Ostil oricărei vînători de vrăjitoare — de pe urma căreia a suferit personal în timpul regimului comunist — partizan al democrației și al economiei de piață, Mazowiecki declara înainte de alegeri : „Am hotărît să perseverez pe calea pe care am ales-o și care va permite Poloniei — țară înțeleaptă, tolerantă, bazată pe valorile creștine, trăind în relații bune cu vecinii săi — să ocupe un loc onorabil în Europa și în lume. Pe această cale, și nu pe alta, trebuie să mergem înainte".

Într-un interviu acordat revistei germane „Stern" în toamna anului 1990, Walesa răspundea cu mare siguranță de sine întrebării : „Ați fost o personalitate foarte importantă ; nu credeți că ați fost depășit de timp ?" — „Nu, dimpotrivă. Niciînd nu am fost mai important și necesar ca în prezent"... „În cazul în care Mazowiecki va candida împotriva mea, voi pierde 30 la sută din voturi. Mai mult nu îi acord. Căci atunci nu aș mai avea 80 la sută, iar rolul meu ar fi **mizerabil**". Credem că această afirmație pripită a lui Walesa s-ar putea să se dovedească, nu peste multă vreme, întru totul adevărată. Căci, încă din vară, colaboratori apropiați ai liderului **Solidarității**, precum și ai fostului premier Mazowiecki, alături de comentatori de presă de marcă, prevestesc destrămarea **Solidarității**, care, după un deceniu, „sfîrșește în declin și demagogie" („International Herald Tribune").

„De cîteva luni — spunea, într-un interviu acordat ziarului «Libération», în iulie 1990, Bronislaw Geremek, figură marcantă a **Solidarității** — există alt Walesa pe scena politică". „Un Walesa populist ?" — întreabă ziarista Véronique Soulé. „Populist, frustrat prin absența sa de pe scena politică, frustrat prin scăderea popularității sale. El reacționează prin populism și, grație lui, regăsește un sprijin social... Frustrarea personală a lui Walesa este la originea deciziei sale de a deveni președinte", afirmă Geremek.

Amenințarea totalitară există în toate statele post-totalitare, înrădăcinată mai curînd în comportamentul colectiv, decît în cel al liderilor. „Atunci cînd afișa dorința sa de a se plimba cu o secure în mînă și de a utiliza decretele, știa că acest lucru este bine primit. El nu spune aceasta pentru că ar fi un personaj totalitar, ci pentru că știe că acest lucru este bine primit", declară același Geremek despre Walesa.

La rîndul său, Adam Michnik, directorul „Gazetei", membru fondator al KOR și al Solidarității și deputat în parlament, avertiza în legătură cu amenințarea creșterii extremismului și pierderii democrației încă nu complet cîștigate. În iunie 1990, el descria ziarului „Libération" experiența tragică a Poloniei din perioada interbelică. „Să vorbim despre Polonia și experiența ei, simbolizate de mareșalul Jozef Pilsudski. Pilsudski a fost personificarea celor mai frumoase tradiții poloneze de luptă pentru libertate și independență. El a fost primul șef suprem al statului suveran reconstituit în 1918, garantul principal al alegerilor libere, al adoptării Constituției, una dintre cele mai democratice din Europa. El a fost, de asemenea, martorul acelui moment în care polonezii își dovediseră incapacitatea de a face compromisuri, al acelui moment în care primul șef de stat ales de parlament, Narutowicz, fusese asasinat după o teribilă campanie de ură în presă și pe stradă. Pilsudski a plecat atunci în exil la Sulejowek. Regimul parlamentar polonez devenise incapabil să formeze un guvern stabil. Trei ani mai tîrziu, Pilsudski revenea prin forța baionetelor și democrația parlamentară începea — lent și dureros — să moară. Omul care dăduse țării sale libertatea și care era părintele suveranității naționale a contribuit la edificarea dictaturii. El îi înjura adesea pe deputații din parlament, își insulta adversarii politici, apoi îi băga la închisoare. Drama lui Pilsudski este un avertisment dat contemporanilor. Nu trebuie să uităm niciodată acest episod... cînd — fără comuniști și consilieri sovietici — am eșuat în opera de edificare a unui stat democratic de drept".

„International Herald Tribune" consideră că, după 10 ani de greve care au dus la nașterea **Solidarității** și la un an după instalarea la putere a unui guvern al său, cunoscuta mișcare sindicală poloneză se află acum în pragul dispariției. Numărul membrilor ei a scăzut de la 10 milioane la 1,5 milioane, dar mișcarea însăși a devenit nesigură de identitatea și programul său.

Tadeusz Mazowiecki, acuzat de a fi „trădat interesele muncitorilor", a fost calificat în toate chipurile de adversarii săi — Alianța de Centru injuriindu-l cu epitete ca : „intelectual" sau „extremist de stînga". În același timp, grupul său de suporteri (membri marcanți ai **Solidarității**, unii dintre ei chiar fondatori) a fost calificat drept „clică îngustă de politicieni avizi de putere" sau „bandă de evrei ce au obținut puterea și este înclinată să ne distrugă". (Este drept că acest ultim atac antisemit televizat a fost retras parțial de Walesa în urma unei furtuni de proteste.)

„Terapia de șoc", cum a denumit reforma economică poloneză fostul ministru de finanțe, Leszek Balcerowicz, a fost inițial acceptată de toate grupările politice, de către toți liderii, inclusiv de foștii comuniști, și, evident, de către Lech Walesa. Nemulțumirea socială provocată de reformă și — practic, prin ultimul vot — respingerea ei nu evidențiază altceva decît o inițială „încredere oarbă în forțele de piață ca leac universal pentru toate bolile economiei", conchide cotidianul american mai sus citat.

În loc să se pledeze pentru „un curs echilibrat al tranziției către piață liberă", Walesa a apelat la „accelerare", fără a da măcar o singură sugestie concretă. După alegeri, lipsa unui program coerent și credibil de reformă i-a făcut pe mulți comentatori să prevadă invitarea aceluiași Balcerowicz — lucru care s-a și întîmplat — în noua echipă guvernamentală, în vederea punerii în practică a aceluiași program. Singura deosebire fiind că acum nimeni nu știe în ce ritm se va aplica reforma !

Oare să nu privim cu teamă viitorul ? Poate că spaimele lui Adam Michnik nu se vor adeveri. Noi însă le vom consemna : „Să nu uităm, deci, aceste învățăminte ale istoriei : în partea noastră de Europă, amestecul dintre naționalism și populism a produs fascismul".

Dumnezeu să păzească Polonia, și să nu uite nici restul Europei de răsărit !

Monica Grigorescu

Somalia

Fuga dictatorului

Începînd de duminică 27 ianuarie, la o lună după ce rebelii au atacat și Mogadiscio, președintele Mohamed Siad Barre a fost silit să fugă la Kismayo, în sud, și de acolo în Kenya, într-un „azil temporar". O zi mai tîrziu, Ali Mahdi Mohamed, 52 de ani, fost profesor, parlamentar pînă în 1969, un bogat om de afaceri, proprietar al hotelului „Maka", a fost învestit cu „depline puteri executive". El este membru al grupului „Manifesto".

21 octombrie 1969 : la șase zile după asasinarea președintelui Ali Shermake, o juntă militară condusă de comandantul armatei, generalul Mohamed Siad Barre, preia puterea. Noul organism creat, Consiliul Revoluționar Suprem (CRS), își asumă toate puterile, promulgă o Cartă a revoluției, ce prevede abolirea partidelor politice. Somalia devine „Republică Democratică". **21 octombrie 1970 :** Siad Barre proclamă socialismul doctrină de stat. În mai, el naționalizase principalele firme comerciale. **5 mai 1971 :** tentativă de lovitură de stat. Sînt executate trei persoane dintre care doi foști miniștri. **1974-1975 :** în urma secetei cumplite din țară, se înregistrează între 15-20 000 morți, iar șeptelul este practic distrus. **28 iunie 1976 :** crearea Partidului Socialist Revoluționar (PSRS), Siad Barre devenind președinte și secretar general. CRS fiind dizolvat, PSRS este instanța supremă a țării. **Iulie 1977 :** războiul Ogadenului. Armata somaliană susține rebelii etiopieni și invadează provincia etiopiană Ogaden, pe care o revendică. În martie 1978, Somalia se va retrage, după intervenția forțelor cubaneze alături de cele etiopiene. Războiul duce și la o schimbare de alianțe. Mogadiscio, pînă atunci aliat al Moscovei (din anii '60), se îndreaptă spre Occident, iar ruptura cu URSS devine efectivă în noiembrie 1977. **9 aprilie 1978 :** nouă tentativă de lovitură de stat ; în octombrie vor fi împușcați 17 militari. **August 1980 :** Mogadiscio acordă SUA facilități militare, îndeosebi privind utilizarea fostei baze sovietice de la Berbera (nordul țării). **21 octombrie 1980** : proclamarea stării de urgență (ridicată curînd) ; CRS redevine organ suprem în stat întrucît procesul de democratizare este stopat. **Aprilie 1981 :** crearea Mișcării Naționale Somaliene (MNS) ; susținută de Etiopia, ea va deveni cea mai activă dintre mișcările armate de opoziție întreținînd ,în nord, o stare de insecuritate permanentă. **23 decembrie 1986 :** Siad Barre este reales ca președinte cu un mandat de 7 ani. **3 aprilie 1988 :** se semnează la Mogadiscio un acord de pace cu Etiopia, care pune capăt celor peste 10 ani de ostilități. **27 mai 1988 :** vastă operațiune în nord a MNS. Autoritatea centrală este amenințată din toate părțile de mai multe mișcări nou create : Mișcarea Patriotică Somaliană (MPS), activă în sud și în regiunea Ogaden, Congresul Somaliei Unificate (USC), prezent în centrul țării. **14 iulie 1989** : tulburări antiguvernamentale și represaliile la Mogadiscio : 32 morți, oficial , peste 1 500, după opoziție. **6 iulie 1990 :** Garda prezidențială deschide focul pe stadionul din Mogadiscio ; 62 morți, 200 răniți. **Octombrie 1990 :** o nouă Constituție, care instituie multipartitismul, este aplicată „temporar" pînă la alegeri. Siad Barre renunță la postul de secretar general al PSRS. **1 decembrie :** guvernul decretează mobilizarea generală : **9 decembrie :** amînarea sine die a „reuniunii pentru reconciliere în Somalia" programată la Cairo pentru 11—13 decembrie. **30 decembrie :** rebeli aparținînd USC lansează o vastă ofensivă contra capitalei. **4 ianuarie 1991 :** Siad Barre se declară gata să găsească o soluție problemelor din țară „prin inițierea de negocieri, la Mogadiscio, cu participarea grupărilor din opoziție", a Egiptului și Italiei ca „observatori". Potrivit ambasadorului italian la Mogadiscio, Barre a întîlnit reprezentanți ai aripii politice a USC și ai grupului „Manifesto". **21 ianuarie :** Omar Arteh Ghaleb, membru marcant al opoziției, este numit premier. **27 ianuarie :** rebelii preiau controlul „Villei Somalia", palatul prezidențial. Mohamed Siad Barre este înlăturat de la putere după 21 ani, trei luni și șase zile. Îi succede un membru al opoziției, Ali Mahdi Mohamed, care, într-un prim interviu, preciza că țara „trebuie să plece de la zero".

Dumitru Constantin

1000+1

RĂZBOIUL DIN GOLFUL PERSIC
Ştiri... indirecte

Ostilităţile din regiunea Golfului au stimulat presa din ţara cantoanelor să facă o serie de comparaţii între soldele primite de ofiţerii superiori ai armatei elveţiene faţă de cei americani. Ziarul „Le Matin", din Lausanne, afirmă că şeful statului major al armatei elveţiene primeşte practic de două ori mai mult decît omologul său american, adică 270 000 de franci elveţieni (200 000 de dolari) pe an, în timp ce generalul Colin Powell, şeful statului major interarme al Statelor Unite, are o soldă anuală de 110 000 dolari (144 000 franci elveţieni). Pe de altă parte, omologul elveţian al generalului Norman Schwarzkopf, comandantul trupelor aliate din Arabia Saudită, are o soldă mult mai mare decît acesta, practic echivalentul celei primite de generalul Colin Powell. Cotidianul îi numeşte pe militarii elveţieni „înalţi funcţionari" care ştiu, avînd în vedere neutralitatea ţării lor, că este puţin probabil că vor ajunge să pună în practică pregătirea lor militară.

■

Poul Schlueter, şeful guvernului danez, a apreciat că „este necesar ca, după războiul din zona Golfului, să se instaureze reguli şi mai restrictive în materie de exporturi de arme în lume". Într-un interviu acordat cotidianului „Berlingske Tidende", Schlueter a afirmat că ţările producătoare de arme trebuie „să reevalueze criteriile de vînzare către regimurile străine", subliniind că această problemă „va fi o temă importantă pentru comunitatea internaţională în anii următori".

El a reamintit că multe ţări ca Marea Britanie, Germania sau Suedia au cîştigat sume mari în comerţul cu arme. El a declarat că „este nevoie de autocritică şi autodisciplină din partea acestor ţări". Primul ministru danez a subliniat „utilitatea, în lumina conflictului din zona Golfului, a încheierii de acorduri internaţionale sub egida Naţiunilor Unite, vizînd mai cu seamă aducerea forţei militare, în anumite regiuni ale lumii, la un nivel acceptabil", prin intermediul unei limitări a exporturilor de arme.

■

Sub titlul „Războiul în direct : psihiatrii sfătuiesc", „AFP" transmite un articol în care constată că, în condiţiile în care războiul este trăit în direct la televiziune, psihiatrii au invadat mass-media, pentru a pune în gardă contra traumatismelor psihologice ce-i „pîndesc" pe copiii aflaţi în faţa micului ecran.

■

Profesorul canadian David Suzuki, specialist în genetică şi ecologie, a declarat că Statele Unite nu sînt cele mai îndreptăţite să dea lecţii de ecologie preşedintelui Saddam Hussein, după ce ele au distrus imense suprafeţe de păduri în timpul războiului din Vietnam, „un act deliberat de terorism contra mediului natural".

■

Şeful unui grup neo-nazist, Michael Kuehnen, a declarat, la Frankfurt, că ar putea recruta, fără probleme, cel puţin 500 de voluntari, dispuşi să lupte alături de Saddam Hussein, aceştia fiind foşti soldaţi din armata est-germană, foşti mercenari şi chiar persoane din armata regulată germană, Bundeswehr. Adresîndu-se fidelilor săi, el l-a numit pe conducătorul irakian „combatant pentru libertate".

■

Serviciile „Dial the Pope" (Alo, Papa ?), prin care credincioşii vor putea fi puşi la curent cu demersurile suveranului pontif vizînd soluţionarea crizei din Golf, a intrat în funcţiune şi în Marea Britanie. Operaţional deja de cîteva luni în Italia, acest sistem va permite corespondenţilor britanici să recepţioneze mesajele difuzate de Vatican în patru limbi de largă circulaţie — engleză, italiană, franceză şi spaniolă. Serviciul funcţionează 24 din 24 de ore, iar o parte a costului pentru apel este suportată de misiunea apostolică.

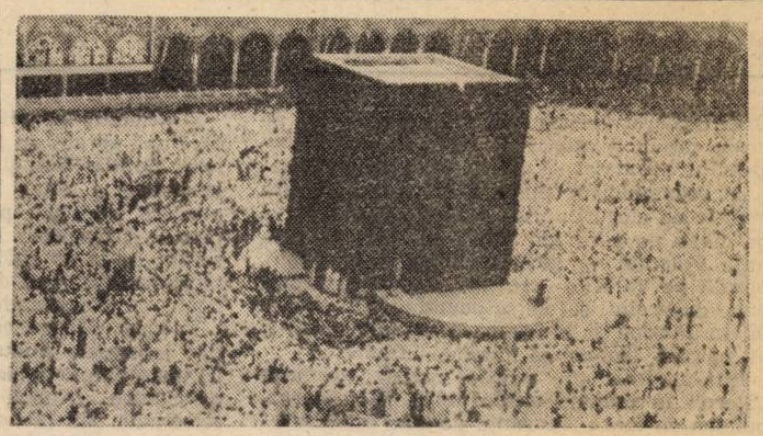

Imamul celei mai sfinte moschei a Islamului, Sheik Abdul-Rahman Al-Saraysed, a cerut răsturnarea şi pedepsirea lui Saddam Hussein cu prilejul rugăciunii săptămînale desfăşurate la sfîrşitul lui ianuarie, la Mecca, la care au participat cîteva mii de credincioşi

Primul rănit al „Furtunii deşertului" în timpul duelului artileriei la graniţa Kuweitului cu Irakul, Clarence Conner, de 21 de ani, originar din California, a primit medalia „Purple Heart"

Căpitanul JoAnn Conley, care face parte din forţele armate americane din Arabia Saudită, pare a fi „liniştită" că poartă la cascheta militară, în medalion, fotografia fiicei sale, Stephane, de 2 ani şi jumătate

Spaima de posibile atacuri irakiene cu arme chimice există nu numai printre israelieni, ci chiar în rîndurile soldaţilor aliaţi — imaginea l-a surprins pe un soldat din divizia 101 aeropurtată dormind cu masca de gaze pe faţă

Refuz

Austria a refuzat să acrediteze un ofiţer al serviciilor secrete sovietice KGB, Lev Sapkin, ca secretar al Ambasadei sovietice de la Viena şi va cere Moscovei să-l recheme, a anunţat Alois Mock, ministrul afacerilor externe, într-un interviu publicat de un cotidian vienez. După cum a afirmat ministrul de interne Franz Loschnak, Sapkin a furnizat informaţii false asupra persoanei sale în cererea de viză de intrare în Austria. Ministrul a cerut, la rîndul său, „în interesul Austriei", să se refuze acreditarea acestuia ca diplomat la Viena. După cum afirmă ministrul, Sapkin este un înalt ofiţer al serviciilor secrete sovietice, însărcinat mai cu seamă cu stabilirea de „capete de pod" ale KGB în străinătate. Loschnak afirmă că i s-ar fi interzis şederea în mai multe ţări. În legătură cu declaraţiile făcute de Viena, un purtător de cuvînt al ambasadei sovietice la Viena a declarat că nu ştie nimic despre această afacere.

Muzeu

O fostă închisoare politică a regimului Duvalier, unde au pierit mii de persoane, va fi transformată în muzeu al dispăruţilor în perioada dictaturii, a anunţat primarul capitalei haitiene Port-au-Prince, Evans Paul. El a arătat că, la 8 februarie, vor fi organizate diverse manifestaţii în memoria persoanelor ce au murit în fortul pe care l-a denumit „simbol al represiunii". Mortalitatea era foarte ridicată în această închisoare şi mii de deţinuţi şi-au pierdut viaţa datorită condiţiilor de detenţie sau în urma torturilor.

Zgîrie-nori

Locuitorii din vechea capitală imperială a Japoniei sînt, în marea majoritate, împotriva construirii, la Kyoto, a zgîrie-norilor şi a altor clădiri înalte, menţionînd apelurile a numeroase grupuri de cetăţeni. Se argumentează că aceste clădiri ar distruge pitorescul oraşului.

Harlem Desir (în dreapta) de la organizația franceză „SOS Rasism" a primit premiul Olof Palme, înmînat de Lisbet Palme, văduva fostului prim-ministru suedez asasinat în 1986

Nemulțumire

În virtutea unei înțelegeri temporare, încheiate în 1981, Parlamentul European se întîlnește o dată pe lună la Strasbourg, dar comitetele lui se întrunesc la Bruxelles, iar secretariatul își are sediul la Luxemburg. Obosiți de această „viață nomadă", mulți dintre cei 518 membri ar dori să se mute mai aproape de sediul de bază — Bruxelles — unde au loc reuniunile Consiliului ministerial și se află Comisia Executivă. Președintele Franței, François Mitterrand, se opune însă oricărei decizii asupra sediilor unor noi organisme — precum agenția de protecție a mediului și oficiul de mărci — pînă cînd Strasbourgul nu e confirmat ca sediu permanent al Adunării Deputaților.

Ratificare

Pakistanul și India au procedat recent, la schimbul instrumentelor de ratificare a acordului intervenit între ele cu privire la neatacarea reciprocă a facilităților nucleare. Acordul, intervenit încă din decembrie 1988, nu fusese pînă acum ratificat din cauza tensiunii din relațiile indo-pakistaneze, pricinuite de disputa asupra teritoriului Jammu și Kashmir, din zona himalayană. În declarațiile făcute presei de oficialitățile țărilor respective, s-a menționat că, deocamdată, părțile nu au procedat și la un schimb de liste cu instalațiile nucleare ce urmează a fi ocrotite, astfel încît va mai fi necesară o etapă, în care să se indice localizarea geografică a obiectivelor, așa cum de altfel prevede acordul încheiat.

Retragere

Fostul vicepremier și ministru de externe britanic Geoffrey Howe, a cărui demisie din guvernul Thatcher a antrenat și a precipitat căderea premierului, și-a anunțat intenția de a abandona politica și de a nu mai candida la viitoarele alegeri legislative. Howe fusese numit ministru de finanțe în primul guvern Thatcher, în 1979, iar în 1983 a preluat Ministerul de Externe. În prezent, Geoffrey Howe este membru al Consiliului de administrație al grupului farmaceutic britanic „Glaxo Holdings".

Sabie

Un fost grup de gherilă columbian, care cu ani în urmă a furat o sabie ce aparținuse cîndva eroului independenței Americii Latine, Simon Bolivar, și-a anunțat intenția de a returna acest obiect istoric proprietarului lui de drept — Muzeul Bolivar din Bogota. De altfel, cu acest furt și-a făcut apariția pe scena politică columbiană, în ianuarie 1974, grupul naționalist de gherilă „M-19". Chiar și după depunerea armelor și transformarea grupului de gherilă într-un partid politic, sabia lui Bolivar nu a fost returnată, obiectul bănuindu-se a nu mai fi în țară sau a fi intrat în posesia altor grupuri de gherilă aflate încă în conflict cu guvernul. Dar fosta gherilă a declarat că își va ține promisiunea de a returna sabia poporului columbian.

Conectare

10 noi reactoare nucleare au fost conectate la rețelele electrice a șase țări, în anul 1990, arată un comunicat al Agenției Internaționale pentru Energia Atomică, publicat la Viena. Este vorba de Canada, Franța, India, Japonia, SUA și URSS. Aceste noi conectări ridică la 424 numărul total al instalațiilor nucleare producătoare de electricitate, afirmă ultimul raport al AIEA, al cărei sediu se găsește la Viena. Conform raportului, 25 de țări produc energie electrică de origine nucleară în lume. Capacitatea mondială globală de electricitate pe bază de energie nucleară a crescut cu 6 000 MW, în 1990, ajungînd la 324 000 MW.

de MATTY

— Cînd mi-ai cerut mîna nu mi-ai spus că vom avea inflație, instabilitate socială, criză economică, război în Golf...

Concesii

Președintele Columbiei, Cesar Gaviria, a făcut noi concesii traficanților de droguri care se predau justiției, acordîndu-le micșorarea termenului de detenție și garantîndu-le că nu vor fi extrădați altor țări, oricare ar fi delictele pe care le-au comis înainte de predare. Precedentul decret al președintelui columbian, promulgat în luna septembrie a anului trecut nu prevedea nici o scurtare a termenului de detenție, nici garanția de neextrădare pentru delictele comise după data promulgării decretului. Potrivit observatorilor, amendamentele anunțate de președintele Gaviria vizează, în principal, „brațul armat" al cartelului drogurilor de la Medellin, responsabil de numeroase răpiri.

Deșeuri

Deși, conform unui document al AIEA publicat în cotidianul din Zürich „Tagesanzeiger", 10 la sută din deșeurile nucleare aflate în Atlantic provin din Elveția, responsabilii elvețieni consideră acest mijloc de depozitare drept cea mai bună soluție. După cum se cunoaște, astăzi, deșeurile radioactive iradiază organismele care trăiesc în apropierea locului unde sînt scufundate containerele și, de aceea, Partidul Ecologist din această țară s-a declarat „indignat" de amploarea deversărilor nucleare elvețiene în Atlantic (locul secund, după Marea Britanie).

Gardă

În cadrul sesiunii de la Tbilisi a Sovietului Suprem al Gruziei a fost adoptată hotărîrea privind suspendarea valabilității — pe teritoriul republicii — a ordinului miniștrilor apărării și afacerilor interne ai URSS, referitor la patrularea în comun a lucrătorilor de miliție și reprezentanților armatei sovietice pe străzile capitalelor republicilor unionale și autonome. Sesiunea a decis să inițieze recrutarea, în 1991, în rîndurile gardei naționale a Gruziei, menită să apere interesele republicii, integritatea ei teritorială, drepturile constituționale ale cetățenilor.

„Team-Spirit '91"

În Coreea de Sud se vor desfășura, pe parcursul a 100 de zile, manevrele militare cunoscute, de mai mulți ani, sub denumirea „Team-Spirit", manevre antrenînd și trupe americane. Pe fondul intensificării contactelor la diferite nivele între RPD Coreeană și Coreea de Sud și a unei relative relaxări a stării tensionate din zonă, aceste manevre „constituie — în opinia MAE al RPD Coreene făcută publică într-o recentă Declarație — o sfidare la adresa poporului din partea de nord a Coreei, care depune eforturi sincere pentru a menține o pace trainică în Peninsula Coreeană și pentru a crea condițiile necesare reunificării pașnice a patriei". În documentul citat se arată că manevrele militare „Team-Spirit '91" au oprit negocierile și au făcut ca cele două părți să revină la neîncredere și confruntare; stare pentru depășirea căreia guvernul de la Phenian a propus fie încetarea acestora, fie — dacă acest lucru este imposibil — renunțarea la manevre timp de 2-3 ani, perioadă în care se desfășoară convorbirile la nivel înalt între cele două părți ale Coreei.

La Berlin a început, săptămîna trecută, procesul lui Harry Tisch, fostul lider al sindicatelor est-germane (FDGB), acuzat de a-și fi însușit din fondurile organizației suma de peste 100 milioane de mărci est-germane. Tisch este primul membru al fostului Birou Politic est-german ce urmează a fi judecat. În imagine: avocatul apărării, Hubert Dreyling (în dreapta) și colegul său Winfried Matthaeus

Rubrică realizată de Mihaela Brumă

Cum am încercat să destabilizez Franța (2)

Manuela Ștefănescu

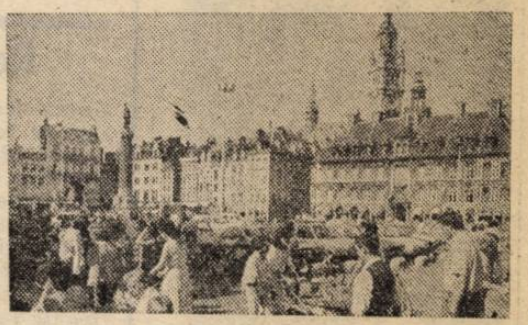

Imagine din orașul Lille

Lille este cel mai important oraș al regiunii Nord — Pas de Calais, zonă ce se străduiește, cu succes, să scape de utilul — în trecut — și nedoritul — în prezent — apelativ de „bazin carbonifer". Nord — Pas de Calais a trecut cu arme și bagaje în tabăra tehnicii de vîrf, a agriculturii, în special legumicultura, și a restaurării frumuseților vechii Flandre. Locuitorii din Lille și din întreaga regiune sînt foarte mîndri de muzeul lor de artă — cel mai important muzeu de provincie din Franța — de lunga listă de personalități politice, istorice, culturale care s-au născut aici ca Henri Matisse, Charles de Gaulle, Marguerite — Yourcenar și multe, multe altele, de cele peste o sută de sorturi de bere, fiecare cu legenda și „credincioșii" săi. Dar totul pălește acum în fața minunăției tehnicii moderne numite TGV — Nord (TGV înseamnă „train a grande vitesse") care va trece prin Lille pe rutele Londra — Paris și Londra — Bruxelles — Köln. Întreaga regiune își concentrează forțele pentru a construi cei 350 km de linie ferată pe care trenul va circula, din 1993, cu 300 km pe oră și, bineînțeles, o gară pe măsură, în Lille. Proiectul „TGV — Nord" este direct dependent de realizarea mult discutatului tunel pe sub Marea Mînecii, dar toată lumea este optimistă. Mai ales dl Pierre Mauroy, fost prim ministru al Franței și actual primar al orașului Lille, care ne-a primit pe cei aproximativ 120 de participanți și observatori la cel de al XXVIII-lea congres al Asociației Ziariștilor Europeni, în chiar prima seară. AZE este un fel de „club" închis, în sensul că nu pot deveni membri decît ziariștii din cele 12 țări membre ale CEE, organizată pe principiul secțiunilor naționale și condusă de un președinte — irlandezul Andrew Sheppard — și un comitet director.

Dl. Pierre Mauroy ne-a vorbit cu un entuziasm de-a dreptul contagios despre noul centru universitar, despre modernul metrou, despre reamenajarea muzeului de artă și, bineînțeles, despre TGV — Nord, ne-a arătat, cu același entuziasm, o cameră cu pereții acoperiți de... benzi desenate prezentînd istoria orașului și ne-a oferit un excelent dineu.

Vreme de două zile am fost un disciplinat și atent observator, ore și ore în șir, chiar dacă unele comunicări se refereau strict la „bucătăria" asociației (de pildă raportul financiar). Raportul politic prezentat de președintele de onoare al AZE, dl. Jean-Pierre Gouzy, a cuprins o analiză a transformărilor din Europa centrală, orientală și URSS, din punctul de vedere al CEE și a dorinței unor state europene precum Turcia, Austria, Cipru, Malta, de a adera la Comunitate în perspectiva unității economice care ar urma să intre în vigoare la 1 ianuarie 1993. Raportul afirmă că CEE are vocația deschiderii, inclusiv spre unele țări din Est, dar „orice deschidere nouă trebuie să aibă drept corolar o întărire a structurilor sale". În acest sens, dl. Gouzy a reamintit unul din obiectivele fondatorilor, și anume transformarea treptată a Comunității economice într-o Comunitate politică, prin aceasta înțelegînd crearea unui „guvern european", cu competențe limitate dar reale, mai ales în domeniile financiar, al securității și al politicii externe. Dînsul a subliniat și necesitatea ca Parlamentul european să devină un factor major în special în domeniul legislativ.

Mi s-au pus o serie de întrebări în legătură cu presa din România. Am stîrnit uimire — și chiar neîncredere — cînd am afirmat că nu mai există cenzură, că oricine poate publica orice. Există însă o serie de dificultăți de ordin tehnic și economic — prețul exorbitant al hîrtiei, costul enorm al tipăririi, aparatura învechită și depășită, sistemul mai mult decît defectuos de difuzare — care vor sfîrși prin a elimina de pe piață o serie de publicații. Cele mai expuse sînt, fără îndoială, publicațiile independente, nesubvenționate de nimeni. „Cum adică ? Păi cum poate rezista o revistă, de exemplu, fără un sponsor ? Numai din reclame ?" am fost întrebată. „Nu prea avem reclame", a fost răspunsul meu laconic. Ei, aici, mai toți cei prezenți au rămas literalmente cu gura căscată. „Și atunci cum supraviețuiți ?" m-a chestionat plin de dubii un ziarist francez. „Din vînzarea publicației noastre". Am trista bănuială că nu m-a crezut nimeni. Interlocutorii erau vizibil marcați de derută. „Ce surse de informații aveți" ?, m-a întrebat cineva. „EFE (agenția spaniolă) și TASS (agenția sovietică) ; și presa străină care ajunge la noi cu o întîrziere de circa două săptămîni, deci bună eventual pentru comentarii. Am avut și AFP (agenția franceză) — am continuat cu năduf — dar acum și voi, francezii, ne cereți abonament în valută. De unde valută ?" „Ce părere aveți despre calitatea presei române ?", a fost o altă întrebare. Mă simțeam ca la o conferință de presă. „Avem publicații foarte bune și unele foarte proaste. Din punctul meu de vedere, regret lipsa unuia sau mai multor cotidiene de pură informație. Ca să știu ce s-a întîmplat ieri în România, trebuie să citesc cel puțin două sau chiar trei ziare de orientări diferite, să fac o medie și să trag singură concluziile. Ziarele din occident reproduc, în general, pe prima pagină știri și apoi, în interior, le comentează fiecare cum vrea, desigur în funcție de linia generală editorială. Sîntem încă, sub acest aspect, într-o fază de început, de partizanat evident. Avem însă comentatori excelenți, mulți ziariști de dată recentă, adică de după revoluție". „Prefer ziariștii est-europeni fără experiență celor vechi în meserie care se dezbară mai greu, sau niciodată, de automatisme totalitare", afirmă președintele AZE. „De acord", zic eu în gînd. Și acum întrebarea pe care o speram și o așteptam de la început. „Cu ce v-am putea ajuta ?" „Abonamente gratuite la presa străină și la agenții de presă, adică informație, informație, informație — zic pe nerăsuflate. Și stagii pentru ziariștii români tineri. Gratis, desigur", mă grăbesc să adaug. Participanții se amuză și nu prea, descoperind că nu știu mai nimic despre dificultățile cu care se luptă presa română independentă și, în general, prea puțin despre România. Pentru ei este mai greu de înțeles cum poate fi, de exemplu, o publicație în același timp și de stat, și independentă. Mă străduiesc să le explic, dar merge greu. Pentru bunul și binecuvîntatul motiv că nici eu nu prea înțeleg. Chiar așa : sîntem sau nu independenți ? Sigur, nu-mi mai spune nimeni să scriu despre cutare problemă sau să nu scriu despre un subiect anume ; dar pentru hîrtie, spațiu tipografic și difuzare depind în continuare — ca publicație, bineînțeles — de o întreprindere de stat. Și ce poate să însemne o societate comercială în care statul deține 70 la sută din acțiuni ? Evident, ceva controlat, sau care poate fi controlat în orice moment, de acționarul principal. Și, atunci, unde este independența ? Pe hîrtie ? Dar acestea sînt reflecții pe care le țin pentru mine, pentru că deruta ascultătorilor mei se vede cu ochiul liber.

Am primit asigurări și promisiuni cît pentru o viață de om. Dar cum sîntem în Franța, „promettre c'est noble, tenir c'est bourgeois". Să sperăm că măcar o parte din participanți sînt... burghezi.

A urmat o vie discuție tehnică, între membrii AZE, în căutarea unor soluții care să... ocolească regulamentele foarte stricte ale asociației și să înlesnească o colaborare directă sau indirectă cu asociații de ziariști sau publicații din Estul european. O propunere aplaudată a fost aceea ca secțiunile naționale ale AZE să „adopte" publicații sau chiar ziariști din această parte, mult încercată, a continentului. Sînt o sceptică din naștere, deci, vom trăi și vom vedea. Oricum, am reușit măcar să-i fac să constate că statutele lor sînt limitate și limitative.

A doua zi după-amiază eram înapoi la Paris unde am descoperit, organizatorii — cu tristețe, iar noi — participanți și observatori — cu bucurie, că programul oficial fusese anulat. Rezultatul a fost o seară foarte plăcută — pînă la un punct — la un bar irlandez din apropierea operei, în care ne-irlandezii ne-am străduit să convingem irlandezii că băutura lor națională, de care sînt foarte mîndri și care se numește „Guiness" — este un fel de bere neagră. Atunci, seara, meciul a părut nul. A doua zi, judecînd după fețele noastre, ale ne-irlandezilor, opoziția cîștigase partida.

Cu toată „incertitudinea" produsă de „berea" Guiness ne-am mobilizat cu toții cînd am fost primiți la Hôtel de la Ville de primarul Parisului, Jacques Chirac, am aplaudat cum se cuvine remiterea de medalii și diplome reprezentanților AZE, am rămas mobilizați pe parcursul expozeului fostului ministru de externe Jean-François Poncet, în principal din respect pentru orator și pentru locul unde a ținut-o — sediul Senatului din Palatul Luxembourg — și ne-am comportat cu demnitate la recepția de la Quai d'Orsay, unde o grațioasă doamnă ministru al afacerilor europene — Elizabeth Guigou, fost consilier al președintelui François Mitterrand — a distribuit, din nou, medalii și diplome. Vorba dlui Andrew Sheppard, președintele AZE — „Am primit într-o zi mai multe diplome și medalii decît în «n» ani de activitate". Am fost prezentată, ca o curiozitate, atît dlui Jacques Chirac, cît și doamnei Guigou. Dar n-am primit nici medalie, nici diplomă. Dezavantajul de a nu fi membru în CEE !

Alexandru Lapedatu

dr. Ioan Opriș

Între personalitățile de primă mărime ale României acestui secol lui Alexandru Lapedatu trebuie să i se facă dreptate, urmînd să fie așezat acolo unde îl îndreptățesc opera și contribuțiile sale publice. Născut la Săcele, în 19 septembrie 1876, Al. Lapedatu își sfîrșește zilele la închisoarea politică de la Sighetu Marmației, în 30 august 1950, dormind somnul zbuciumat al victimelor comunismului în cimitirul sărac și modest de pe malul Tisei.

Personalitatea lui Al. Lapedatu s-a conturat în urma unor eminente studii făcute cu reputați profesori în cadrul Liceul Național din Iași și ale celor de la Facultatea bucureșteană de litere și filosofie pe care o absolvă în anul 1904. Istoric format într-un context național propice afirmării și susținerii ideilor unității românești, el a fost elevul lui Gr. Tocilescu, D. Onciul, Ioan Bogdan, Ioan Bianu și Nicolae Iorga, evoluînd în cadrul unui efervescent climat științific și al unei elevate vieți culturale. Ca specialist, Al. Lapedatu s-a implicat direct în impresionantul efort de sistematizare a cercetării istorice și, în acest sens, de protejare a monumentelor, vestigiilor și siturilor arheologice, de promovare a muzeografiei naționale. Astfel, din 1904 — după o episodică și scurtă perioadă petrecută ca profesor suplinitor la Liceul Sf. Sava și, în paralel, funcționar la Biblioteca Academiei — el a fost numit secretarul Comisiunii Monumentelor Istorice. A îndeplinit această funcție pînă în anul 1916, cînd războiul a întrerupt lucrările prestigiosului organism. Între timp, în 1910, Academia Română l-a primit în sînul ei ca membru corespondent. Lucrînd cu mari personalități ale vremii, el s-a distins mai întîi prin lucrări de istorie medievală, iar ulterior și prin abordarea sistematică a unor subiecte de istorie modernă. Deopotrivă practician, excelent cunoscător al izvoarelor arhivistice și al monumentelor istorice, Al. Lapedatu a îngrijit ca editor numeroase lucrări și publicații, între acestea numărîndu-se în primul rînd „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice" (1908—1948).

În toamna anului 1917, în condițiile dramatice create de război, I. Gh. Duca, i-a încredințat misiunea transportului în Rusia a tezaurului României. Cu prilejul acestei păgubitoare acțiuni, pe care însă Al. Lapedatu a îndeplinit-o ireproșabil, întorcîndu-se în țară la sfîrșitul anului, a putut cunoaște la fața locului convulsiile cu care se confrunta Rusia și care vor afecta implacabil soarta lumii pentru cîteva decenii. În tot acest răstimp Al. Lapedatu s-a aflat în legătură cu cei care organizau în țară refugiații ardeleni, iar în Rusia pe cei provenind din Imperiul austro-ungar, inclusiv românii bănățeni, ardeleni și bucovineni, ajungînd curînd unul din liderii Comitetului Național al acestora. În conlucrare cu fruntașii politici — între care I.I.C. Brătianu va fi cel ce-l va remarca primul — Al. Lapedatu intră în viața politică afirmînd mai întîi de toate cunoștințele sale de istorie. În urma studiilor și operei științifice, în anul 1918 Academia Română îl primește în rîndul titularilor ei, iar în primăvara anului următor istoricul este cooptat ca expert al Delegației ce a participat la lucrările Conferinței de pace de la Paris.

Anul 1919 îi aduce lui Al. Lapedatu alte două mari și însemnate schimbări în viață: mai întîi, intră în rîndurile P.N.L., apoi este numit profesor de istoria românilor la Universitatea Daciei Superior din Cluj și totodată, împreună cu Ioan Lupaș, director al Institutului de istorie națională din capitala Ardealului. În evoluția profesorală (continuată pînă la pensionarea de vîrstă în anul 1938), el a împlinit pe rînd funcțiile de prodecan și decan al Facultății de litere și filosofie clujene, a făcut parte din Senatul universitar și a fost președintele Extensiunii universitare. Sub raportul vieții politice, este ales în 1919 senator din partea Universității clujene, iar în ulterioarele alegeri deputat de Ceica (județul Bihor) pe listele liberale. Din aceste momente începînd Al. Lapedatu nu va lipsi din viața politică națională, ca ales al organizațiilor liberale din Transilvania, pe care le va reprezenta cu o devotiune maximă apreciată de liderii liberali I.I.C. Brătianu, I. Gh. Duca, V. Brătianu, Gh. Tătărescu, C.I.C. Brătianu.

Ca o consecință a calităților de istoric ca și a virtuților sale politice, bazate însă pe o impresionantă și permanentă apelare la unitate națională, Al. Lapedatu a fost chemat să îndeplinească importante funcții administrative și politice. Astfel, el a fost ministru al cultelor și artelor în repetate rînduri (1923—1926, 1927—1928, 1933—1937), păstrîndu-i-se o vie și statornică recunoștință pentru măsurile pe care le-a prezidat: asigurarea legislației specifice, organizarea culturii naționale și a așezămintelor de specialitate (biblioteci, teatre, muzee, monumente, școli de artă etc.); ridicarea statutului Bisericii Ortodoxe Române la cel de Patriarhie, legile de profil pentru organizarea vieții religioase în România; dezvoltarea artelor prin organizarea învățămîntului superior artistic, a Comisiei superioare a monumentelor publice, crearea premiilor naționale pentru literatură, pictură, sculptură; promovarea legii presei și a editurilor; crearea de fonduri pentru achiziții de artă și restaurări de monumente istorice, pentru cercetarea arheologică și arhivistică; crearea școlilor române de la Roma și Paris și trimiterea sistematică de tineri valoroși la studii în străinătate; legea drepturilor de autor ș.a. Sub ministeriatul său s-au tipărit cărți de referință; s-au deschis numeroase muzee, între care Muzeul etnografic și Parcul etnografic în aer liber de la Cluj, Muzeul Satului de la București; s-au introdus cursuri moderne (ex. arhivistica, etnografia etc.) în învățămîntul universitar; s-au intensificat cercetările arheologice atît asupra obiectivelor preistorice, cît și a celor daco-romane și medievale românești.

Datorită ideilor sale democratice, liberale, Al. Lapedatu și-a atras simpatia liderilor partidelor naționalităților — El. Gyarfa, K. Kós, H.O. Roth, R. Brandsch, W. Filderman, I. Niemrower ș.a. — cu care a colaborat în susținerea unui climat propice respectării drepturilor cetățenești, a principiilor democrației în România. Totodată, el s-a dovedit intransigent atunci cînd cercurile revizioniste sau grupările de dreapta au introdus în țară practici străine intereselor naționale cu totul ostile integrității României. Profilul său moral și științific au condus la asemenea aprecieri, încît în unanimitate el a fost ales în cele mai înalte posturi științifice românești: președinte al Academiei (1935—1937) și secretar general al acesteia (1938—1948). Ca fruntaș liberal s-a aflat la conducerea organizațiilor din Transilvania și Banat, recunoscut ca atare de toate grupările politice din aceste provincii, în 16 noiembrie 1936 fiind ales președintele senatului, încheind astfel seria prestigioasă de personalități ce-au ocupat acest înalt fotoliu în perioada interbelică.

În numeroasele și înaltele funcții pe care le-a deținut, Al. Lapedatu a promovat cu insistență interesele naționale, cerînd semenilor săi sprijinul și adeziunea la cauza României Mari, devotiune pentru a servi independența și libertățile promovate de legile și guvernanții ei. A făcut aceste lucruri fie în calitatea de participant la mari conferințe internaționale (de ex. la Conferința de la Genova — 1922, Conferința interparlamentară de la Stockholm — 1939), fie însoțind în vizite oficiale în străinătate conducătorii României. De asemenea, a promovat asemenea idei prin intermediul lucrărilor sale, al căror număr a ajuns la peste 400, ca și prin impecabilele conferințe publice pe care le-a susținut în numărate locuri din țară. Spiritul său viu și competența ca istoric l-au adus în centrul grupărilor politice care au menținut — după gravele cesiuni din vara anului 1940 — redresarea țării și recuperarea pierderilor teritoriale. La 30 august 1940 afirma răspicat și argumentat că granița trasată samavolnic la Viena este din toatele punctele de vedere „o graniță imposibilă".

În anii războiului, mareșalul Ion Antonescu și organismele de decizie au apelat și la serviciile învățatului pentru a definitiva din nou „dosarul păcii", experiența și înțelepciunea acestuia exprimîndu-se încă o dată.

Imediat după evenimentele din august 1944, într-o lume nouă care părea a pregăti refacerea vechilor instituții și întronarea ordinii, adevăratei democrații și a libertății, Al. Lapedatu a militat pentru repunerea în funcțiune a legilor, a instituțiilor fundamentale — Parlamentul în primul rînd; a unei vieți politice normale în cadre și P.N.L., în fruntea căruia era, să poată renaște. Condițiile concrete și sfera politică sovietică în care intrase România, nu au permis o revenire la cele de dinainte de război. Dimpotrivă, într-un timp foarte scurt societatea românească va evolua dirijat spre socialism, o evoluție în care vor avea loc schimbări fundamentale de ordin politic, economic și social. Vechile rînduieli s-au rupt, iar odată cu acestea generația Unirii, din care făcea parte istoricul Al. Lapedatu, s-a frînt în ce avea ea mai de seamă: vîrfurile. Între acestea a figurat și Al. Lapedatu, mai întîi forțat să se retragă din postul de secretar general al Academiei Române și din acela de președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice. Iar ulterior acestor degradări, în vara anului 1948, savantul ce înfruntase atîtea furtuni, a fost arestat, alături de vîrfurile politice și culturale din societatea românească, și închis la închisoarea de tristă amintire de la Sighetu Marmației. În paralel, arhiva sa politică aflată în vila ce și-o ridicase la Poiana Brașov, a fost confiscată, scăpînd de o soartă similară doar o parte din arhiva culturală ce-o încredințase Academiei Române. La 30 august 1950, orele 11, în închisoarea de la Sighet, Al. Lapedatu a murit în condiții încă neelucidate, actul de deces fiind întocmit abia peste 7 ani. Intra astfel în neființă unul din cei mai de seamă istorici și oameni politici români din veacul nostru.

Milovan Djilas

Întîlniri cu Stalin*) 7

În acest diferend dintre guvernul sovietic şi cel iugoslav apărea tot mai evidentă tendinţa Moscovei de a lua locul Iugoslaviei în Albania, ceea ce iugoslavilor li se părea o injustiţie extremă, dat fiind că nu U.R.S.S. era cea care trebuia să se unească cu Albania, iar, pe de altă parte, nici nu se afla într-o vecinătate nemijlocită. În acelaşi timp, era tot mai bătătoare la ochi orientarea conducătorilor albanezi către Uniunea Sovietică, ceea ce rezulta tot mai mult şi din propaganda lor.

Invitaţia guvernului sovietic pentru înlăturarea neînţelegerilor referitoare la Albania a fost acceptată cu braţele deschise la Belgrad, cu toate că a rămas neclar pînă în ziua de astăzi de ce Stalin a subliniat că ar dori să vin chiar eu la Moscova.

Mie mi se pare că l-au determinat la asta două motive.

Eu, în mod cert, am lăsat asupra lui impresia unui om iute şi sincer — pretind că astfel eram considerat şi printre comuniştii iugoslavi. Avînd această fire, eram potrivit pentru o discuţie deschisă asupra unei chestiuni complexe şi foarte sensibile.

Însă eu am impresia şi că el intenţiona să mă atragă cu scopul de a mă folosi pentru spargerea unităţii şi subordonarea Comitetului Central iugoslav celui sovietic. El îi avea deja de partea sa pe Hebrang şi pe Žujović. Însă Hebrang fusese deja exclus din Comitetul Central şi supus unei anchete secrete. Žujović era o personalitate proeminentă, însă nici el, deşi membru al Comitetului Central, nu aparţinea celui mai restrîns grup care se formase în jurul lui Tito în cursul luptei pentru unitatea partidului şi al revoluţiei înseşi. Stalin mă invitase să vin la odihnă la el în Crimeea încă din 1946, cu prilejul vizitei lui Tito la Moscova, cînd acesta îi spusese că sufăr de migrene.

Am plecat la Moscova — dacă îmi aduc bine aminte, pe 8 ianuarie 1948 sau oricum în jurul acestei date — cuprins de un dublu sentiment : măgulit că Stalin m-a invitat chiar pe mine, însă şi cu bănuiala îndepărtată, nemărturisită că aceasta nu fusese nici întîmplător, nici cu intenţii absolut curate faţă de Tito şi Comitetul Central iugoslav.

La Belgrad n-am primit nici un fel de dispoziţii sau instrucţiuni. Ţinînd seama că eram membru al celui mai restrîns organ de conducere şi pe parcursul raporturilor albano-iugoslave deja fusese exprimată poziţia că reprezentanţii sovietici nu ar trebui să deranjeze prin intervenţii lipsite de tact sau printr-o altfel de linie politică cursul evident spre unire a Iugoslaviei şi Albaniei, alte instrucţiuni nici nu-mi erau necesare.

Prilejul ivit l-au folosit şi reprezentanţii Armatei iugoslave care au trimis împreună cu mine la Moscova o delegaţie de a lor cu misiunea de a expune cererile de înarmare şi de construcţie a industriei de război.

Cuprinşi de bună dispoziţie şi de o şi mai bună încredere, am plecat cu trenul spre Moscova. Însă, în acelaşi timp, şi cu părerile deja formate că Iugoslavia trebuie să-şi rezolve problemele în felul ei şi precumpănitor prin forţele proprii.

Acest punct de vedere s-a manifestat chiar înainte de a fi fost nevoie — la cina de la ambasada iugoslavă din Bucureşti, la care a fost prezentă Ana Pauker, ministrul român al afacerilor externe, şi alţi cîţiva înalţi demnitari români.

Toţi iugoslavii, cu excepţia ambasadorului Golubović, care mai tîrziu a emigrat ca adept al Moscovei, au subliniat mai mult sau mai puţin deschis faptul că Uniunea Sovietică nu poate fi modelul absolut „în construcţia socialistă", deoarece situaţia s-a schimbat şi deoarece condiţiile şi raporturile sînt diferite în fiecare din ţările Europei răsăritene. Eu am observat că Ana Pauker tace atentă sau se declara fără entuziasm de acord cu cîte ceva, căutînd să evite discuţia despre aceste probleme sensibile, în timp ce un român — cred că era Bodnăraş — se opunea părerilor noastre, iar un altul — din păcate, numele lui l-am uitat — era de acord cu noi cu mărinimie. Eram încredinţat că fiecare cuvînt va ajunge la urechile ruşilor şi că ei nu le vor putea înţelege altfel decît ca „antisovietice" — sinonim cu toate relele de pe lumea asta. Dar, totodată, nu puteam să renunţ la poziţia mea. De aceea căutam să mai atenuez punctele de vedere, subliniind meritele U.R.S.S. şi însemnătatea principială a experienţei sovietice.

Criticismul nostru găsea pretutindeni prilejuri, deşi prin România ne aflam în trecere.

Mai întîi, atitudinea Uniunii Sovietice faţă de România şi celelalte ţări est-europene : aceste ţări erau încă menţinute într-o stare de ocupaţie efectivă, iar bogăţiile lor erau însuşite în diverse moduri, cel mai adesea prin intermediul societăţilor mixte, în care ruşii abia dacă investiseră ceva în afară de capitalul german pe care îl proclamaseră pur şi simplu drept pradă de război a lor. Comerţul cu aceste ţări nu se făcea ca pretutindeni în lume, ci prin aranjamente aparte, pe baza cărora guvernul sovietic cumpăra cu preţuri mai scăzute şi vindea cu preţuri mai ridicate decît cele practicate pe piaţa mondială — singura excepţie de la aceasta fiind Iugoslavia. Noi ştiam toate acestea. Iar imaginea de sărăcie şi conştiinţa neputinţei şi supunerii autorităţilor româneşti putea doar să ascută dezaprobarea noastră.

Cel mai mult ne ofensa atitudinea arogantă a reprezentanţilor sovietici. Eu ştiu cît de mult ne-au îngrozit cuvintele dispreţuitoare ale comandantului sovietic din Iaşi : Ah, acest Iaşi murdar românesc. Şi mămăligarii ăştia români (mamaliţniki) ! El a repetat lozinca lui Ehrenburg şi Vîşinski care viza actele de corupţie şi furturile din România : Acesta nu este popor, ci o profesie !

Iaşiul, îndeosebi în acea iarnă blîndă, era într-adevăr noroios, un tîrg balcanic părăginit, în care frumuseţile din colinele, grădinile şi construcţiile în terase le putea descoperi numai un ochi mai experimentat. Însă noi ştiam că tîrgurile sovietice nu arată mai bine, ci chiar şi mai rău. Şi cel mai mult ne-a întărîtat această atitudine de rasă „superioară" şi de înfumurare de mare stat. Atitudinea curtenitoare şi plină de respect faţă de noi nu numai că sublinia şi mai mult subordonarea românilor, ci şi ne atîţa mîndria datorată independenţei şi libertăţii noastre de gîndire.

Deja am luat ca un fapt real că astfel de raporturi şi atitudini erau „posibile şi în socialism", deoarece „aşa sînt ruşii" — înapoiaţi, izolaţi timp îndelungat de restul lumii, cu tradiţiile revoluţionare deja stinse.

Abia dacă trecuseră cîteva ore de la venirea noastră la Moscova — eram cufundaţi într-o discuţie cordială cu ambasadorul iugoslav Vladimir Popović — cînd a sunat telefonul aflat pe masa sa : de la ministerul afacerilor externe îl întrebau dacă sînt obosit, căci Stalin ar vrea să mă vadă imediat, în aceeaşi seară.

Ca de obicei, m-au condus în jurul orelor nouă seara la Kremlin, la birourile lui Stalin. Se aflau adunaţi Stalin, Molotov şi Jdanov — acesta din urmă, după cîte cunoşteam, răspundea în Biroul Politic şi de relaţiile cu partidele străine.

După saluturile obişnuite, Stalin a trecut imediat la obiect. Eu am început să explic : Naku Spiru s-a împotrivit apropierii dintre Albania şi Iugoslavia, a rămas izolat în cadrul propriului Comitet Central. Dar nici nu am apucat să termin că Stalin, neaşteptat pentru mine, a spus : Noi n-avem nici un fel de interese deosebite în Albania. Noi sîntem de acord ca Iugoslavia să înghită Albania ! — spunînd aceasta, şi-a adunat degetele de la mîna dreaptă şi apropiindu-le de gură a făcut cu ele un gest de înghiţire.

M-a surprins, aproape m-a uluit modul de exprimare al lui Stalin. Am explicat din nou : Nu este vorba de înghiţire, ci de unire !

Însă aici a intervenit Molotov : Păi asta şi este înghiţire !

Iar Stalin, repetînd gestul său anterior : Da, da, înghiţire ! Noi sîntem de acord cu asta, voi trebuie să înghiţiţi Albania — cu cît mai repede, cu atît mai bine.

Acţiunii de apropiere şi de unire cu Albania eu m-am alăturat cu sinceritate şi, desigur, din considerente revoluţionare. Gîndeam, ca şi mulţi alţii, că unirea, cu acordul într-adevăr voluntar al conducerii albaneze, ar fi nu numai de un folos nemijlocit pentru Iugoslavia şi Albania, ci, în acelaşi timp, ar conduce şi la încetarea urii tradiţionale şi conflictelor dintre sîrbi şi albanezi. Iar ceea ce prezenta, după părerea mea, o importanţă deosebită era posibilitatea alipirii considerabilei şi compactei minorităţi albaneze la Albania ca o Republică aparte în cadrul federaţiei iugoslavo-albaneze. Orice altă rezolvare a problemei minorităţii naţionale albaneze mi se părea nerealistă, avînd în vedere că simpla renunţare la teritoriile iugoslave populate de albanezi ar întîmpina o împotrivire de neclintit în înşuşi Partidul Comunist iugoslav.

Faţă de Albania şi albanezi aveam şi afinităţi deosebite care nu puteau decît să susţină idealitatea considerentelor mele : Albanezii, mai cu seamă cei din nord, prin mentalitate şi modul de viaţă, sînt înrudiţi cu muntenegrenii din care provin, iar vitalitatea lor şi voinţa de a se menţine nu au multe exemple în istoria omenirii.

Şi cu toate că nu-mi trecea cîtuşi de puţin prin minte să mă abat de la punctul de vedere al conducerii ţării mele şi să-i dau dreptate lui Stalin, observaţiile acestuia au făcut să mi se impună cu ascuţime pentru prima oară două gînduri : primul se referea la faptul că ceva nu este în regulă cu politica iugoslavă faţă de Albania, iar cel de al doilea că Uniunea Sovietică s-a unit cu ţările baltice înghiţindu-le — observaţia lui Molotov avertiza direct asupra acestui fapt.

Gîndul că există ceva neclar şi lipsit de consecvenţă în politica iugoslavă faţă de Albania era departe de a mă face să recunosc această politică ca o „înghiţire", însă mi-a trecut dintr-odată prin minte că ea nu concordă cu voinţa şi cu dorinţele poporului albanez. De ce s-a sinucis Naku — doar el nu era într-o asemenea măsură „mic-burghez" şi „împovărat de naţionalism", pe cît era de comunist şi marxist ? Şi ce se întîmplă dacă albanezii, ca şi noi, iugoslavii, faţă de Uniunea Sovietică, doresc să aibă un stat al lor aparte ? Dacă unirea se va realiza fără voinţa şi prin folosirea izolării albanezilor şi sărăciei lor — oare aceasta nu va duce la conflicte şi greutăţi de neîmpăcat ? Expresivi şi vechi ca entitate etnică, albanezii sînt tineri ca naţiune şi de aceea au o conştiinţă naţională vie şi neîmpăcată şi, oare, nu vor înţelege ei unirea ca pierdere a independenţei, renunţare la specificul naţional ?

*) Fragmente din volumul cu acelaşi titlu în curs de apariţie la **Editura Europa** din Craiova.

În ceea ce privește cel de al doilea gînd — că U.R.S.S. a înghițit țările baltice — eu l-am legat de primul, repetîndu-mi-l și dovedindu-mi mie însumi : în unirea cu Albania noi, iugoslavii, nu vom merge, nu avem dreptul să mergem pe această cale și nici nu există un pericol imediat ca o forță imperialistă, ca Germania, să facă presiuni asupra Albaniei și să o folosească ca bază împotriva Iugoslaviei.

Însă Stalin m-a readus la realitate : Dar Hodja, ce fel de om este el, după părerea dumneavoastră ?

Am evitat un răspuns direct și clar. Este el un mic-burghez, înclinat spre naționalism ? — a întrebat Stalin. Da, așa credem și noi. Se pare că acolo omul cel mai ferm este Dzodze ?

Stalin a încheiat discuția despre Albania care abia dacă a durat zece minute : Între noi nu există deosebiri. Dumneavoastră personal scrieți-i lui Tito în numele guvernului sovietic o depeșă despre asta.

Temîndu-mă că nu am înțeles, l-am întrebat, iar el a repetat că eu trebuie să scriu depeșa către guvernul iugoslav în numele guvernului sovietic.

Scriind, a doua zi, depeșa, mi-a venit în minte că într-o bună zi ar putea fi folosită împotriva guvernului țării mele și am formulat-o foarte prudent și concis, aproximativ : Ieri a sosit la Moscova Djilas și la întîlnirea cu el, care a avut loc în aceeași zi, s-a manifestat acordul deplin dintre guvernul sovietic și Iugoslavia în problema Albaniei.

Această depeșă nu a fost expediată niciodată guvernului iugoslav, însă nici nu a fost folosită împotriva lui în conflictele de mai tîrziu dintre Moscova și Belgrad.

Nici cealaltă discuție nu a durat mult timp și s-a învîrtit mereu în jurul unor chestiuni neesențiale — instalarea Cominformului la Belgrad, ziarul acestuia, sănătatea lui Tito și altele asemănătoare.

Dar eu am prins un moment prielnic și am pus problema echipamentului pentru armata iugoslavă și pentru industria de război. Am subliniat că adesea întîmpinăm greutăți din partea reprezentanților sovietici, deoarece refuză să ne dea ba una, ba alta, pretextînd că e vorba de „secret militar". Stalin s-a ridicat, exclamînd : Noi nu avem secrete militare față de voi. Voi sînteți o țară socialistă prietenă — noi nu avem secrete militare față de voi.

Apoi a trecut la birou, l-a căutat la telefon pe Bulganin și i-a ordonat scurt : Aici se află iugoslavii, o delegație iugoslavă — trebuie să-i asculți numaidecît.

Întreaga discuție de la Kremlin a durat în jur de o jumătate de oră, apoi am pornit spre vila lui Stalin la cină.

■

Cina a început cînd cineva a propus — pare-mi-se chiar Stalin — ca fiecare să spună cîte grade sub zero sînt afară și să fie pedepsit cu atîtea pahare de votcă cu cîte grade greșește. Din fericire, eu văzusem temperatura la hotel și, avînd în vedere că noaptea temperatura scade, am mai adăugat ceva la numărul acela, așa că am greșit numai cu un grad. Îmi amintesc că Beria a greșit cu trei, explicînd apoi că greșeala a făcut-o în mod intenționat pentru a putea bea un număr mai mare de pahare de votcă. Abia că această condiționare a numărului paharelelor de votcă de gradele temperaturii mi-a duhnit dintr-odată a închistare, goliciune și lipsă de sens prin care se caracteriza viața dusă de conducerea supremă sovietică strînsă în jurul bătrînului conducător, care în același timp juca un rol decisiv pentru neamul omenesc. Mi-am amintit, de asemenea, că și împăratul rus Petru cel Mare organiza serate asemănătoare cu ajutoarele sale, la care se înfuleca și bea în neștire și se hotăra soarta Rusiei și a poporului rus. **(Va urma.)**

În românește de
Dorin Gămulescu

Françoise Giroud

Învățăminte*) 2

— fragmente —

Cîteva luni mai tîrziu, Malraux a fost internat la spital. În semn de prietenie i-am trimis un buchet de flori. Ceva mai tîrziu am primit o carte pe care abia o publicase, însoțită de această dedicație : „În amintirea trandafirilor de la Salpêtrière...". Țineam minte că fusese dus la „Pitié". Și, oare, despre ce trandafiri să fi fost vorba ?

Însă muzica frazei suna admirabil... Trandafiri la Salpêtrière... I s-au reproșat că născocește atîtea ! Măcar să fi în stare...

Cînd am fost anunțată de sfîrșitul lui iminent l-am prevenit pe președintele Republicii a cărui primă reacție a fost de indiferență : „Organizați o ceremonie, mi-a spus. Primul ministru va lua parte, iar dumneata vei ține o cuvîntare".

Am ales curtea pătrată de la Luvru. Bernard Zehrfuss, arhitectul, a amenajat un decor funerar. Ne trebuia fotografia lui Malraux. Am opinat : „Nu. Portretele lui Malraux sînt nereușite sau foarte vechi. Vom plasa o pisică, cea mai frumoasă pisică egipteană din Luvru. Sînt sigură că Malraux, văzînd-o «de dincolo», va fi mulțumit".

Așa a fost, împotriva uzanțelor, desigur. Pe urmă, Președintele Republicii a decis subit să asiste personal la ceremonie. Revenea primului ministru să rostească alocuțiunea.

Raymond Barre a lucrat o noapte întreagă la text. Acest intelectual nu era omul să însărcineze un colaborator să-i redacteze cuvîntarea funebră despre **Malraux.**

În ce mă privește am păstrat o emoție tăcută în fața evenimentului. Doar în timpul ceremoniei, pe cînd răsuna în marea curte a muzeului **Requiem**-ul lui Mozart, eu și pisica egipteană ne-am făcut cu ochiul...

Nou capitol — Camus

Mauriac, Malraux... Pe urmă i-a venit rîndul lui Albert Camus să se alăture **Express**-ului. A șovăit să se angajeze la o colaborare regulată. Mendès-France, el însuși, l-a convins cu prilejul vizitei pe care i-a făcut-o împreună cu Jean Jacques la proprietatea din Louvriers. Nu știu care din cei trei a risipit mai mult farmec. Camus, după cum s-a definit singur, a fost sclipitor. „Să convii a răspunde **da** la o chestiune ce nu s-a pus limpede". În tot cazul a răspuns afirmativ.

S-a declanșat imediat o polemică al cărei agent am fost eu însămi. Am să o rezum, căci ilustrează o perioadă, starea de spirit a acelor ani și, mai propriu, chiar opoziția Sartre-Camus.

Totul a început cu cîteva rînduri publicate de **France-Observateur,** săptămînalul lui Roger Stephane, Claude Bourdet și Gilles Martinet, emuli din cercul lui Sartre, favorabili comunismului : „Albert Camus, care va fi avînd despre presă alte păreri decît dna Françoise Giroud, va semna în «Express» cronica literară".

Camus a precizat sec acordul cu concepția mea despre jurnalism. Nu ar fi putut scrie la **France-Observateur,** căci nu împărtășea poziția redacției în ce privește rolul și obiectivitatea unui săptămînal de atitudine.

France-Observateur a tipărit scrisoarea lui Camus, a exprimat regrete privind punerea în discuție a ideilor mele despre gazetărie și s-a aplecat asupra „concepțiilor mele morale". Acești cenzori morali mă acuzau de faptul că eu „cred în succes" și în „stilul american" de afaceri. Habar nu am ce este stilul american în materie de presă, însă „american" era în ochii celor de la **France-Observateur** sinonim cu obscen. În ce privește succesul, declar că nu m-am ghidat după el dar nici după eșec, de acord. „Morala" mea era judecată drept contradictorie în relație cu „morala" atribuită lui Camus. În plus, îl mai certau că refuzase să semneze nu știu ce petiție.

De data asta, Camus a contraatacat în **Express.** Și-a reafirmat solidaritatea cu mine, a exprimat reprobarea lui față de metodele din **France-Observateur,** care trunchiaseră un text, și a situat dezbaterea pe adevăratul ei teren : acela în care se despărțea de pozițiile procomuniste ale săptămînalului. Claude Bourdet a răspuns, dar Camus pusese punct polemicii.

Hotărît, deși relațiile mele personale cu Sartre fuseseră mereu civilizate, nu eram agreată în cercul lui. Pe vremea aceea, Simone de Beauvoir îl învinuia pe Maurice Mérleau-Ponty, filozoful, că este „un burghez ce trădează cauza poporului" pentru că și el colabora la **Express.** Ce mai conteză ! Mérleau, rănit, a continuat să colaboreze.

Din această întîmplare am păstrat o imagine : Albert Camus în picioare, strîns în impermeabilul lui, privindu-mă, surîzînd, seducător, automat, ca să îmi zică : „Nu vă lăsați intimidați. Sînt niște cîini".

Mai degrabă niște berbeci. Detaliu suplimentar : Sartre, neimplicat, liber prin excelență, făcînd ce îl taie capul, a colaborat, în cele din urmă, la ziar. Era, de altfel, imprevizibil.

■

Regula cere să le acordăm azi burghezilor tentați de comunismul anilor plumburii, atît de numeroși în cercul celor mai alese spirite, o anumită generozitate. Ei înșiși invocă voluntar acest alibi : ei se situau în tabăra suferinței. S-a și găsit un tîmpit care să proclame : „Prefer să mă înșel cu Sartre, decît să am dreptate cu Raymond Aron".

Spre cinstea lui Raymond Aron, el n-a încercat niciodată să seducă. S-a încăpățînat să repete că societățile nu sînt reductibile la antagonisme economice, chiar dacă acestea sînt extrem de active. A stăruit să susțină că pentru a administra tot ce rămîne conflictual în orice societate omenească, este necesară o instanță dominantă. Puterea. Și că din toate autoritățile, democrația oprimă cel mai puțin, trebuie deci apărată cu grijă, căci este fragilă.

Însă discursul național nu este și exaltant. Cu siguranță, este mai avantajos cel al generozității.

Treacă această chestie.

Se împămîntenise convingerea, din care s-au mai păstrat unele urme pînă nu demult, victoriei ineluctabile a comunismului asupra democrațiilor burgheze ; sentimentul de a făuri istoria pe cînd democrațiile vor dispărea precum niște bătrîne pisici bolnave. Mai există încă terorismul intelectual zdrobitor al clanului Sartre și epigonilor săi. Să recitim masacrarea lui Albert Camus de către Sartre ca să simțim în nări miros de sînge.

Așa ceva nu este ușor de trăit ca să uităm că există persoane ce s-au lăsat intimidate în inteligența lor de argumente abuziv afective.

Tot ce le cerem este să ne cruțe de decretele lor prezente privind modul de a gîndi. Din păcate, nu au reținere. Prin firea lor ele cred că au monopolul cunoașterii.

Selecție și traducere
de Henri Zalis

*) Paris, Fayard, 1990.

Războaie uitate (3)

Cambodgia

O pace mereu amînată

Indochina a fost un teritoriu predilect al luptei sferelor de influență de după cel de-al doilea război mondial. Toate cele trei țări indochineze — Vietnam, Laos, Cambodgia — au fost împinse în vîltoarea celui de-al doilea conflict regional indochinez care, între altele, a însemnat divizarea în fracțiuni dușmane a fiecăreia dintre aceste state. Chiar dacă au lăsat urme adînci, neajunsuri ce se mențin pînă azi, pentru Vietnam și Laos, coșmarul războiului fratricid s-a încheiat la mijlocul anilor '70. Pentru Cambodgia, însă, el continuă.

Cambodgia a fost atrasă în „viesparul indochinez" la 18 martie 1970, cînd o lovitură de stat militară, condusă de generalul Lon Nol, l-a înlăturat de la putere pe prințul Norodom Sianuk, deschizînd calea intervenției străine. Prințul ia calea exilului, adresînd de la Beijing, un apel forțelor patriotice pentru a se ridica la luptă împotriva regimului neconstituțional, instalat prin forță la Pnom Penh. Un guvern regal de uniune națională ia ființă, acționînd inițial în exil ; mai apoi, o parte este transferată pe teritoriul țării. În cadrul forțelor combătînd regimul lonnolist, care primește sprijinul trupelor americane, se detașează gruparea khmerilor roșii, despre care se știu puține lucruri, în afară de orientarea de stînga.

„Frații dușmani" : prințul Norodom Sinauk, liderul coaliției de opoziție și conducătorul guvernului de la Pnom Penh, premierul Hun Sen

La începutul anului 1975, o ofensivă generalizată a forțelor patriotice îi alungă din țară pe Lon Nol și colaboratorii acestuia, care solicită azil politic în SUA. Șeful de atunci al misiunii americane de legătură din China, George Bush, îi trimite o notă lui Norodom Sianuk, cerîndu-i să se întoarcă de urgență la Pnom Penh, pentru a prelua puterea și a obține o încetare a focului din partea khmerilor roșii.

Intrînd la 17 aprilie 1975, în capitală, aceștia instaurează în Cambogdia un regim rigid și autoritar. Potrivit multor mărturii, țara capătă înfățișarea unui teribil univers concentraționar, în care, datorită privațiunilor, epuizării sau chiar a crimei comise cu sînge rece, pier un mare număr de cambodgieni. Cele mai multe dezvăluiri sînt ulterioare guvernării instituite, în numele khmerilor roșii, de liderii acestora, în frunte cu Pol Pot, între aprilie 1975 și ianuarie 1979, aceasta fiind o perioadă de tot mai mare izolare a Cambodgiei. Regimul de la Pnom Penh, care proclamă Kampuchia Democrată, mai întreține relații doar cu puține state, între care cu China și RPD Coreeană. Din decembrie 1977, sînt înghețate și relațiile cu Vietnamul, diplomaților vietnamezi cerîndu-li-se să părăsească Pnom Penh-ul. Un an mai tîrziu radio Hanoi anunță stabilirea, în Cambodgia, a unui Front Unit Național, condus de Heng Samrin. În lunile următoare, pe teritoriul cambodgian au loc lupte, la care participă forțe vietnameze. La 7 ianuarie 1979, guvernul Pol Pot părăsește Pnom Penh-ul, ocupat de forțele FUNSK. Conducerea instalată cu sprijinul trupelor vietnameze decide schimbarea denumirii țării în RP Kampuchia, recunoscută de URSS, Vietnam și altele țări socialiste, nu și de România ; de asemenea, nerecunoscută la ONU. Din Beijing, Norodom Sianuk adresează un apel ONU pentru îndepărtarea trupelor vietnameze din Cambodgia.

Intervenția trupelor vietnameze a complicat serios situația, creînd preocupare și neliniște în zona sud-est asiatică și în afara ei. Conflictul cambodgian va fi unul din subiectele „fierbinți" ale ultimului deceniu. ONU va adopta numeroase documente, cerînd încetarea ostilităților militare din Cambodgia, retragerea trupelor străine, soluționarea politică a diferendelor dintre părțile în conflict. Documente similare vor fi încheiate în cadrul unor reuniuni ale statelor din zonă, precum întîlnirile Asociației Națiunilor din Asia de Sud-Est (ASEAN). Din inițiativa acestora, cele patru grupări cambodgiene (reprezentînd pe de o parte, guvernul de la Pnom Penh, iar, pe de altă parte, cele trei fracțiuni ale guvernului de coaliție : partizanii prințului Sianuk, forțele naționaliste ale fostului premier Son Sann și forțele khmerilor roșii) se vor întîlni, pentru prima oară, în iulie 1988, în Indonezia. Dialogului lor li se adaugă reprezentanți ai Vietnamului, Laosului și ai statelor ASEAN.

În iulie 1989, începe, la Paris, o conferință internațională cu privire la Cambogdia, cu participarea ONU, a 18 state și a celor patru părți cambodgiene implicate. Nu se ajunge la o soluție unanim acceptată. Însuși Consiliul de Securitate al ONU a manifestat preocupare pentru problema cambodgiană. Cei cinci membri permanenți ai Consiliului cad de acord asupra unui „proiect de reglementare politică" globală și a expunerii ferme a răspunderilor ce revin părților cambodgiene, deschizînd calea unei reluări a conferinței internaționale de la Paris. Potrivit factorilor implicați în acest proces, proiectul redactat „acoperă principalele aspecte ale reglementării problemei cambodgiene" (între care : mandatul autorității provizorii a ONU pentru Cambodgia, încetarea focului și măsuri adiacente, alegerile, repatrierea refugiaților, elaborarea unei noi Constituții, reconstrucția țării, suveranitatea și neutralitatea). „Documentele există... Cambodgienilor le revine datoria de a intra în joc".

Din septembrie 1989, s-a anunțat și încheierea retragerii trupelor vietnameze, eveniment al cărui caracter definitiv va fi, totuși, contestat de unele dintre părți. Oricum, nici asupra altor aspecte ale procesului de restabilire a păcii în Cambodgia, inclusiv încetarea focului, sau conducerea Consiliului Național Suprem, nu s-a ajuns la o înțelegere.

Punctele divergente de vedere ale părților khmere blochează, în continuare, procesul de pace. O perspectivă evocată cu îngrijorare de unii din participanții la eforturile de urnire a situației din punctul mort este cea a reeditării perioadei de guvernare a khmerilor roșii. La rîndul lor, aceștia, ca și dreapta naționalistă privesc, încă, cu suspiciune regimul de Pnom Penh.

Reuniunile în problema cambodgiană se succed în diverse capitale ale lumii. Se întocmesc vrafuri de documente, se discută îndelung asupra fiecărui termen, se ajunge, uneori, la formulări acceptate de cei mai mulți dintre participanți. De cele mai multe ori, însă, una sau alta dintre părți are o părere contrară și întreg acest complex angrenaj al negocierii soluțiilor crizei stopează. Intervin noi termene, amînări, blocări, uitîndu-se, parcă, faptul că, între timp, în Cambodgia, continuă să se moară de glonț, de foame, de disperare.

Liana Enescu

Prințul Sianuk condamnat pentru calomnie

Prințul Norodom Sianuk, conducătorul opoziției cambodgiene, a fost condamnat de justiția franceză pentru calomnie la adresa ministrului afacerilor externe de la Pnom Penh, Hor Nam Hong, și va trebui să plătească o amendă și daune - interese. Fostul suveran, care formulase acuzații la adresa activităților ministrului sub regimul khmerilor roșii, va trebui să plătească o amendă în valoare de 20 000 de franci și despăgubiri de 100 000 de franci francezi, împreună cu săptămînalul „Journal du Dimanche", care a reprodus afirmațiile sale, la 23 iulie 1989, cu puțin înainte de începerea Conferinței internaționale de la Paris pentru Cambodgia.

Prințul Sianuk îl acuzase pe Hor Nam Hong, fost adept al lui, că ar fi comandat un lagăr de concentrare al khmerilor roșii, în perioada cînd aceștia s-au aflat la putere în Cambodgia (1975—1979). Tribunalul a estimat că martorii apărării nu au confirmat aceste acuzații și a apreciat că expresiile folosite de prinț nu sînt „justificate nici de contextul istoric, nici de dezbaterile politice, oricît de neplăcute ar fi ele".

Sianuk, aflat actualmente la Beijing, a susținut la început necompetența justiției franceze, prevalîndu-se de o „imunitate de șef al statului", pentru a afirma apoi că nu va recunoaște hotărîrea judecătorească a tribunalului. La ultima înfățișare, care a avut loc în decembrie 1989, el a încercat să aducă dovezi în favoarea declarațiilor sale, dar tribunalul le-a considerat neconcludente. Potrivit unei surse apropiate prințului Sianuk se pare că a fost „foarte afectat" de hotărîrea judecătorească și nu va mai pleca la Paris decît peste cîteva luni. „De asemenea, a adăugat sursa, prințul nu poate să înțeleagă că în Franța justiția este independentă".

Hor Nam Hong a cerut 500 000 de franci drept despăgubiri, dar a declarat că-și va retrage plîngerea dacă prințul va reveni asupra declarațiilor.

Noaptea generalilor... argentinieni

Niciodată aşa ceva!*) 5

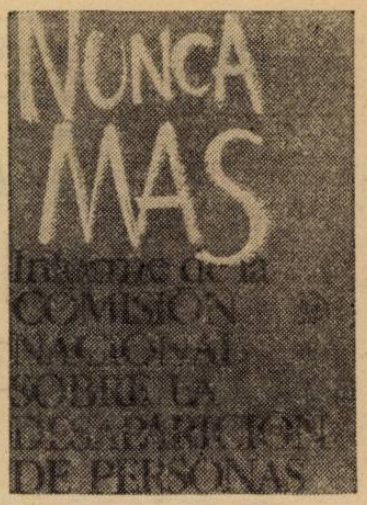

Reconstituirea centrelor clandestine de detenţie (CCD) a fost realizată pe baza a sute de mărturii furnizate de către cei eliberaţi şi care au fost, pentru o vreme mai lungă sau mai scurtă, în situaţia de deţinuţi-dispăruţi. Uluitoarea similitudine dintre planurile schiţate de aceştia şi cele realizate ulterior de către arhitecţi şi echipele tehnice participante la inspecţiile şi recunoaşterile efectuate de către Comisie se explică prin procesul de acutizare a celorlalte simţuri şi printr-un întreg sistem de „ritmuri" pe care memoria le-a înmagazinat minuţios din momentul „ancorării" în realitate. În cadrul acestor „ritmuri", esenţiale erau schimbarea gărzilor, trecerea avioanelor sau a trenurilor, orele obişnuite de tortură. În ce priveşte spaţiul, determinantă a fost memoria lucrurilor : cîte scări trebuiau urcate sau coborîte pînă la sala de tortură ; la cîţi paşi trebuia cotit pentru a se ajunge la toaletă ; ce zdruncinături sau curbe se simţeau din maşina care te transporta la intrarea sau ieşirea din CCD etc.

Răpitorii, care cunoşteau aceste tehnici, au reuşit în unele cazuri să deruteze amintirile prin diferite trucuri. Uneori, făceau ocoluri inutile pînă la locul de sosire. Tehnica de a duce deţinuţii la toaletă cu gluga pe cap, în şir indian şi în mijlocul unor permanente loviri, îngreuna foarte mult recunoaşterea locului. La fel se întîmpla cu schimbarea permanentă a orelor de somn. Totuşi, mulţi din deţinuţii-dispăruţi au reuşit să refacă topografia. În multe recunoaşteri realizate de „Conadep" la diverse CCD, martorii s-au legat la ochi pentru a retrăi acel timp al terorii şi a reface corect traseele durerii.

Fiecărui prizonier i se dădea, în centrul de detenţie, un număr pentru identificare. Uneori precedat de litere, altă formă de suprimare a identităţii celor sechestraţi. Li se ordona, abia intraţi, să ţină minte acest număr, pentru că aşa vor fi strigaţi de aici înainte, fie pentru a fi duşi la toaletă, fie la sala de tortură sau într-un alt loc de detenţie. Acest procedeu folosea necesităţii ca nimeni — nici măcar gărzile sau puşcăriaşii — să nu cunoască identitatea prizonierului, pentru a se evita aflarea în exterior a numelui său.

Centrele au fost, înainte de toate, locuri de tortură, dispunînd pentru aceasta de personal „specializat" şi de camere adaptate acestui scop, numite eufemistic „săli de operaţie". Prima şedinţă de tortură avea ca obiectiv „îmblînzirea" celui recent sosit şi cădea în sarcina unui personal oarecare. Din momentul în care se stabilea că deţinutul putea furniza vreo informaţie care interesa, începeau „şedinţele" de interogare conduse de persoane speciale.

Nu se efectua însă o evaluare anterioară pentru a se vedea dacă cel ce urma a fi sechestrat deţinea realmente date de oarecare importanţă pentru cei ce-l răpeau. De aceea, au fost ridicaţi şi apoi torturaţi atît membri ai unor grupuri înarmate, cît şi rude, prieteni, colegi de şcoală sau de muncă, militanţi din partide politice, preoţi sau laici activînd pentru ajutorarea celor săraci, membri ai unor organizaţii studenţeşti, sindicaliştişi — într-un foarte mare număr de cazuri — persoane fără nici o activitate socială sau politică. Era de ajuns să figurezi într-o agendă de telefon pentru a fi imediat „ţinta" celebrelor „grupuri de acţiune". Aşa se explică faptul că mulţi torturaţi au acuzat pe oricine numai să înceteze supliciul. Conform informaţiilor furnizate de un membru al „grupului de acţiune" nr. 2 (dosar nr. 7170), după 1977 nu a mai trebuit făcută muncă de investigare, pentru că se arestau persoanele menţionate de înşişi deţinuţi în timpul şedinţelor de tortură. Într-o asemenea atmosferă de persecuţii, a avea un nume foarte comun putea să te ducă dintr-o confuzie sau coincidenţă de nume, la centrul de detenţie. De asemenea, în afara „îmblînzirii" şi obţinerii de informaţii, captivii erau supuşi chinurilor din motive fortuite. Carlos Enrique Ghezan (dosar nr. 4151) declară :

La cea mai mică încălcare a regulamentului din centrul de detenţie eram bătuţi şi torturaţi, ceea ce se întîmpla şi cu alte diferite ocazii. Orice eveniment legat de represiunea din afara „puţului", moartea vreunui militar, o încăierare, fapte cu semnificaţie politică, evenimente din alte părţi ale lumii, cum era înaintarea revoluţiei sandiniste, deveneau motiv sau pretext pentru ca represiunea să devină mai severă.

Ordinul era să se menţină centrele de detenţie izolate, ca o structură secretă. Personalul destinat pazei era compus din efective ale jandarmeriei, ale penitenciarelor sau poliţiei, întotdeauna sub conducerea unor ofiţeri ai forţelor armate.

Într-un mare număr de centre de detenţie, cuvîntul „transfer" era asociat cu ideea de moarte. Li se spunea că vor fi duşi la alte centre sau ferme de „recuperare". Nu ştiau unde vor fi duşi : într-un alt loc sau la moarte, ceea ce producea o frică permanentă şi puternică. Pentru „transfer", deţinuţii erau în general lăsaţi fără obiectele pe care le aveau cu ei, care apoi erau arse. Uneori li se făceau injecţii pentru a-i adormi. Multe mărturii au fost strînse despre tratamentul special aplicat celor care apăreau ulterior ca „morţi în înfruntări". Înainte de a fi împuşcaţi, aceşti deţinuţi primeau o alimentaţie mai bună, li se făcea igiena şi erau puşi să se spele. Pentru că ar fi fost greu de explicat opiniei publice apariţia unor „extremişti doboriţi în timpul înfruntărilor" prin cadavre de oameni sleiţi de puteri, torturaţi, neraşi sau zdrenţăroşi. Totul dovedea o cruzime fără margini, căci ea mărea speranţele de viaţă ale individului, în timp ce destinul său real era moartea.

Antisemitismul

În declaraţiile făcute presei în octombrie 1981, ministrul de interne de atunci, Albano Jorge Harguindeguy, a negat că guvernul militar ar practica antisemitismul, deşi a admis că era „imposibil de controlat tot personalul (referire la forţele represive), în rîndul căruia poate exista — ca în orice loc din lume — cîte un sadic sau bolnav mintal". Conform mărturiei unui ofiţer al poliţiei federale şi membru al grupului de colaboratori ai ministrului, s-a aflat că :

Villar (Alberto, ulterior şef al Poliţiei federale) şi Veyra (Jorge Mario, de la aceeaşi poliţie) îndeplineau funcţia de ideologi : indicau literatura şi comentau operele lui Hitler şi ale altor autori naziştişi fascişti.

Această ideologie a dus la o brutalitate specială în tratamentul aplicat prizonierilor de origine evreiască. În centrul de detenţie La Perla, Alejandra Ungaro (dosar nr. 2213) povesteşte că după ce a fost lovită, mai ales în spate şi în cap, „mi-au pictat pe corp zvastici, desenate foarte apăsat". La centrul El Atletico, un opresor care îşi spunea „marele führer" îi obliga pe prizonieri să strige „Heil Hitler", iar, în timpul nopţii, asculta înregistrări ale discursurilor acestuia. Această admiraţie putea fi cauza sporirii pedepselor, aşa cum descrie Elena Alfaro (dosar nr. 3048), deţinută în centrul „El Vesubio" :

Dacă viaţa în centru era un coşmar pentru orice deţinut, situaţia era şi mai gravă pentru evrei, obiectul unor permanente bătăi şi al altor agresiuni, astfel că mulţi preferau să-şi ascundă originea spunînd de pildă că erau polonezi catolici.

Antisemitismul era prezentat ca o contrapartidă a deformării elementului „creştin", în particular, şi a celui „religios", în general. Nu era, de fapt, altceva decît o formă de acoperire a persecuţiei politice şi ideologice. Apărarea lui Dumnezeu şi a valorilor creştine a constituit o motivaţie ideologică simplă, care să poată fi înţeleasă de opresori pînă la ultimele lor nivele de organizare şi de cultură. Se făcea aceasta pentru a întări în rîndul personalului de represiune „o morală de luptă" şi a le furniza obiective care să le liniştească conştiinţele, fără obligaţia de a aprofunda cauzele şi scopurile pentru care persecutau sau pedepseau nu doar o minoritate teroristă, ci chiar diferitele forme de manifestare politică, socială, religioasă, economică şi culturală, printr-o metodologie a terorii.

La percheziţia din casa lui Eduardo Alberto Cora (dosar nr. 1955), sechestrat împreună cu soţia, după ce au distrus tot ce au găsit, opresorii au scris pe perete „Trăiască Cristos" şi „Cristos salvează-i". Unele percheziţii şi operaţiuni se făceau strigîndu-se „Pentru Dumnezeu şi pentru patrie !" Opresorii se simţeau stăpîni pe viaţa şi moartea fiecărui prizonier. Cînd victimele îl implorau pe Dumnezeu, gărzile repetau cu un mesianism irațional : „Aici, Dumnezeu sîntem noi". Deţinuta Nora Iadarola(dosar nr. 1471) a fost obligată să repete de 500 de ori „Trăiască Videla, Massera şi Agosti. Dumnezeu, Patria şi Familia !". Antisemitismul a fost o altă formă de manifestare a grupurilor de represiune, în cadrul unei întregi viziuni totalitare pe care regimul o avea asupra societăţii. Juan Ramon Nazar (dosar nr. 1557), fost director al ziarului „La Opinion", declară despre unul din interogatoriile la care a fost supus :

Indivizii dovedeau o puternică atitudine antisemită. M-au întrebat dacă ştiam de „Planul Andina", prin care Israelul s-ar fi ales cu o parte din Patagonia.

Daniel Eduardo Fernandez (dosar nr. 1131) era, în august 1977, un tînăr de 19 ani şi a avut norocul de a fi ieşit viu din centrul de detenţie clandestin Clubul Atletic. Din această experienţă de neşters îşi aminteşte cum în timpul interogatoriilor :

Mă presau permanent să spun dacă cunosc evrei, prieteni, comercianţi sau orice altă persoană, numai să fie de religie iudaică... Acolo se afla un torţionar căruia îi spuneau Kung-Fu care aplica artele marţiale pe trei-patru persoane odată şi întotdeauna erau printre acestea şi evrei — lovindu-i şi izbindu-i... Evreii erau pedepsiţi doar pentru că erau evrei... Lor li se aplicau tot felul de torturi, dintre care una extrem de sadică şi plină de cruzime : „rectoscopul", care consta dintr-un tub introdus în anusul victimei sau în vagin, la femei, iar în tub era băgat un şoarece. Rozătorul încerca să iasă rozînd organele interne ale victimei.

Despre acelaşi centru de detenţie şi exterminare, Pedro Miguel Vanrell (dosar nr. 1132) confirmă că evreii erau obligaţi să ridice braţul şi să strige : „Îmi place Hitler !"

(Va urma).

Versiune românească de Anca Voican

* Extrase din raportul Comisiei argentiniene privind dispariţia de persoane (Raportul Sabato)

STALIN și stalinismul*) 15

Roy Medvedev

„Nu te teme..." Și urmau arestările

Această convingere naivă că lui Stalin îi erau necunoscute evenimentele tragice din țară s-a reflectat și în cuvîntul „ejovism" („ejovșcina"), cu care era desemnată teroarea din anii 1937—1938. Se părea că înlocuirea neașteptată și dispariția lui Ejov confirmă această versiune. Ea se baza și pe particularitățile comportamentului lui Stalin. Deși numele lui Stalin era pe buzele tuturor, se știa foarte puțin despre activitatea lui la sfîrșitul deceniului al patrulea. Fire ascunsă și închisă, el se străduia să dirijeze evenimentele din culise, multe hotărîri le lua singur sau într-un cerc restrîns de colaboratori. Vorbea rar la adunări, nu-și afișa participarea la represiuni, preferînd să-i împingă pe alții pe primul plan. Mai mult. Numeroase manifestări și acte ale lui Stalin ofereau temeiuri să se presupună că n-ar fi prea bine informat despre amploarea reală a represiunilor. La plenara C.C. din februarie—martie 1937, Stalin a cerut ca troțkiștii și zinovieviștii, care au rupt de mult toate legăturile cu Troțki și au condamnat activitatea lor opoziționistă, să nu devină obiect al represiunilor. În același timp, însă, arestarea lor continua în toată țara. Stalin i-a ridiculizat la plenară pe cei „pentru care excluderea din partid a zeci de mii de oameni nu înseamnă nimic". În același timp, însă, erau excluși din partid și supuși represiunilor nu zeci, ci sute de mii de comuniști.

La o recepție, Stalin a ridicat paharul în sănătatea lui D.F. Serdici, erou al războiului civil, pe care îl cunoștea încă din 1918, din vremea apărării Tarițînului ; Stalin s-a apropiat de el și i-a spus să bea un „bruderșaft" cu el. Curînd după aceasta, Serdici a fost arestat.

Numai cu puține zile înainte de arestarea lui Bliuher, Stalin a vorbit la o consfătuire cu multă căldură despre el.

După cum povestește pictorul M. Sarian, cu prilejul primirii unei delegații din Armenia, Stalin s-a interesat îndeaproape de poetul E. Ciarenț și a spus că acest poet trebuie ocrotit. Cîteva luni mai tîrziu, Ciarenț a fost arestat și ucis.

Pe cînd A. Serebrovski, adjunct al comisarului poporului pentru industria grea se afla în spital, soția lui a primit de la Stalin un telefon : „Am auzit că mergeți pe jos. Nu e bine. Oamenii ar putea crede altceva decît trebuie. Vă trimit o mașină, dacă mașina dumneavoastră e la reparat". Și, într-adevăr, a doua zi dimineața un automobil din garajul Kremlinului a fost pus la dispoziția soției lui Serebrovski. Dar numai după două zile, Serebrovski a fost ridicat direct din spital și dus la închisoare.

Într-o noapte, auzind bătăi în ușă, G.I. Broido, fost adjunct al lui Stalin la Comisariatul Poporului pentru Naționalități, înainte de a deschide, l-a sunat pe Stalin : „Koba, au venit să mă ridice". „Prostii — a răspuns Stalin —. Cine îți poate aduce ție vreo învinuire ? Du-te liniștit la N.K.V.D. și ajută-i să stabilească adevărul". Totuși, Broido „a avut noroc" : în 1940, a fost eliberat.

Demis din funcție, comisarul poporului pentru justiție al U.R.S.S., N.V. Krîlenko, după ce i-a predat lucrările lui N.M. Rîcikov, succesorul său, a plecat la vila sa de lîngă Moscova, unde era adunată toată familia. Din Moscova, l-a urmat Stalin. „Nu te necăji — i-a spus el. Avem încredere în tine. Continuă-ți treaba care ți s-a încredințat la noul cod de legi". În aceeași noapte, o grupă operativă a N.K.V.D.-ului a înconjurat vila. Krîlenko și aproape toți membrii familiei lui au fost arestați.

A.V. Snegov povestește că, în timpul unei întîlniri cu Stalin, L.E. Mariasin, directorul Băncii de Stat, i-a declarat acestuia că se teme pentru soarta sa. Stalin l-a îmbrățișat și i-a spus : „Tu nu ești opoziționist. Tu ești bancherul nostru roșu. De ce să te temi ?" După o săptămînă, Mariasin a fost arestat. I.P. Alesahin relatează că, îngrijorat de numărul mare de arestări, I. Steklov, cunoscut publicist și istoric, l-a sunat pe Stalin, pe care îl cunoștea bine, și l-a rugat să-l primească. „Vino, bineînțeles" — i-a spus Stalin ; cînd s-au întîlnit acesta l-a încredințat : „Partidul te cunoaște și are încredere în tine, tu n-ai de ce să fii îngrijorat". În aceeași noapte, Steklov a fost arestat. În 1937, A. Milciakov, care lucra în conducerea industriei de extracție a aurului, a fost demis din funcție și exclus din partid. După cîteva zile, foarte agitat, secretarul organizației de partid din instituție l-a căutat și i-a spus : „Plecăm la Kremlin, te cheamă Stalin". În cabinetul din Kremlin, cei doi au fost primiți de Stalin și de Kaganovici. „Uite ce fac, excludoameni ca Milciakov ! — a spus Stalin. Te numim director adjunct al Direcției generale a industriei aurului, platinei și diamantelor. Du-te și îndeplinește-ți atribuțiile." Două-trei săptămîni mai tîrziu, după arestarea lui Serebrovski, Milciakov a devenit șeful acestei instituții. Dar peste două luni a fost arestat ; s-a întors la Moscova abia după 16 ani.

Despre participarea decisivă a lui Stalin la activitatea organelor de represiune s-a vorbit la multe ședințe ale activului de partid din anii 1937—1938. La venirea lor în cadrul organelor locale pentru a conduce represiunile. Kaganovici, A.A. Andreev, Malenkov, Mikoian, Șkiriatov și alții subliniau invariabil că vorbesc din însărcinarea lui Stalin. Dar cuvîntările lor nu se publicau. Abia după înlăturarea lui Ejov și în preajma Congresului al VIII-lea al P.C. (b) al Uniunii Sovietice a început presa să sublinieze rolul hotărîtor al lui Stalin în distrugerea „dușmanilor poporului".

Documente îl implică pe dictator

De altfel, și mai tîrziu Stalin a continuat să-și ascundă crimele. În cartea sa „Scopul vieții", constructorul de avioane A.S. Iakovlev scria că într-o discuție pe care a avut-o la începutul războiului cu Stalin, acesta i-a spus textual următoarele : „Ejov a fost o canalie... A ucis mulți oameni nevinovați. Pentru asta l-am împușcat".

Acum au intrat în circuitul public documente care demonstrează fără putință de tăgadă că toate represiunile importante din anii '30 au avut loc nu numai cu știrea, ci chiar pe baza indicațiilor date direct de Stalin. Iată un asemenea document, citit de T. Serdiuk la Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. :

„Tovarășe Stalin, vă trimit spre aprobare patru liste cu persoanele ce urmează să fie judecate de Colegiul Militar :

1. Lista nr. 1 (generală)
2. Lista nr. 2 (foști militari)
3. Lista nr. 3 (foști lucrători ai N.K.V.D.-ului)
4. Lista nr. 4 (soțiile dușmanilor poporului).

Rog aprobare pentru condamnarea tuturor conform categoriei 1 Ejov". (Categoria 1 prevedea condamnarea la moarte prin împușcare.)

După asasinarea liderilor Armeniei — A. Handjian și S. Ter-Gabrielian, aici au venit la putere G. Amatuni, S. Akopov și K. Mugdusi. Arestarea comuniștilor veterani a continuat, dar Stalin nu era mulțumit de amploarea acțiunii. În Armenia au fost trimiși A. Mikoian și G. Malenkov. La plenara C.C. al P.C. (b) din Armenia, ei au prezentat o scrisoare personală a lui Stalin, din 8 septembrie 1938, în care acesta afirma că economia republicii se prăbușește, în timp ce elementelor trotkiste și antipartinice nu li se dă riposta cuvenită. Liderii Armeniei erau acuzați că îi protejează pe dușmanii poporului. Ter-Gabrielian a fost asasinat înainte de a începe ancheta, pentru ca nu cumva să facă declarații demascatoare. „Nu se poate admite — se spunea în scrisoare — ca dușmanii poporului armean să se plimbe liber prin Armenia". Amatuni, Akopov și Mugdusi au fost excluși din partid și arestați. Prim-secretar al C.C. al P.C. (b) din Armenia a ajuns G.A. Arutunian, sub conducerea căruia represiunile au căpătat un caracter deosebit de sîngeros.

La fel de activ a participat Stalin și la nimicirea cadrelor din Uzbekistan. La indicația sa a fost arestat F. Hodjaev, președintele Consiliului Comisarilor Poporului al Uzbekistanului. Unul din fondatorii partidului naționalist al tinerilor din Buhara (Djadida), Hodjaev, a condus, după intrarea în Buhara a Armatei Roșii, guvernul Republicii Democrate Buhara. În partidul bolșevicilor a intrat abia în 1922. Cîteva luni mai tîrziu, a fost arestat și A. Karimov, noul președinte al Consiliului Comisarilor Poporului al republicii. A. Ikramov i-a telefonat lui Stalin și i-a spus că nu înțelege acțiunile N.K.V.D.-ului, că lui Karimov nu i se poate reproșa nimic, e un om pe deplin verificat și nu poate fi implicat în nici un fel de activități contrarevoluționare. Nu se știe ce i-a răspuns Stalin. Dar după această convorbire, Ikramov, care a continuat să fie prim-secretar al C.C. al P.C. (b) din Uzbekistan și membru al C.C. al P.C. (b) al Uniunii Sovietice, n-a mai putut obține legătura telefonică cu Stalin. După puțin timp, la Taşkent s-a primit o scrisoare secretă din partea lui Stalin și Molotov. În scrisoare, Ikramov era acuzat de miopie politică față de naționaliștii burghezi și de relații cu Buharin, A.P. Smirnov, I. Zelenski și alți foști opozanți, care fuseseră arestați la Moscova. După prezentarea acestei scrisori, într-o plenară specială a C.C. al P.C. (b) din Uzbekistan, a fost creată la repezeală o comisie, care pe loc „a constatat" justețea tuturor acuzațiilor care i se aduceau lui Ikramov. Plenara l-a exclus din partid și l-a dat pe mîna N.K.V.D.-ului. Ikramov a fost arestat imediat.

Stalin nu se limita să dea indicații privind arestările. El urmărea atent desfășurarea anchetei în cazurile bolșevicilor importanți, citea procesele verbale ale interogatoriilor. Uneori dădea și sfaturi cu privire la torturile ce trebuie aplicate unor oameni pe care-i cunoștea.

„Nu te amesteca unde nu trebuie !"

Cînd în declarațiile inculpaților, smulse prin tortură, apăreau zeci de nume ale unor „complici", Stalin, fără să verifice scria pe procesele verbale ale anchetei : „Să fie arestați" sau „Să fie arestați toți". Într-una din informările sale sistematice, Ejov raporta despre arestarea unui grup de persoane (era anexat tabelul cu numele acestora), menționînd totodată, că s-au obținut informații și despre alte persoane, care, deocamdată, sînt în curs de verificare. Stalin a subliniat ultimele cuvinte și a scris pe margine : „Nu trebuie verificate, ci arestate". **(Va urma)**

Traducere și adaptare
Margareta Șipoș

*) Din volumul cu același titlu în pregătire pentru **Editura Humanitas.**

Ce știm despre francmasonerie? 10

Pentru musulmanii bazinului mediteranean, masoneria este un import european : factor de progres, dar concomitent legată de tot ce modernismul aduce mai respingător în ochii tradiționaliștilor. Slimane Zeghidour, **istoric și ziarist de origine algeriană, autor al mai multor volume („Poezia arabă și Brazilia" — 1982 „Poezia arabă modernă între Islam și Occident" — 1981, premiul France-Méditerranée ; „Viața cotidiană la Mecca, de la Mahomed pînă în zilele noastre", 1989), laureat al premiului Clio d'Histoire, în 1989, oferă revistei „Notre Histoire" cîteva considerații despre**

Francmasoneria din Imperiul Otoman

Se pare că primele loji create de europeni pentru musulmanii din Imperiul Otoman datează din secolul al XVIII-lea : Alep (Siria), Smirna (Turcia), Corfu (Grecia) și chiar Istanbul (către 1768). Simpatii masonice se manifestă în Tunisia, printre emigranții evrei și în unele cercuri ale burgheziei orășenești musulmane din Algeria. Pot fi evocate și lojile fondate în Egipt de ofițeri francezi, în timpul campaniei lui Napoleon pe valea Nilului (1798—1801).

Introducerea ideilor masonice, precum și importul imprimeriei și pătrunderea iluminismului în penumbra liniștită, a „Casei Islamului" (Dar el-Islam) au contribuit la ascendentul sporit al puterilor europene asupra unui imperiu otoman ce nu va întîrzia să devină „bolnavul". În a doua jumătate a veacului XVIII, cînd sublimei Porți i s-au impus, în urma unor înfrîngeri militare, unele instituții de tip european — deschiderea de școli de misionari, de imprimerii, de orfelinate ș.a. — au contribuit la răspîndirea francmasoneriei.

În provinciile otomane plasate sub autoritatea politică a Europei, aceasta a progresat și mai rapid (în Algeria, după 1830 — zece ani mai tîrziu erau deja 14 loji ; în Tunisia, după 1881 ; în Egipt, după 1882).

Fondate de rezidenți europeni, lojile au primit între membrii lor mai întîi, creștini și evrei autohtoni. Dar musulmani învățați, seduși de idealul fraternității vehiculate de masonerie, n-au întîrziat să i se alăture. Acest amestec, chiar dacă a fost marginal, a determinat autoritățile otomane să impună severe restricții activităților lojilor (1748). Precauții inutile. În 1868, an în care s-a deschis prima lojă la Ierusalim, erau deja active în Orientul arab 17 loji engleze, 15 franceze, 8 italiene și cel puțin una americană. Evrei, creștini și musulmani se amestecau în loji, în vreme ce ziduri de prejudecăți se ridicau între comunitățile lor respective.

Masoneria arabo-musulmană a primit un sprijin moral nespecificat din partea emirului algerian Abdel Kader (1808—1883), luptător împotriva francezilor, pelerin la Mecca și mare credincios. Exilat de Napoleon III în Siria, emirul a aderat la masoneria din Alexandria, în 1864. Unii istorici algerieni scriu despre „așanumita apartenență" a emirului la masonerie ca despre o încercare de a atenta la figura eroului luptător pentru libertatea Algeriei. Dar apartenența pare definitiv atestată. În fond, nimic nu trebuia să surprindă : masoneria nu era o doctrină ideologică, nici un sistem dogmatic și putea fi interpretată individual — ceea ce însemna că puteai deveni francmason rămînînd musulman. (La muzeul Marelui Orient, str. Cadet, din Paris, se păstrează, de altfel, insignele masonice ale emirului.)

Mai apoi, francmasoneria s-a răspîndit printre musulmani mai mult decît se admite. Dovadă este că au devenit curînd destul de puternici : sultanul otoman Murad I a căutat să le obțină sprijinul în 1876, în lupta împotriva lui Abdel Hamid II (1876—1909), care l-a detronat. La începutul secolului nostru, lojile masonice din Salonic au devenit o acoperire pentru întîlnirile șefilor „tinerilor turci" care au pregătit mișcarea naționalistă. Triumful lui Kemal Atatürk i-a convins pe conservatori că masonii sînt autorii tuturor relelor. Deși dificil de definit, rolul masoneriei în evoluția modernă a țărilor musulmane a fost important. Fundamentaliștii nu s-au înșelat atunci cînd au susținut că independența politică a țărilor arabe face parte dintr-un plan mai mare, vizînd dezmembrarea ummei (comunității credincioșilor) prin acte contrare tradiției musulmane. Pentru aceștia, Nasser, Bourguiba, șahul Iranului și chiar regele Hussein al Iordaniei, descendent al profetului, ar aparține masoneriei. Mai mult, un integrist egiptean, șeful Ghazali, declara recent că organizația „Frații musulmani" ar fi fost infiltrată la un nivel superior de către masoni ! După o sută de ani, prejudecățile n-au dispărut. **(Va urma). (Adaptare de Stelian Țurlea)**

poșta redacției

Traian Pavelescu, Pitești. Într-adevăr, fostul premier britanic, Margaret Thatcher, este președinte al așa-numitului „Grup de la Bruges". Este vorba de un grup de reflecție național și ultra liberal, care și-a luat numele de la vechiul oraș din Flandra unde premierul britanic a ținut o cuvîntare în septembrie 1988. În acest discurs, ea și-a prezentat concepția privind o „Europă a patriilor", diferită de cea federalistă care pare să fie îmbrățișată în celelalte state din CEE. Potrivit concepției „doamnei de fier", noua Europă ar trebui să fie o asociere de națiuni suverane în care fiecare să-și păstreze identitatea și caracteristicile particulare. În scopul impulsionării activității acestui grup, Margaret Thatcher — după ce a părăsit Downing Street 10, la 28 noiembrie — a închiriat o cameră la un hotel din centrul Londrei. În acest atac împotriva „coșmarului" unei Europe centralizate și federale, ea este sprijinită de personalități politice din toată Europa. Între acestea, figurează lordul Harris și Nicholas Ridley, cel care a fost nevoit să demisioneze din cabinetul Thatcher pentru unele declarații ireverențioase privind rolul RFG (pe vremea aceea) în CEE și al Comisiei Pieței comune. Membrii grupului consideră că modul oarecum diferit în care au reacționat diferitele țări vest-europene la evenimentele din Golf reprezintă o confirmare a ideologiei pe care o promovează.

profil

John Major

primul ministru al Marii Britanii

Ascensiunea politică rapidă a lui John Major este cu atît mai remarcabilă, cu cît, spre deosebire de majoritatea fruntașilor Partidului Conservator — dar asemenea predecesoarei sale, dna Thatcher — el nu provine din păturile înstărite ale societății, avînd o origine mai modestă.

S-a născut în 1943 ; tatăl său, trapezist la circ, a fost la un moment dat impresarul unei trupe ambulante. Viitorul prim-ministru nu a studiat la Oxford sau Cambridge, ci la modesta Rutlish Grammar School, pe care a părăsit-o, de altfel, la 16 ani pentru a ajuta la întreținerea familiei. Timp de cinci ani a ocupat o serie de slujbe mărunte : asistent-contabil, muncitor în construcții sau într-o companie de electricitate. Cîteva luni a fost chiar șomer. În cele din urmă a fost angajat la Banca Standard Chartered, unde a lucrat pînă în 1979.

Între timp se implicase și în politică, intrînd în Partidul Conservator la vîrsta de 16 ani, pe cînd locuia încă în cartierul Brixton, populat de oameni cu venituri modeste, mulți dintre ei de culoare. „Am cunoscut necazurile provocate de inflație și de scăderea valorii banilor", își va aminti mai tîrziu. În 1965 este ales în consiliul din Lambeth, devenind președinte al Comitetului pentru locuințe. Activitatea sa îl face cunoscut în rîndurile partidului. În 1979, după două eșecuri la St. Pancras, a fost ales în Parlament din partea circumscripției Huntingdon. De atunci a fost reales de fiecare dată.

Remarcat de dna Thatcher, a devenit, în 1986, ministru al securității sociale, iar un an mai tîrziu, secretar al Trezoreriei. În 1989, spre surprinderea generală, a fost desemnat ministru de externe, post în care nu a rămas decît trei luni, trecînd în fruntea Ministerului de Finanțe. În această funcție, a avut dificila sarcină de a pregăti intrarea lirei sterline în sistemul monetar european, ultima măsură importantă decisă de dna Thatcher.

După retragerea acesteia, Major i-a devansat pe concurenții săi Hurd și Heseltine în alegerile pentru conducerea Partidului Conservator. La 28 noiembrie 1990, regina l-a însărcinat cu formarea guvernului.

John Major este un mare amator de cricket și fotbal, în timp ce soția sa, Norma, preferă muzica de operă. Au doi copii, un băiat și o fată.

A. A.

poșta redacției

Nicolae Rădulescu, Tulcea. În paginile revistei noastre au fost reproduse doar fragmente din volumul lui Roy Medvedev „Stalin și stalinismul" (apărute în serial începînd cu numărul 40/1990). În introducerea la acest serial noi am semnalat asupra faptului că „foarte recent au fost scoase la iveală documente provenind din arhivele armatei și din alte arhive secrete care i-au fost inaccesibile lui R. Medvedev". În scrisoarea trimisă, dv. ne comunicați că dețineți din „surse sigure sovietice" date referitoare la totalul victimelor stalinismului. Redăm : „Represaliile staliniste au secerat trei mareșali din cinci — A.I. Egorov, M.N. Tuhacevski și V.K. Blucher. Au fost trimiși la moarte trei comandanți de gr. I din cinci ; toți cei zece comandanți de rangul II ; din 57 de comandanți de corpuri de armată au fost executați 50 ; din 186 comandanți de divizie — 154 ; din 26 comisari corpuri de armată — 25 ; din 64 comisari de divizie au fost uciși 58 ; din 456 colonei au fost împușcați 401. După crimele de masă ale lui Stalin specialiștii fac următoarele estimări : în războiul civil au murit 11 milioane de oameni ; datorită foametei din 1932—1933 — 12 milioane ; în marea conflagrație — 40 milioane (desigur — cifră exagerată), în gulaguri — 47 milioane. Total : 110 milioane. Sursa atrage atenția că dacă cei omoriți ar fi avut parte de un sicriu — și acestea toate ar fi fost lipite unul de altul (nu puse cap la cap) — s-ar fi obținut un drum cu morți lung de 110 000 km — aproape de trei ori lungimea Ecuatorului..."

Adrian Man, Cluj-Napoca. Aspectele relevate în scrisoarea pe care ne-ați trimis-o au fost redate în nr. 50 al revistei noastre. Articolul respectiv prezintă mai pe larg situația bisericii greco-catolice din țara noastră. Vă mulțumim pentru scrisoare și pentru urările de bine.

Puiu Mențiu, Sinaia. Oare credeți că distanțarea guvernului față de poziția unor parlamentari, în ceea ce privește Timișoara, nu exprimă aceeași idee pe care revista a vehiculat-o ?

Petre Saru, București. Vă mulțumim pentru scrisoarea dv. Pentru rezolvarea problemelor pe care le aveți, credem că ar trebui să vă adresați Ligii pentru dreptate, Calea Victoriei, nr. 101, et. III, ap. 6, cod 70176 București, sau Comisiei pentru cercetarea abuzurilor și pentru petiții, tel. 33 71 14 sau 33 49 92 (între orele 8,30—16,30) la Parlament.

Adrian Onacă, Alba Iulia. Pînă la începutul lunii octombrie 1990, Organizația Națiunilor Unite număra 160 de state membre. În urma reunificării, la 3 octombrie 1990, a celor două Germanii numărul statelor membre ale O.N.U. este de 159.

Tuțu Constantin Țoc, Azuga. Scrisoarea dumneavoastră este foarte frumoasă, dar din păcate revista noastră nu se ocupă de astfel de probleme. Poate ar fi bine să vă adresați Ministerului Culturii, la adresa : Piața Presei Libere nr. 1.

PRECIZĂRI NOI ȘI IMPORTANTE

Cititorii din străinătate se pot abona la revista noastră, începînd cu 1 ianuarie 1991, direct la redacția „LUMEA — Azi", București, Piața Presei Libere nr. 1, cod 71341.

Adresa la care doriți să primiți abonamentul se va comunica redacției prin poștă.

Costul abonamentului se virează în București, prin reprezentanțele Băncii Române de Comerț Exterior existente în marile capitale ale lumii, în contul nr. 53.51.04.43.007-7, titular „Revista Lumea Azi", deschis la Banca Română de Dezvoltare S.A. telex nr. 11238 ; 11289 ; 10138.

Costurile abonamentelor (în dolari SUA) sînt :
— 6 luni — 40$
— 12 luni — 75 $

Rugăm pe cititorii noștri din străinătate să nu se mai adreseze pentru abonamente întreprinderii „Rompresfilatelia" întrucît am renunțat la serviciile acesteia.

„LUMEA — Azi"

NOUVELLES PRÉCISIONS IMPORTANTES

A partir du 1er janvier 1991, les lecteurs de l'étranger peuvent s'abonner à notre revue directement à la rédaction de „LUMEA — Azi", Bucarest, 1 Piața Presei Libere, code 71341.

Les lecteurs sont priés de communiquer, par courier, à la rédaction, l'adresse à laquelle ils veulent recevoir l'abonnement.

Le coût de l'abonnement sera déposé, par l'intermédiaire des filiales de la Banque Roumaine de Commerce Extérieur qui existent dans les grandes capitales du monde entier, au compte no. 53.51.04.43.007-7, titulaire „Revue Lumea Azi" auprès de la Banque Roumaine de Développement S.A., Bucarest, téléx no. 11238 ; 11289 ; 10138.

Les coûts des abonnements (en dollars EUA) sont les suivants :
— 6 mois — 40 $
— 12 mois — 75$

Nous prions nos lecteurs de l'étranger de ne plus s'adresser pour abonnements à l'entreprise „Rompresfilatelia" car nous avons renoncé à ses services.

„LUMEA — Azi"

NEW IMPORTANT DETAILS

From 1st January 1991, our readers from abroad may subscribe to our magazine directly to „LUMEA — Azi" office, Bucharest, 1, Piața Presei Libere, code 71341.

Our readers are requested to inform the office by mail of the address where they want to have their issues sent.

The subscription cost will be deposited through the branches of the Romanian Bank for Foreign Trade which exist in all important capitals of the world, to account no. 53.51.04.43.007-7, holder „Lumea Azi Magazine", with the Romanian Development Bank S.A., Bucharest, telex no. 11238 ; 11289 ; 10138.

The subscription costs (in US dollars) are as follows :
— 6 months — 40 $
— 12 months — 75 $

We request our readers from abroad not to resort anymore to „Rompresfilatelia" enterprise for subscriptions because we renounced their services. **„LUMEA — Azi"**

ABONAMENTE

Anunțăm pe cititorii noștri că, pînă la data de 15 a fiecărei luni, pot face în continuare abonamente la revista „Lumea azi" pentru oricare din lunile următoare. Abonamentele se fac pe o perioadă de minimum trei luni.

Revista „Lumea azi" figurează la poziția 18 pe lista publicațiilor interne — 1991, înaintată oficiilor poștale din țară.

Revista „LUMEA AZI"

primește la redacție comenzi de mică și mare publicitate din partea firmelor de stat sau particulare. Relații suplimentare la telefon : 18.50.81.

Redactor șef: Ilie Șerbănescu

Redactor șef adjunct: Stelian Țurlea **Secretar general de redacție: Ilie Olteanu**

COLECTIVUL REDACȚIONAL : Mihaela Brumă, Dumitru Constantin, Vasile Crișu, Ovidiu Dranga, Liana Enescu, Mirela Iamandi, Valeriu Cristian Moanță, Ștefan Nicolae, Manuela Ștefănescu, Doina Topor, Bogdan Torcătoru, Anca Voican.
SECRETARIAT DE REDACȚIE : Mircea Dub, Ion Matei, Marin Pieleanu, Florian Zamfiroiu. CORECTURA : Ioana-Mariela Bărbulescu, Oana Daniela Dinulescu, Eliza Iliescu, Ana Maria Tatovici. DOCUMENTARE : Alexandru Antonescu, Ileana Iordache. STENODACTILOGRAFIE : Eugenia Marin, Marilena Szabo, AngelicaTrancă. ADMINISTRATOR : Brîndușa Anghel. CURIER : Dan Constantinescu. TIPOGRAFI : Alexandru Baciu, Vasile Geambașu,Ioana Rotaru, Vasile Moraru.
Revista „Lumea azi", București, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poștal 33, cod 71 341, căsuța poștală 33-29, telefon : 17 60 10, internațional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții. Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacția „Lumea azi", costul abonamentelor urmînd a fi virat în contul nostru nr. 53.51.04.43.007-7 deschis la Banca Română de dezvoltare S.A., București, telex nr. 11 238 ; 11 289 ; 10 138.

C.P.B.

TURISM ŞI COMERŢ, SUB FIRMA „COOP-TURIST!“

Incepind din anul 1990, in sistemul Cooperaţiei de Consum s-a organizat Intreprinderea de Turism „COOP-TURIST“, intreprindere de comerţ exterior care are ca obiect de activitate o gamă foarte mare de servicii, cum sint :

● turism intern şi internaţional ; ● schimburi valutare pentru turişti şi activităţi turistice pe valută ; ● comercializare pe valută şi în lei a mărfurilor indigene şi din import, inclusiv bijuterii din aur şi argint ; ● activitate de alimentaţie publică cu vinzare în lei şi valută ; ● activitate de import-export, schimb de mărfuri cu parteneri străini ; ● incheieri de contracte de consignaţie cu parteneri străini în valută şi în lei, inclusiv bijuterii în aur şi argint ; ● incheieri de contracte de asociere şi societăţi mixte cu parteneri străini ; ● locuri pentru odihnă şi tratament în bazele proprii sau alte unităţi de turism pentru solicitanţii din ţară şi străini ; ● schimburi de salariaţi cu organizaţii cooperatiste din alte ţări pentru efectuarea concediilor de odihnă ; ● prestare de servicii pentru organizarea de agape, nunţi, aniversări, reuniuni, congrese, consfătuiri, simpozioane şi altele, pentru solicitanţii din ţară şi străinătate ; ● pune la dispoziţia solicitanţilor mijloacele de transport (autocare, microbuze, autoturisme, ambarcaţiuni şi altele) proprii sau inchiriate ; ● inchiriază turiştilor diferite mijloace de agrement, face publicitate turistică prin filme, tipărituri, hărţi turistice, radio, televiziune, presă ş.a.

Firma „COOP-TURIST“ are sediul central în municipiul Bucureşti cu filiale şi agenţii „COOP-TURIST“ în reşedinţele de judeţ.

„COOP-TURIST“ utilizează ca bază turistică unităţile de cazare şi alimentaţie publică din sistemul cooperaţiei de consum, cum sint complexele turistice, hoteiuri, cabane, popasuri turistice.

Aceste unităţi sint amplasate de regulă în afara localităţilor urbane, în zonele de agrement, pe traseele turistice, în staţiuni balneo-climaterice şi în zonele de mare atracţie turistică, fiecare dispunind în parte de o notă de intimitate modernă.

Au profile diferite, cum sint : haiducesc, pescăresc, sau vitătoresc tip stină, cu specific naţional sau sint amenajate în case ţărăneşti autentice.

O serie de unităţi răspund celor mai moderne criterii de confort cum sint : complexul turistic „PRIVIGHETOAREA“ — Slobozia, „DOBROGEA“ — Constanţa, „CĂPRIOARA“ — Focşani, „STEJARUL“ — Iţcani, jud. Olt, „CASA ARCAŞULUI“ — Tg. Neamţ ş.a.

„COOP-TURIST“ organizează săptăminal excursii cu autocarul în Grecia, cu program de vizitare a majorităţii monumentelor antice.

Permanent se efectuează excursii în Turcia cu vizitarea oraşului Istanbul şi traversarea strimtorii Bosfor ; în Iugoslavia, la Belgrad, excursii şi în alte ţări din estul şi vestul Europei şi pe alte meridiane.

„COOP-TURIST“ obţine vize de intrare şi tranzit în alte ţări în care se impune această condiţie, contractează şi inchiriază spaţii de cazare private pentru turiştii români şi străini, în ţară şi străinătate, organizează week-end-uri în baza solicitărilor prealabile ale salariaţilor.

„COOP-TURIST“ utilizează colaboratori externi din toate sectoarele de activitate pentru acţiuni interne şi externe (cunoscători a una-două limbi de circulaţie internaţională) cărora le asigură o serie de facilităţi.

■

„COOP-TURIST“ vă aşteaptă cu propuneri şi sugestii pentru petrecerea în mod cit mai plăcut a timpului liber !

„COOP-TURIST“ — Bucureşti, str. Ion Brezoianu nr. 31.
Telefon : 14.22.21 ; 14.48.00/116, 168 ; Telex : 11591.

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
ÎMBOLIA
NR. D. 555

LUMEA azi

Nr. 8 21 februarie 1991

„...MAI LUNGĂ-MI PARE CALEA ACUM LA-NTORS ACASĂ”

„Așezare cu temei“

Ozi pe săptămînă, parlamentarii își vor consacra timpul dezbaterii tezelor pentru legea fundamentală a țării — Constituția. E suficient, e puțin ? Pentru că mult, în orice caz, nu are cum să fie. Rămîne doar de văzut dacă va fi o zi anume, în fiecare săptămînă aceeași — și atunci vom putea spune „dacă e joi (de pildă), e Constituția“ — sau se va găsi cîte o „fereastră“, de la caz la caz, după cum va fi loc în seria dezbaterilor legislative. Oricum, nisipul din clepsidră nu a început să curgă de la 13 februarie, cînd Adunarea Constituantă a intrat practic pe rol, ci de la 11 iulie, anul trecut, cînd aceasta s-a constituit. Întregul proces de elaborare a proiectului Constituției trebuie să se înscrie în limita de 18 luni, începînd de la respectiva dată din iulie.

La sfîrșitul anului trecut, în cadrul unui simpozion internațional desfășurat la București pe tema „Mutații și perspective constituționale în Europa de Est“, dl. Antonie Iorgovan își exprima speranța ca pînă la viitoarea vacanță parlamentară, din vară, Constituția să fie adoptată. Pentru ca apoi, pe baza ei, să se dezbată și să se adopte o nouă lege de administrare a teritoriului și legea autonomiei locale ; astfel încît, pînă la sfîrșitul acestui an, să se poată constitui organele locale ale puterii. Timpul bate, deci, la ușă. Și, de altfel, nu numai la cea a parlamentului, dar, nu mai puțin, la cea a formațiunii la guvern, care nu dă deocamdată nici un semn despre data cînd își va organiza convenția pe țară. Or, în măsura în care lucrurile se amînă la nivelul partidului de guvernămînt, este de presupus că nici alegerile locale nu trebuie așteptate prea curînd. Ele vor trebui, totuși, să se desfășoare în acest an, pentru că, în cel următor, vor trebui organizate alegerile legislative. Scrutinul parlamentar viitor va fi primul ce va avea loc pe baza noii Constituții ; în această perspectivă, rămîn de elaborat atît o nouă lege electorală, cît și legile organice ale instituțiilor statale. Deci cum rămîne cu alocarea unei singure zile săptămînale, cînd calendarul este atît de fest ? Și cui îi va reveni sarcina avertizării în cazul constatării unei tergiversări de acest gen ? Eventual opoziției extraparlamentare ?

Majoritatea parlamentarilor intervievați după debutul lucrărilor Constituantei au declarat că se așteaptă ca dezbaterile să fie furtunoase. Între altele, s-a evocat ca motiv problema formei de guvernămînt, dat fiind faptul că se preconizează direct care să fie aceasta — respectiv republica —, ceea ce ar părea să excludă ideea unui referendum pe tema „republică sau monarhie“, susținut insistent de unele partide ale opoziției. Cercurile puterii argumentează că un asemenea plebiscit, costisitor pentru stat și în ceea ce privește fondurile, și în ceea ce privește personalul funcționăresc ce ar trebui afectat organizării lui, n-ar face decît să confirme prevalența evidentă și recunoscută, de altfel, a preferințelor republicane. Ceea ce susținătorii ideii nici nu neagă, dar declară — în numele unui principiu perfect valabil — că singurul care se poate pronunța în materie este poporul. Și că organizînd referendumul s-ar pune, în plus, capăt unei probleme controversate. Referendumul ar trebui însă să se facă într-o deplină cunoștință de cauză, respectiv după o informare corectă și suficientă a populației asupra rolului monarhiei în istoria României și, în general, a ideii de monarhie constituțională în timpurile noastre. Din aceste controverse, care nu știm cum se vor soluționa, deocamdată o singură concluzie : dacă referendumul totuși se va organiza, răspunsul, cel mai probabil, va fi „republică“ ; în schimb, românii — e adevărat, cu oarecare cheltuială din partea statului — vor avea prilejul să mai învețe puțină istorie...

S-a pornit, deci, la construirea, articol cu articol, a noii Constituții a României. Cîteva repere de primprejur, pentru o plasare într-un context mai larg, poate n-ar fi inutile. Dintre fostele țări comuniste, Bulgaria dispune de o Adunare Constituantă, dar lucrările propriu-zise încă nu au început. În ianuarie 1990, fostul parlament abolise primul articol din Constituție, cel ce garanta rolul conducător al partidului comunist în societatea bulgară. Aceeași abrogare s-a produs, în noiembrie 1989, în Cehoslovacia, unde proiectul unei noi Constituții se află în lucru. O lună mai devreme, parlamentul ungar operase modificări substanțiale în legea fundamentală, datînd din 1949 : țara a căpătat numele oficial de Republica Ungaria ; s-a renunțat la monopolul partidului comunist, trecîndu-se la pluripartitism ; au fost recunoscute „valorile democrației burgheze și ale socialismului democratic“, introdusă separarea puterilor în stat, recunoscute drepturile fundamentale ale omului și creată funcția de președinte, care a înlocuit fostul consiliu prezidențial. Cît privește RDG, includerea acesteia ca parte a Germaniei unificate a însemnat dispariția, practic, a acestei țări și, implicit, a Constituției pe baza căreia funcționase. În sfîrșit, în Polonia, unde necesitatea unei noi Constituții este recunoscută unanim, parlamentul a adoptat deocamdată principiul alegerii pe baza votului universal a președintelui țării, procedură prin care a devenit șef al statului Lech Walesa.

La 13 februarie, Adunarea Constituantă și-a început dezbaterile consacrate viitoarei legi fundamentale a țării

E bine că discutarea tezelor Constituției — lege a legilor unui stat — are loc după ce s-a cîștigat o experiență a dezbaterilor parlamentare. Vor fi mai puține stîngăcii. Și un rodaj în practica decelării formulărilor cît mai lipsite de echivoc. Spre edificarea parlamentarilor în materie de drept constituțional comparat, la dispoziția acestora se află o întreagă bibliografie, reprezentată și de traducerea în românește a unor constituții apreciate ca revelatoare pentru funcționarea unor societăți democratice. Tezele însele s-au bazat, în procesul redactării lor, pe experiența constituțională românească, corelată — greu de spus cu cîtă șansă de aplicabilitate — cu ceea ce s-a considerat mai avansat în domeniu, în alte state. Cumpănirea nu va fi bineînțeles simplă, iar discernămîntul se va simți, probabil, pus la încercare. Căci, întrebarea este : vor reuși controversele, altfel firești, ca în orice dezbatere, să depășească totuși politicul imediat și să privească dincolo, în mileniul următor ? Cu gîndul la latinescul „constitutio“, care înseamnă „așezare cu temei“, „starea unui lucru“ ? În mod sigur, povara răspunderii celei mai mari cade în seama majorității parlamentare. Căci de ceea ce va vota ea va depinde, în mod fundamental, cum va arăta viitoarea lege de căpătîi a țării. În ce privește opoziția, aflată în deplină minoritate, ideile sale n-au decît șansa de a răzbi prin puterea lor de convingere. Dacă va exista și dacă va fi operantă. Desigur, votul fiind nominal — deci fiecare parlamentar își va înscrie pentru istorie numele pe textele ce vor fi adoptate —, rămîne de văzut cît și dacă va funcționa disciplina de partid, ce prevalență vor avea, în fața acesteia, convingerile individuale. Aceasta, în condițiile în care prevederi precum cea permițînd implicarea armatei în apărarea ordinii constituționale stîrnesc de pe acum frisoane unei memorii peste care „16—22, cine...“ încă mai plutește ca o dureroasă întrebare, rămasă deocamdată fără alt răspuns decît cel pe care și l-a construit, cum a putut, fiecare.

Dacă toate statele europene foste socialiste se confruntă, într-o formă sau alta, cu dificultățile trecerii la economia de piață, unele se află totuși într-un proces mai avansat de realizare în practică — Polonia și Ungaria, de pildă, — în timp ce altele au făcut, se pare, mai multe progrese în planul elaborării legislației adecvate unui asemenea scop. România se găsește, sub acest aspect, mai curînd în această a doua situație. Pe de altă parte, dacă toate statele foste socialiste sînt angajate într-un proces de democratizare internă, nivelul atins indică, și pe acest plan, unele diferențieri, explicabile prin vechimea startului, rapiditatea ritmului în care s-a produs ruptura de trecut, existența sau insistența unor nuclee antitotalitare anterior constituite, care să permită situarea lor ulterioară în avanpostul schimbărilor. Pornită într-un adevărat mars triumfal, România a pierdut — cum se știe — treptat din viteză ; s-a putut apoi întreba, la mijlocul lunii iunie, sub propria-i privire stupefiată, dar poate și mai mult a străinătății, „ce se întîmplă oare cu noi ?“, pentru a se strădui apoi cu greu să-și refacă încrederea în sine și să recupereze disponibilitatea de credit politico-moral a unei Europe ce-și construiește acum noua sa arhitectură. Elaborarea unei noi Constituții, care să se dovedească într-adevăr un fundament al democrației, ar putea să ne aducă acum tocmai acea busolă cu care să ne orientăm mai repede prin labirint. Avînd o bună „așezare cu temei“ la bază, drumul va fi poate mai puțin ocolit. Societatea civilă nu se creează prin decrete. Ea are nevoie să crească din ea însăși. Constituția însăși, odată adoptată, trebuie apoi solid ancorată în domnia efectivă a dreptului, în participarea voluntară a unei majorități și, mai ales, în prezența creatoare a grupurilor, partidelor și instituțiilor, care sînt linia de de unire dintre omul de pe stradă și guvernul din fruntea țării.

Anca Voican

Președintele Snegur la București — o întîlnire de familie

Ceremonie în curtea palatului Cotroceni, gardă de onoare în uniforme tradiționale, ședință comună a Camerelor Parlamentului : protocolul care va marca de acum încolo vizitele la nivel înalt a fost inaugurat în onoarea președintelui Republicii Moldova, dl. Mircea Snegur. Eventuala amărăciune provocată de constatarea că — în mare parte din cauza tristelor evenimente din martie și iunie — prima vizită a unui șef de stat în România post-revoluționară are loc abia acum este compensată de caracterul simbolic al prezenței domnului Snegur în acest rol de deschizător de drum. Încărcătura emoțională inerentă poate constitui un factor care să sugereze interpretarea vizitei ca o recunoaștere a suveranității pe care Moldova de peste Prut și-a proclamat-o vara trecută, dar în nici un caz nu poate echivala cu aceasta, mai ales în condițiile în care părțile au păstrat o evidentă prudență care să nu irite Moscova.

Dacă republicile baltice, care și-au afirmat în mod explicit voința desprinderii de URSS, își găsesc principalul sprijin pe plan internațional în țările nordice, apropiate geografic și ca mentalitate, pentru Moldova exsovietică în această postură nu se poate afla — din motive ce nu mai trebuie precizate — decît țara noastră. Cu unele amendamente însă : în primul rînd, la orice mișcare greșită, oficialitățile române ar putea fi acuzate, de către forțele conservatoare, de tendințe anexioniste ; acuzații care nu rămîn fără ecou în rîndurile unor forțe politice basarabene. Un alt factor care nu poate fi neglijat îl constituie însești raporturile cu Uniunea Sovietică, raporturi în multiple domenii, în care cele pe tărîm economic sînt de o importanță de prim ordin pentru România. Se mai adaugă temerea, mărturisită uneori, dar probabil exagerată, că orice poziție mai accentuată în sprijinul Republicii Moldova ar antrena punerea în discuție a statutului Transilvaniei.

Dialogul dintre cei doi președinți, dincolo de rolul său de stimulare a colaborării pe toate planurile, prezenta o importanță aparte pentru fiecare din ei. Președintele Iliescu a fost multă vreme acuzat — mai ales de cei care îl socotesc un comunist convins, fidel Moscovei — de a ignora voit problemele Basarabiei. Manifestațiile de solidaritate cu Moldova de peste Prut, din toamna anului trecut, nu omiteau niciodată reproșurile de genul : „Emanații n-aud, nu văd și nici nu vor să știe de soarta fraților noștri basarabeni !". În fapt, considerentele menționate mai sus limitau gesturile spectaculoase ale oficialităților (care n-au lipsit, totuși, cu desăvîrșire), permițîndu-le, însă, susținerea discretă a inițiativelor neguvernamentale, mai ales în domeniul relațiilor culturale, ca și construirea legăturilor economice cu Republica Moldova. Agravarea situației din republică, în urma acțiunilor separatiste, a oferit autorităților române — guvern, Parlament — ocazia unor luări de poziție mai hotărîte. Președintele Iliescu însuși, în cuvîntarea de la Alba Iulia, din 1 Decembrie, punînd pe același plan ultimatumul lui Stalin cu dictatul de la Viena, a amintit că „aceste nedreptăți făcute poporului român au fost corectate parțial" și și-a exprimat convingerea că „istoria va găsi calea de a reașeza lucrurile în întregime pe făgașul lor normal". Aluzii transparente, care n-au trecut neobservate.

Primindu-l pe omologul său moldovean, dl Iliescu a dezamorsat, deocamdată, acuzațiile pe această temă, chiar dacă a persistat în ideea de a privi legăturile cu Moldova în contextul relațiilor cu URSS și nu în opoziție cu acestea. Președintele Snegur nu a avut de obiectat la un asemenea punct de vedere — bazat, de altfel, pe realitățile politice ale momentului — mai ales că el se conjuga cu intenția „de a elabora niște documente comune cu Republica Moldova, pentru dezvoltarea relațiilor politice, economice și pe alte planuri" — în cuvintele președintelui Iliescu. Documente care, cel puțin indirect, vin în sprijinul statutului de republică suverană, cea mai importantă cucerire de pînă acum a moldovenilor.

De partea sa, dl Snegur poate considera călătoria în România ca un suport moral în poziția sa deloc confortabilă. În Moldova au loc în prezent discuții aprinse în jurul proiectului de tratat unional și al referendumului programat de autoritățile de la Moscova pentru data de 17 martie, în care cetățenii din întreaga Uniune ar urma să se pronunțe asupra menținerii ei. Frontul Popular al Moldovei, în alianță cu o serie de organizații obștești și partide și sprijinindu-se pe rezoluțiile Marii Adunări de la 16 decembrie, la care au participat cîteva sute de mii de oameni, se pronunță cu hotărîre împotriva semnării tratatului în forma propusă de „centru", argumentînd că acesta ar fi, de fapt, primul document care ar legaliza incorporarea Basarabiei în URSS. Ele au chemat, de asemenea, cetățenii să nu participe la referendum. De cealaltă parte se situează Partidul Comunist al Moldovei, care, deși se disociază de separatiștii transnistreni (fermi partizani ai menținerii Uniunii, care au aprobat chiar și intervenția armată de la Vilnius), se pronunță pentru „o RSS Moldova suverană într-o Uniune revigorată" și aprobă referendumul.

Controversa s-ar putea intensifica în urma plecării lui Petru Lucinschi de la conducerea partidului comunist. Lucinschi, un moderat respectat și de adversarii săi politici, a fost promovat în Secretariatul CC al PCUS. Exista temerea că locul său va fi luat de un partizan al „liniei dure", ceea ce ar fi marcat o nouă fază, mai acută, a conflictului cu „centrul". În final, a fost ales Grigore Eremei, considerat „gorbaciovist" (se spune că ar fi sprijinit de G. Ianaev, actualul vicepreședinte al Uniunii) care aparține, totuși, nomenclaturii de la Chișinău (a fost prim-ministru și, multă vreme, lider al sindicatelor din republică). La prima sa conferință de presă (11 februarie), noul prim-secretar a declarat că în relațiile cu România, colaborarea „nu trebuie împinsă pînă la amestecul în afacerile interne". În replică, a doua zi, președintele Snegur afirma că nu a sesizat tendințe de acest gen în convorbirile avute la București. Și este sigur, pe de altă parte, că referirile d-lui Snegur (agronom de meserie) în finalul alocuțiunii sale de la Parlament, la legea fondului funciar, nu au fost interpretate de auditoriu — care le-a aplaudat — drept „amestec în treburile interne" ale țării noastre.

Spectrul politic moldovenesc este, de fapt, mult mai diversificat ; însuși dl Snegur declara, la Iași, că în republică activează vreo 25 de partide politice și alianțe, iar în parlament s-au format mai multe fracțiuni, ceea ce, de altfel, întîrzie destul de mult adoptarea unor legi esențiale, atît pentru consolidarea suveranității, cît și pentru trecerea la economia de piață. În această privință, lucrurile nu stau mai bine nici pe malul de dincoace al Prutului.

Rezultatele întîlnirii la nivel înalt, așa cum le consemnează comunicatul oficial, nu sînt prea spectaculoase : informare reciprocă, trecerea în revistă a progreselor realizate pînă acum și a posibilităților de viitor. Unele acțiuni concrete, ca deschiderea unor noi puncte de frontieră și a consulatelor de la Iași și Chișinău, necesită, încă, în cadrul legislativ complicat existent, avizul Moscovei ; guvernului român îi va reveni sarcina de a pleda în acest sens.

Există, însă, și alte teme despre care se poate presupune că au fost abordate în cursul discuțiilor, chiar dacă nu s-au regăsit în documentele oficiale. Pe primul loc ar sta, fără îndoială, aspectele instituționale derivînd din recunoașterea realității că români există de o parte și de alta a Prutului ; ce-i drept, la nivel guvernamental, dintr-o prudență lesne de înțeles, se preferă aluziile la aceste aspecte. Este limpede că, la fel ca în 1918, primul pas în direcția unei apropieri nu ar putea veni decît din stînga Prutului. În actualele împrejurări, însă, el ar fi prematur, din mai multe motive : în primul rînd ceea ce s-ar putea numi o „revenire la matcă" este, în prezent, pentru mulți basarabeni, o sperietoare ca urmare a unei propagande de decenii ; în al doilea rînd, alte probleme sînt mai urgente : consolidarea suveranității, reforma economică, reintegrarea teritoriilor atribuite de Stalin Ucrainei, fără a mai aminti de pericolul separatist, încă prezent. În ce o privește, România nu-și poate exercita vreo influență. Oamenii politici lucizi preferă prudența. O confirmare ar putea fi declarațiile d-lui Snegur de la Iași, cu privire la relațiile cu România : „Să nu fim repeziți, să ne pripim, astfel încît pentru un pas înainte să fim obligați să parcurgem doi sau mai mulți înapoi. Dacă o să ne susținem inteligent, istoria va fi de partea noastră." În fața Parlamentului român, domnia sa a menționat cu satisfacție existența „confederației culturale" care ar putea în viitor să fie completată printr-o „altă confederație, din alt domeniu" (economic). În același cadru, dl Bîrlădeanu — el însuși originar din Basarabia — fără a uita să amintească „realitățile general-politice" și „rațiunile de stat" ce trebuie avute în vedere, își exprima „profunda îngrijorare în legătură cu încercările de dezmembrare a teritoriului Moldovei de peste Prut" și sublinia „ideea unității naționale, a apartenenței la același popor" (evocată și de dl Iliescu prin formula „republici surori").

Alte subiecte delicate pe agenda întîlnirii ar fi putut fi viitoarea lege a cetățeniei moldovenești (care ar putea fi acordată tuturor celor originari din Basarabia, din care mulți trăiesc azi în România) sau apelul unui grup de cercetători de la Academia din Chișinău pentru o ședință comună a celor două Parlamente la Iași, la 27 martie (aniversarea Unirii din 1918). Ar urma să se dezbată „căile de lichidare a urmărilor pactului Molotov-Ribbentrop în privința României și a teritoriilor ei răpite". Pînă acum, la noi, doar cîteva organizații și partide nereprezentate în Parlament au aderat la această chemare. Ce se va întîmpla, însă, dacă ea va fi însușită de sectoare semnificative ale opiniei publice românești ? Cine poate prevedea care va fi atmosfera politică după referendumul de la 17 martie ?

Atît președintele Iliescu, cît și dl Roman au fost invitați în Moldova de peste Prut. Dacă ei vor efectua vizita fără o escală „procolară" la Moscova, aceasta ar însemna o nouă premieră.

După încheierea părții oficiale a vizitei, președintele Snegur a plecat într-o călătorie prin cealaltă jumătate a Moldovei, pe care pînă acum, nu o cunoștea decît cu sufletul. Survolînd triajele încremenite ale căii ferate, domnia sa va fi meditat, poate, la greutățile pe care cele două republici surori le au de înfruntat pe calea reformelor, din care n-au parcurs decît primii pași.

Alexandru Antonescu

„LUMEA azi", nr. 8 — 21 februarie 1991

Grevele feroviare — un macaz către ce?

Începînd din noaptea de 7/8 februarie a început greva lucrătorilor feroviari de la regionala CFR Iași, urmată de a celor de la regionala Timișoara. Această mișcare revendicativă are loc într-un context în care personalitățile cele mai autorizate din guvern avertizau asupra situației economice proaste și cînd nu mai este mult pînă la intrarea în vigoare a celei de-a doua faze a programului de liberalizare a prețurilor. Despre greve și manifestările de solidaritate venite din partea regionalelor CFR Constanța, Brașov sau Întreprinderea „Metrou" București, opinia publică a fost informată prin comunicate care se contraziceau unele pe altele, așa încît este destul de greu să-ți faci o părere completă și strict obiectivă. Vom încerca așadar să reținem din „războiul comunicatelor" care este esența problemei și cum s-a derulat acest conflict de muncă.

Înainte de a ajunge la derularea faptelor se nasc cîteva nedumeriri. Cum se face că greva are loc într-o zonă a țării — Iașul — care a constituit un fief electoral al actualelor autorități ? Dacă despre grevele de la Timișoara s-a spus că sînt inspirate de elemente destabilizatoare, ce se poate afirma despre cele de la Iași și Constanța ?

Pentru a ajunge la fondul chestiunii trebuie să ne întoarcem cu un an în urmă. Atunci guvernul a aprobat — din rațiuni conjuncturale sau politice — creșterea veniturilor lunare la o serie de categorii de oameni ai muncii : mineri, muncitori de la sectoarele calde din siderurgie etc.

În februarie 1990 (apoi în noiembrie același an și în ianuarie 1991) s-au desfășurat negocieri între reprezentanți ai guvernului și ai sindicatelor feroviare privind o serie întreagă de revendicări, inclusiv cele salariale. În urma acestor negocieri o parte din revendicări au fost acceptate, unele urmau să fie îndeplinite, altele au fost amînate sau acceptate cu anumite condiții. De exemplu, problema sporului pentru condiții de muncă periculoase. Au fost rezolvate favorabil cererile muncitorilor privind adaosul la salarii rezultat din acordul global pe anii 1986—1989 ; s-a acceptat să fie soluționată problema cadrelor de conducere CFR care au fost înlăturate din aceste posturi după Revoluție, dar care ulterior au fost „rotite" pe la centrale sau minister ; s-a convenit îndepărtarea cadrelor compromise după Revoluție.

S-a mai cerut în cadrul negocierilor să fie stimulată modernizarea transportului feroviar, menținerea promisiunilor privind investițiile în acest sector, asigurarea securității transportului și trecerea poliției TF în subordinea căilor ferate, înființarea unei rețele sanitare proprii, case de odihnă, garantarea patrimoniului, asigurarea uniformelor gratuite (sau măcar procurarea materialului pentru aceste uniforme) etc.

În sfîrșit, mult discutata și comentata (în presa de o anume nuanță) a problemei salariilor în valută. Ceferiștii au cerut, de fapt, ca un salariu lunar pe an să fie achitat, în valută, dar din încasările proprii ale CFR. Totodată, sindicatele au apreciat că e necesar ca CFR să devină o societate națională cu răspunderi și împuterniciri precise.

Negocierile pentru rezolvarea litigiilor au ajuns la începutul lunii februarie într-un punct mort, în care guvernul nu mai era dispus să cedeze, iar sindicatele constatau că s-au soluționat prea puține revendicări. Formulele de compromis nu convin și astfel greva se declanșează, mai ales că — așa după cum se pare — în documentul final au fost introduse unele condiții care n-au făcut obiectul negocierilor. De aici încolo lucrurile devin și mai nebuloase. Comunicatul sindicatelor nu este transmis prin TV, care în schimb difuzează comunicatele oficiale și, în plus, purtătorul de cuvînt guvernamental emite judecăți care lezează pe liderii sindicali și pe greviști. Majoritatea comunicatelor transmise prin mediile de informare se referă la aspectele salariale ale revendicărilor și la consecințele economice ale declanșării grevei.

Pe de altă parte, greva pare și ea ultimativă, iar în anumite faze ale ei, greviștii ignoră anumite urgențe economice. Pagubele materiale sînt evidente, se adoptă poziții intransigente. Greviștii nu renunță la pozițiile lor, instituțiile centrale ale puterii amenință cu retragerea completă de la tratative, iar asupra liderilor sindicali se exercită presiuni, inclusiv pe plan local.

Pe acest fundal, este aprobată într-un ritm neobișnuit și intră în vigoare imediat Legea privind soluționarea conflictelor colective de muncă (Legea 15/1991). Graba cu care a fost adoptată această lege a fost evidentă, guvernul avînd nevoie, în această fază, de un instrument juridic (care-i lipsea) pentru a declara ilegală mișcarea revendicativă. Iată cum s-a derulat acest proces de accelerare a adoptării legii : a fost promulgată la 11 februarie și publicată la 13 februarie. În aceeași zi, sînt sesizate cele două unități administrative ale căii ferate. Abia au timp judecătorii să citească legea pentru ca pe 14 să fie convocată pentru 15 februarie o ședință neobișnuită a Curții Supreme de Justiție la sesizarea regionalelor de căi ferate Iași și Timișoara (inițial s-a spus că sesizarea a fost a guvernului). În baza legii, Curtea Supremă de Justiție are competența de a suspenda începerea sau continuarea unei greve dacă prin aceasta sînt afectate interese majore ale economiei naționale sau interese de ordin umanitar. Și în acest caz — așa cum a explicat președintele acestui organism, dl. Teofil Pop — s-a procedat la scurtarea termenului de prezentare a părților, apreciindu-se urgența situației.

Și, într-adevăr, completul Curții se întrunește la data menționată, în ședință publică — în absența reprezentanților sindicatelor greviste — și hotărăște suspendarea grevelor pe timp de 60 de zile cu începere din 16 februarie.

După aflarea acestui verdict sindicatele hotărăsc continuarea grevei. Liderii lor reamintesc că la negocierile legii privind rezolvarea litigiilor de muncă delegațiile muncitorilor ceferiști au acceptat prevederea interzicerii dreptului la grevă în condițiile negocierii salariilor. La vremea respectivă sindicaliștii au cerut ca negocierile să se facă pe loc. Dar cînd s-a rediscutat legea salariilor, muncitorii ceferiști nu au mai fost luați în calcul, salariile lor fiind analizate în contextul general din economie.

Aceasta este, în mare, cadrul în care s-a hotărît ilegalitatea grevei. Dar vorba unui președinte de sindicat CFR, publicată într-un ziar central, „Nu tot ceea ce este nerezonabil este și ilegal". Oricum ,în această notă de încordare și neîncredere guvernul s-a întrunit „în ședință extraordinară", subliniind, într-un comunicat că „guvernarea se poate realiza numai prin respectul deplin al legilor de către toți membrii societății". Sînt enunțate, apoi, pe un ton amenințător, consecințele nerespectării ordinului de reluare a lucrului. Anterior premierul Petre Roman a declarat la televiziune că țara e în pragul colapsului economic, calificînd grevele o „crimă". Atrăgînd atenția că „resursele noastre sînt limitate", el a avertizat că liderii sindicali ar putea fi trași la răspundere. La Timișoara, în urma unor negocieri sindicale, regionala CFR hotărăște, în prezența prefectului, trimiterea unei delegații la Iași pentru continuarea negocierilor cu guvernul. Negocierile se reiau în prezența a doi membri ai guvernului și a reprezentanților sindicatelor din cele două regionale.

Cam în acest stadiu se aflau discuțiile în problema respectivă, la închiderea ediției noastre. Dincolo de felul în care s-a soluționat conflictul de muncă sau nu, pînă la ora la care citiți aceste rînduri, cîteva concluzii sau doar simple întrebări ne-au fost stîrnite în mod firesc.

Era nevoie ca negocierile guvern-sindicate CFR să fie amînate sau nesoluționate pînă în momentul în care a devenit clar că o serie de revendicări nu vor putea (din considerente obiective) să fie aprobate ? Nu cumva politica salarială din prima parte a anului trecut face acum imposibilă o repartizare echitabilă a veniturilor la diferitele categorii sociale ? O poziție mai conciliantă atît din partea guvernului cît și a sindicatelor n-ar fi putut duce la evitarea grevei și la uriașele pierderi materiale de pînă acum ? De partea sa, guvernul se consideră îndreptățit a respinge revendicări, avînd în vedere lipsa de resurse bugetare. De partea lor, ceferiștii par a nu dori să plătească oalele sparte pentru o politică a „promisiunilor fără acoperire".

De ce nu acceptă guvernul să practice o transparență totală a activităților sale, chiar și atunci cînd se află într-o poziție dezavantajoasă, în loc să încarce atmosfera prin politica unor comunicate trunchiate sau tendențioase ? Nu crede că procedînd astfel se discreditează în primul rînd față de partenerii de negociere ? Dacă prezentarea pagubelor (reale și mari) produse economiei de grevă era un lucru necesar, de ce nu s-a prezentat amănunțit și lista revendicărilor greviștilor ?

Dacă voiau să-și apere drepturile, de ce sindicatele din Iași (și Timișoara) nu au găsit de cuviință că ar fi mai bine să-și trimită din timp o delegație competentă la Curtea Supremă de Justiție ? Chiar dacă pentru sindicate acest verdict nu are relevanță (în planul propriei decizii), o prezentare onorabilă în acest caz le-ar fi conferit o mai mare considerație.

În sfîrșit, dincolo de toate acestea, episodul a dovedit că democrația trebuie învățată și, la acest capitol, stabilirea raporturilor sindicat-guvern, menținerea dialogului deschis între factorii vieții sociale, necesitatea cumpănirii fiecărei decizii administrative, inclusiv a ecourilor negative din toate categorile populației sînt condițiile acestui nou cadru social.

Grevele feroviarilor ar putea să însemne detonatorul unor serioase înfruntări sociale, pe fondul gravei situații economice, cu certe consecințe economice negative și cu implicații politice greu de anticipat ; sau începutul drumului către realizarea unui „contract social" mai larg, chiar dacă el nu va avea o formă juridică corespunzătoare, ci va fi doar cadrul unei înțelegeri tacite.

Ștefan Nicolae

O poziţie surpriză?

După închiderea ediţiei numărului trecut, au continuat să apară noi precizări ale Budapestei privind afacerea automatelor ungare vîndute Croaţiei, episod ce a tulburat serios relaţiile dintre Ungaria şi Iugoslavia. Între altele, Tamas Katona, secretar e stat la MAE ungar, a vizitat imediat Belradul, spre a încerca o liniştire a „apelor ulburi". De altfel, într-o declaraţie făcută iarului budapestan „Nepszabadsag", el arăta ă „nu este în interesul Ungariei ca situaţia lin Iugoslavia să se înrăutăţească şi în aceasta n anume rol să-l aibă şi armele ungare", romiţînd că Ungaria „nu se va mai amesteca n nici un fel" în soluţionarea contradicţiior iugoslave. Precizările de mai sus au fost eluate de ziare iugoslave, precum „Borba", urprinse însă de poziţia lui Geza Jeszensky, inistrul ungar de externe, care, aşa cum ărătam, „a recunoscut" suveranitatea Croaiei !

Într-un moment în care Budapesta desfăoară o susţinută activitate diplomatică spre -şi întări relaţiile de cooperare regională, în rincipal cu Cehoslovacia şi Polonia (avem n vedere şi întîlnirea la nivel înalt, de zilele recute, a preşedinţilor celor trei ţări), episoul „arme pentru croaţi" şi abţinerea ungară le la Strasbourg, cînd Consiliul Europei acorda României statutul de invitat special, au fost şi sînt comentate în continuare, dată fiind surpriza creată de cele două evenimente amintite. Din această ultimă perspectivă, surpriza este cu atît mai mare cu cît agenţia „MTI" transmitea, la finele lunii ianuarie, următoarea declaraţie a reprezéntantului ungar în Consiliul Europei, Joszef Bratinka : „Atît guvernul român cît şi opoziţia au prezentat Consiliului Europei propriile versiuni asupra evenimentelor din iunie de la Bucureşti. Aceste variante sînt contradictorii. A mai fost prezentat şi un alt document al parlamentului privind evenimentele de la Tîrgu Mureş. Deputaţii unguri au apreciat că sînt prea multe probleme care nu sînt precizate sau sînt prezentate contradictoriu în documentele respective, documente care, între altele, interpretează unele fapte într-o lumină nefavorabilă pentru Ungaria. Cu toate acestea, deputaţii unguri au dorit neapărat să evite crearea impresiei că, din cauza problemelor bilaterale, vor să împiedice apropierea României de Consiliul Europei. Deputaţii unguri speră în mod sincer că statutul de invitat special va servi la întărirea democraţiei în România".

Rezultă de aici în mod implict că Ungaria nu va fi urmărit să blocheze sau îndepărteze apropierea României de Europa.

De aceea, a surprins cu atît mai mult poziţia Budapestei la Strasbourg cînd a fost vorba de acordarea statutului de invitat special României. „Cu ocazia luării acestei hotărîri, Ungaria s-a situat pe poziţia abţinerii. Nu a dorit să împiedice apropierea României în direcţia Europei, dar a dorit să semnaleze că vecinul nostru din sud-est trebuie să facă încă multe în interesul validării normelor europene", spunea purtătorul de cuvînt al MAE ungar la o conferinţă de presă.

În atare condiţii, după cum preciza purtătorul de cuvînt al MAE român, este vorba de „o atitudine aflată în contradicţie cu declaraţiile repetate ale şefului diplomaţiei maghiare făcute atît public, cît şi în discuţiile cu ministrul român de externe, în sensul că Ungaria se pronunţă în favoarea intrării României, cît şi a altor ţări est-europene, în Consiliul Europei". În acest context a fost evocată declaraţia pe care Geza Jeszensky a făcut-o la Washington la 19 decembrie 1990. Or, între ceea ce spuneau ministrul ungar de externe, reprezentantul deputaţilor unguri în Comisia Politică a Consililului Europei şi poziţia acestora din urmă la vot a fost o evidentă diferenţă. De altfel, chiar şi Gyula Horn, fost şef al diplomaţiei maghiare, actualmente preşedintele Comitetului pentru relaţii externe al parlamentului ungar, la Pentagonala din 8 septembrie 1990, declara că este necesar să se insiste pentru primirea României în Consiliul Europei.

În cazul armelor vîndute Croaţiei, ce normă europeană „validată" poate fi invocată ? Răspunsul îl dă clar revista belgrădeană „Politika", atunci cînd scrie : „Ungaria a sprijinit practic forţele secesioniste dintr-o parte a Iugoslaviei şi a contribuit la crearea condiţiilor de apariţie a situaţiei de criză în ţara noastră, cu posibila implicaţie şi asupra stabilităţii raporturilor în Europa. Ungaria a făcut, deci, ceea ce dreptul internaţional interzice".

Cît priveşte depeşa transmisă de agenţia „UPI" din Viena, potrivit căreia un adjunct al ministrului român al apărării naţionale ar fi fost implicat în afacerea murdară cu arme din Croaţia, ea ne-a amintit de o manevră similară făcută în toamna anului 1990, cînd a pretins că România încalcă embargoul instituit de ONU asupra Irakului după invadarea Kuweitului ! Că nimeni de la Belgrad — nici oficialităţi şi nici mass media — n-a vorbit despre vreo implicare românească în vînzarea armelor ungare către Croaţia n-a contat. Senzaţie să fie !

E limpede, ne aflăm în faţa unui mod special de a privi relaţiile de bună vecinătate. Şi, de ce să nu o spunem, ne-am amintit de afirmaţia relativ recentă a Ungariei, potrivit căreia „drumul României spre Europa trece prin Budapesta". Înţeleasă ca un examen sever al Budapestei asupra felului cum România validează normele europene, o asemenea exigenţă are valabilitate şi pentru Ungaria şi nu doar un sens univoc. Mai mult, se cuvine citată şi aici afirmaţia ziarului „Borba", care, pornind de la afacerea armelor vîndute Croaţiei de Budapesta, amintea de „ambiţiile unor cercuri ungare de a trata o parte a propriului popor din alte ţări ca mînă prelungită a propriului sistem", în slujba propriilor aspiraţii, iar „Politika" de la Belgrad conchidea limpede că „se poate vorbi şi de răspunderea sa politică (a Ungariei -n.n.) pentru neîndeplinirea obligaţiilor internaţionale" asumate prin semnarea Cartei ONU, a Actului final de la Helsinki şi a Cartei de la Paris pentru o nouă Europă.

Buna vecinătate este o politică ce impune şi presupune respect reciproc, preţuire, dorinţă de colaborare şi cooperare, neamestec în treburile interne şi, nu în ultimul rînd, moralitate în relaţiile bi şi multilaterale. Aroganţa şi pretenţia de a da certificate de bună purtare nu pot suplini vreodată edificiul unei noi Europe democratice.

Dumitru Constantin

LUMEA azi
săptămînal independent de politică externă

Anul III, serie nouă, nr. 8 (1423), 21 februarie 1991

Sumar

EDITORIAL. **„Aşezare cu temei".** Anca Voican 1

PROBLEME ROMÂNEŞTI. **Preşedintele Snegur la Bucureşti — o întîlnire de familie.** Alexandru Antonescu 2
— Grevele feroviare — un macaz către ce ? Ştefan Nicolae 3

O poziţie surpriză ? Dumitru Constantin 4

1990 — anul democraţiei în lume 5

TRATATUL DE LA VARŞOVIA. **Cronica unui sfîrşit anunţat.** Ovidiu Dranga 6
— „... Mai lungă-mi pare calea acum la-ntors acasă". Anca Voican 7

EUROPA DE EST ŞI SINDROMUL „BLACK-HOLE". Ştefan Nicolae 9
— Polonia. „Ordinea inversă". Mihaela Brumă 9
— Cehoslovacia. Lungul drum spre Europa. Manuela Ştefănescu 10
— Bulgaria. O cerere primită cu „multă simpatie". Anca Voican 11
— Ungaria. „Căminul democraţiei" şi mijloacele sale. 11
GOLFUL PERSIC. **În spatele uşilor închise.** Ovidiu Dranga 12
— Nu te supăra „frate" Saddam ! Cristian Moanţă 13
— Costurile caută direcţia. Doina Topor 13

1 000 + 1 14

Cazul Jivkov. Începe procesul... Mirela Iamandi 16

Albania. Nu numai studenţii... destabilizează. Bogdan Torcătoru 17

Milovan Djilas. Întîlniri cu Stalin (9) 18

OPINII. **Nimic despre săraci.** Henri Zalis 19

Noaptea generalilor... argentinieni. Niciodată aşa ceva ! (7) 20

SERIAL. **Roy Medvedev. Stalin şi stalinismul (17)** 21

Ce ştim despre francmasonerie ? (12) 22

PROFIL. **Roelof Frederik Botha, ministrul afacerilor externe al Republicii Africa de Sud.** 23

POŞTA REDACŢIEI 23

Închiderea ediţiei : 19 februarie 1991

Coperta I
Sorin Turculeţ

1990 – triumful democrației în lume

În 1990 Uniunea Sovietică a deschis porțile și popoarele din Europa de Est s-au repezit la urne. Spectacolul era atît de captivant pentru cei crescuți conform tradițiilor politice europene încît le-a fost ușor să uite că și în alte părți ale lumii, unde tiranii fuseseră nu comuniști ci soldați născuți acolo, democrația începuse să prindă rădăcini.

Pe vremea cînd prăbușirea imperiului rus părea un vis imposibil, valul democrației începuse deja să se formeze. Procesul a debutat în urmă cu două decenii, odată cu sfîrșitul ultimelor regimuri tiranice care au dominat o bună parte din Europa dinaintea celui de al doilea război mondial. În 1970, Spania și Portugalia erau sufocate de tiranie. Grecia trecuse printr-o lovitură de stat militară. Turcia se îndrepta și ea spre același lucru. Toate patru au acum guverne alese în mod cinstit.

Povara Americii Latine a fost tradiția iberică a dictaturii. În ultimii 20 de ani fiecare națiune din această zonă a trecut, într-o perioadă sau alta, prin faza regimului tiranic, cu excepția Columbiei, Venezuelei și micilor state Costa Rica și Belize. În dificilii anj '80, democrația a reciștigat teren pe întreg continentul american, pînă cînd singurele rămase fără dreptul de a pretinde o legitimitate democratică au fost guvernele din Cuba, Haiti și Surinam. Conducătorii din Guatemala, Mexic, Panama și Paraguay au fost aleși prin procedee nu chiar incontestabil democratice, ci doar cumva asemănătoare.

Prăbușirea imperiilor europene de după 1960 a împins țările africane nu spre democrație, ci spre tiranii locale, cu excepția exemplarei Botswana și a instabilului Zimbabwe. Dar chiar și așa, moda votului, deși nu ca practică regulată, s-a răspîndit rapid în Africa în miraculosul an care s-a încheiat. Senegalul a fost deschizătorul de drum, dar cu un entuziasm destul de scăzut. În Tanzania, Zambia, Benin și Gabon tiranii au început să înțeleagă că totalitarismul și dezastrul economic se află într-o relație de cauzalitate. Nigeria, statul gigant din Africa, s-a gîndit foarte serios să mai încerce o dată calea democrației. Tribul albilor care conduce în Africa de Sud a admis necesitatea de a-i transforma pe supușii săi negri în concetățeni cu drept de vot.

Arabia și Levantul Arab rămîn de neclintit în sistemele lor tiranice, punîndu-i într-o situație jenantă pe cei care sprijină acum monarhiile ereditare din Kuweit și Arabia Saudită împotriva dictatorului dușman de la Bagdad. Dar în 1990 lumea arabă a început să resimtă influența democrației în urma contactelor cu Occidentul, mai ales Egiptul, prin intermediul Tunisiei și Algeriei. În Sudanul islamic (ca de altfel și în Birmania budistă și Insulele Fidji, care sînt creștine) juntele militare n-au cedat puterea, sărăcind oamenii.

Și în Asia puterea începe să treacă în mîinile popoarelor. Coreea de Sud (într-un mod spectaculos) și Taiwanul (pe tăcute) îmbrățișează democrația ca pe o aducătoare de prosperitate. Tailandezii dau, în felul lor nebulos, mai multă putere politicienilor aleși și mai puțină militarilor și se pare că și indonezienii urmează aceeași linie. Armata pakistaneză, deși sătulă de guvernul ales, a preferat varianta unor noi alegeri, în loc să preia puterea în propriile mîini. Dacă va exista o soluție pentru cele trei națiuni care constituiau cîndva Indochina, ea va trebui să includă alegeri libere.

Triumful democrației poate scădea. Filipinezii văd că militarii bat la ușa președintelui pe care l-au ales în 1986. India, după ce a demonstrat timp de 40 de ani că democrația asigură cele mai bune guverne chiar și pentru o națiune atît de numeroasă, de săracă și de amestecată, este condusă acum de cel mai slab prim-ministru din istoria sa.

Harta alăturată împarte țările în trei categorii. Nuanța mai închisă indică țările care au fost conduse în mod democratic în ultimii 20 de ani — cele mai multe depășind cu mult această perioadă. Culoarea mai deschisă este pentru statele nedemocratice.

Căsuțele conțin numele a 32 de țări — dar nu și decedata Germanie de Est — care au avut regimuri totalitare în ultimele două decenii, iar acum sînt state democratice sau ceva foarte asemănător. Datele din stînga sus arată cînd au dispărut ultimele guverne democratice, dacă au existat vreodată. Datele din dreapta sus indică anul în care sistemul de alegeri libere a fost (re)introdus. Simbolul din stînga jos este pentru felul de regim totalitar — comunist, militar, tiranie civilă sau colonială — care a cedat în fața democrației. Simbolul din dreapta jos reprezintă opinia revistei „The Economist" asupra ultimelor alegeri : un „v" pentru alegeri considerate aceptabile din punct de vedere al corectitudinii și un „x" pentru cele cam măsluite.

Din punctul de vedere care interesează în acest articol, o democrație înseamnă un stat al cărui guvern central a fost ales printr-un proces electoral liber și cinstit, deschis candidaților organizațiilor politice rivale.

(din **The Economist**)

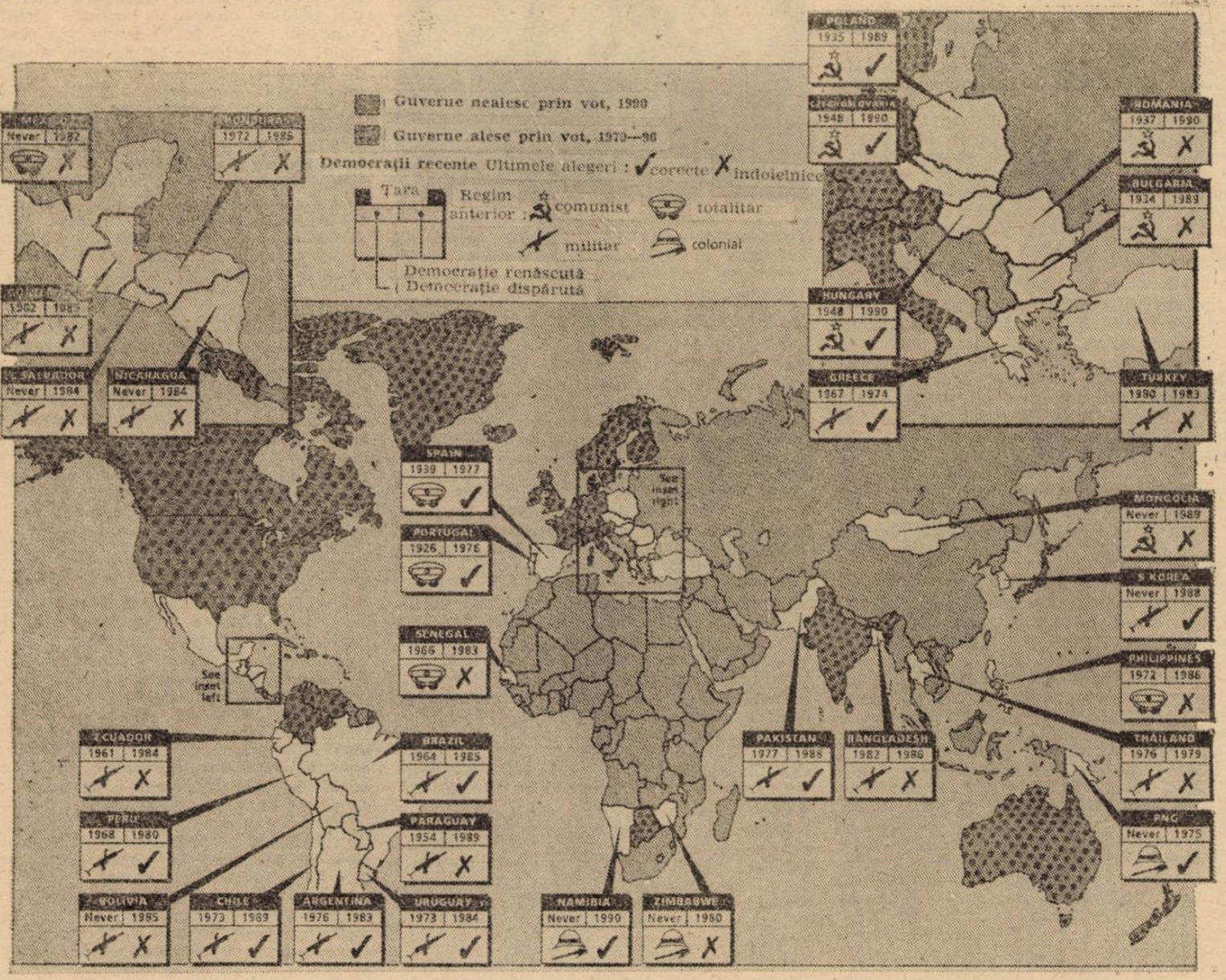

Cronica unui sfîrşit anunţat

S-ar părea că întrebarea esenţială nu este dacă Tratatul de la Varşovia se va defiinţa, ci cînd, cum şi, mai ales, cu ce va fi înlocuit. Pentru că, deşi a fost impus din considerente ideologice, Pactul de la Varşovia a redus la tăcere conflicte mai vechi între aliaţi prin disciplina impusă membrilor de marele vecin de la Răsărit.

Stalin murise abia de doi ani cînd Nikita Hruşciov, noul lider de la Kremlin, se hotărăşte să consfiinţească, printr-un tratat de alianţă militară, ceea ce trupele de ocupaţie sovietice realizaseră practic cu mult înainte: dominaţia fără rezerve asupra unui teritoriu imens cuprins între Marea Baltică şi Marea Neagră. Scopul nedeclarat era constituirea unui cordon de protecţie împotriva unei ipotetice ofensive a NATO asupra URSS, în care elementele componente să fie lipsite de orice libertate de mişcare.

Aparent, Tratatul de la Varşovia lua fiinţă pentru a sluji la întărirea forţei socialismului în Europa dar, de fapt, el era gîndit ca o contrapondere militară la Pactul Nord-Atlantic. „Echilibrul terorii", cum l-au numit analiştii războiului rece, a garantat pacea atît între cele două blocuri rivale, cît şi între membrii aceluiaşi grup de state. De pildă, conflictul mocnit dintre Turcia şi Grecia a fost ascuns privirilor indiscrete de atotputernica umbrelă americană, în timp ce tancurile sovietice au zădărnicit izbucnirea oricărei dispute de ordin teritorial sau etnic între Ungaria şi Cehoslovacia sau între Ungaria şi România.

Ce presupune în mod concret desfiinţarea structurilor militare ale Tratatului, preconizată deja pentru luna aprilie a.c.? În primul rînd, desfiinţarea Forţelor Armate Unite, a Comandamentului unic, precum şi dispariţia conceptului de securitate colectivă odată cu retragerea trupelor sovietice, care asigurau aşa-zisa protecţie. Una dintre alternative o reprezintă un ansamblu de acorduri bilaterale. Pot însă acestea garanta echilibrul militar în Europa? Toate cele cinci state (Bulgaria, România, Ungaria, Cehoslovacia şi Polonia), aflate la mijloc, între vecini comparabili ca forţă militară (NATO şi URSS) au, la rîndul lor, capacităţi militare comparabile între ele ceea ce poate constitui un obstacol în calea unor conflicte zonale dar, deopotrivă, un suport tehnic al unor asemenea conflicte. Se pune deci problema înlocuirii structurii de securitate militară existente cu o alta. Ideea e actuală, chiar dacă a dispărut componenta ideologică. Există şi alte elemente care să justifice apartenenţa la o alianţă, cum ar fi teama de un vecin mai puternic sau, pur şi simplu, accesul la tehnica militară sofisticată.

Simptomatice pentru starea de incertitudine din ţările fostului bloc socialist, recentele iniţiative individuale şi colective ale unora dintre liderii acestora au arătat necesitatea unei minime coordonări a poziţiilor în problema ieşirii din pact. La început tendinţa a fost centrifugală. Sub deviza „ieşirea cu orice preţ", Ungaria a anunţat prima desprinderea unilaterală de structurile militare în cursul anului 1991, „dacă nu se va ajunge la un acord care să reglementeze procesul". Ulterior, poziţiile Poloniei şi Cehoslovaciei au cunoscut o sensibilă apropiere de cea a Ungariei, în sensul că atît la Praga, cît şi la Varşovia, s-a exprimat oficial dorinţa de a părăsi alianţa. Diferenţele de nuanţe n-au lipsit. În timp ce Ungaria şi-a manifestat răspicat şi suspect de rapid interesul faţă de o posibilă integrare în NATO, Polonia nu s-a grăbit să procedeze la fel, avansînd o doctrină militară de apărare împotriva unui atac din orice direcţie geografică. În fine, Cehoslovacia consideră oportună ieşirea din Tratat, dar e favorabilă unei apropieri de Alianţa Atlantică numai în cadrul unui sistem paneuropean de securitate. Preşedinţii Havel, Walesa, precum şi premierul Antall s-au întîlnit săptămîna trecută tocmai pentru a accelera lichidarea Pactului de la Varşovia şi a pune bazele unei cooperări regionale între cele trei ţări foste socialiste. Acestea, care se consideră cele mai avansate pe plan-

Preşedintele cehoslovac Vaclav Havel şi omologul său polonez, Lech Walesa, după semnarea acordului trilateral ce va lega, economic şi politic, Cehoslovacia, Polonia şi Ungaria

nul „transformărilor democratice", doresc să participe la procesul de integrare europeană. Un demers românesc întreprins în mod precipitat privind o asociere într-o formă sau alta la colaborarea celor trei, a fost întîmpinat practic cu un refuz care, dincolo de motivaţiile invocate (probabil previzibile şi deci de evitat dacă demersul ar fi fost prefaţat de atente tatonări diplomatice) — subliniază într-un fel demarcaţia Europa Centrală-Europa de Est pe care creioanele strategice par s-o facă în configuraţia noii Europe.

Diferenţa de ton şi conţinut a luărilor de poziţie ale României şi Bulgariei, comparativ cu aliaţii din nord, provine din faptul că România nu are trupe străine pe teritoriul său şi prezenţa militară sovietică în Bulgaria e mai mult simbolică. Bulgaria a reacţionat mai rapid, arătîndu-şi disponibilitatea de a părăsi Tratatul de la Varşovia „în acelaşi timp cu Cehoslovacia, Polonia şi Ungaria". Poziţia României faţă de Pact, a fost cea mai echilibrată, avînd în vedere plasarea ei geopolitică. Guvernul de la Bucureşti a subliniat mereu că declaraţiile anterioare unei întîlniri la nivel înalt nu pot constitui o bază, recunoscîndu-se în schimb necesitatea abandonării definitive a structurii militare, dar şi aceea a unei alternative. Tatonările ministrului român de externe la cartierul general NATO au stîrnit reacţii prudente.

Sintetizînd deci, o variantă din ce în ce mai vehiculată este aderarea, mai devreme sau mai tîrziu, a ţărilor din centrul şi sud-estul Europei la NATO. În acest caz, există cîteva obstacole de ordin politic şi chiar militar. Deocamdată, afirmă oficialităţi ale Pactului Nord-Atlantic, nu sînt pregătite instrumentele de efectuare a acestei dificile operaţiuni, lucru valabil pentru aproape toate ţările în cauză. Însă ceea ce condiţionează decisiv translaţia spre Vest, din punct de vedere militar, a Bulgariei, Poloniei, Cehoslovaciei, României şi Ungariei este o înţelegere în acest sens între URSS şi SUA. Marile puteri trebuie să ajungă la un acord prin care instrumentele folosite pînă acum pentru a-şi prelungi controlul postbelic asupra lumii să supravieţuiască într-o formă sau alta. Chiar şi aşa, va accepta Uniunea Sovietică extinderea NATO pînă la graniţele sale după ce a făcut atîtea concesii în Europa centrală? Nu se ştie ce-au stabilit cele două superputeri. Prin urmare, Europa se agaţă deocamdată de ideea unei case comune intim ataşată procesului CSCE.

Ce oferă el? Un tratat semnat la Paris anul trecut, care defineşte în linii mari calea de urmat pentru edificarea unei structuri politice, menită să păstreze echilibrul european. Va fi însă acesta un echilibru stabil asemănător cu cel pe care, indiferent de natura sa forţată, Tratatul de la Varşovia şi NATO îl asigurau? Pentru a răspunde la această întrebare, ar trebui luaţi în considerare factori precum eficienţa instituţiilor puse la dispoziţia viitoarei comunităţi europene, ca şi gradul de maturizare politică a structurilor interne din statele abia eliberate de comunism. Au depăşit Balcanii starea de butoi cu pulbere a Europei? Devin din ce în ce mai acute disputele cu caracter etnic. „Scandalul armelor", izbucnit între Ungaria şi Iugoslavia în condiţiile unor tendinţe secesioniste din această ultimă ţară, confirmă existenţa unor tensiuni şi dificultăţile de aplicare a conceptului de securitate autoasumată. Relaxarea politică, economică şi militară e un excelent fundal pentru reapariţia rivalităţilor specifice zonei: Iugoslavia-Ungaria, Bulgaria-Iugoslavia, Ungaria-România, Ungaria-Cehoslovacia. Preşedintele Bulgariei, Jelio Jelev, a fost chiar mai explicit, precizînd că „sistemul de securitate paneuropean preconizat nu corespunde nevoilor de ansamblu ale Bulgariei." Astfel că ţara sa va intensifica legăturile cu Iugoslavia, Turcia, Grecia.

Un factor moderator ar fi desigur cel economic. Nivelul de dezvoltare atins de fiecare din cele cinci ţări nu e nici pe departe acelaşi, ceea ce face ca inegalităţile de ordin tehnologic şi tehnic să îngreuneze coordonarea economică, fără a o exclude însă total.

Implicarea decisivă a Germaniei în Europa de Est e o chestiune de timp. Lider incontestabil al Pieţei comune din punct de vedere financiar şi industrial, Germania va găsi în ţările din Sud-Est un teren fertil pentru o expansiune economică. Afirmaţia că revanşa germană va fi una economică nu e chiar lipsită de sens şi ideea în sine nu e periculoasă atîta timp cît Germania rămîne în NATO, fapt acceptat chiar şi de URSS. O Germanie liberă în mijlocul Europei nu e de dorit, susţin experţii, mai ales în condiţiile instabilităţii din Uniunea Sovietică.

Uriaşul cu picioare de lut rămîne în continuare marea necunoscută. Puterea sa militară e un fapt. Tratatul de la Varşovia însemna practic URSS. Dezmembrarea Pactului presupune cel mult pierderea unor avanposturi. Ţările foste aliate vor continua să fie legate prin mii de fire vizibile şi invizibile de Uniunea Sovietică. Se va dezmembra URSS? Într-un asemenea caz nu rămîne considerabilă forţa militară a Rusiei, iar şansele relansării sale economice nu vor creşte simţitor în condiţiile eliberării de povara conflictelor etnice? Ce va fi atunci? Europa de Est se va afla inevitabil în umbra a doi coloşi pe care nimic nu-i va putea împiedica să se înţeleagă între ei. Dependenţa dual a ţărilor din zonă va fi atunci o realitate căreia vor trebui să-i facă faţă. Un al treilea pe aproape nu va mai fi. Poate tocmai de aceea, conştienţi de vulnerabilitatea ţărilor lor, cei trei preşedinţi reuniţi la Vysegrad, au ţinut să sublinieze că actuala cooperare regională nu este îndreptată împotriva nimănui, „nici împotriva Germaniei, gigantul economic din zonă, nici a URSS", fostul „frate mai mare"...

Ovidiu Drăngan

„...Mai lungă-mi pare calea, acum la-ntors acasă"

• retragerea trupelor sovietice din ţările est-europene

Dezbaterile pe marginea celor mai eficiente mijloace de garantare a securităţii naţionale constituie unul din principalele aspecte ale procesului de restructurare din Uniunea Sovietică. Sovieticii şi-au reevaluat, în ultimii ani, importanţa puterii lor militare pentru atingerea unor obiective de importanţă naţională, ajungînd la concluzia că menţinerea unor costisitoare, numeroase şi orientat ofensive forţe militare convenţionale în Europa afectează însăşi capacitatea de atingere a obiectivelor lor economice şi politice. În consecinţă, Moscova demonstrează acum că îşi bazează mai mult atingerea scopurilor sale de securitate pe ceea ce unele oficialităţi au numit „a negocia renunţarea la ameninţare" — pe care sovieticii o promovează — decît pe menţinerea unei strategii a superînarmării.

Politica externă prin care Moscova şi-a atins interesele sale de securitate s-a modificat substanţial de-a lungul istoriei acestei mari puteri. În timpul „erei Brejnev", considerînd că o „corelare a forţelor" pe plan internaţional înclină în favoarea sa, conducerea sovietică a dublat o puternică şi susţinută forţă militară cu o politică internaţională de supremaţie şi intervenţie. În efortul de a face, de pildă, din URSS puterea politică dominantă în Europa, sovieticii au menţinut şi mai ales au dezvoltat enorme forţe convenţionale, opuse celor ale NATO din Europa occidentală ; trupele sovietice au intervenit în Cehoslovacia în 1968 şi au rămas aici în continuare ; URSS a sprijinit, de asemenea, un deceniu de severe restricţii în Polonia. Moscova a desfăşurat, totodată, rachetele nucleare cu rază medie de acţiune, SS-20, care au modificat echilibrul militar în Europa, ducînd concomitent o campanie susţinută împotriva contraamplasamentelor operate de NATO. În 1979 a fost, pe de altă parte, invadat Afganistanul.

Preşedintele Mihail Gorbaciov a dat un nou curs politicii externe, renunţînd la o abordare de tip intervenţionist. Sub conducerea sa, politica externă sovietică a dovedit o mult mai mare flexibilitate şi iniţiativă, ceea ce a permis o nouă perspectivă eforturilor de promovare a obiectivelor de securitate sovietice, stabilindu-se chiar noi obiective. În cadrul conceptului „noii gîndiri politice", sovieticii au căutat să identifice zone de interes mutual cu Vestul. „Noua gîndire politică" a însumat principiile „echilibrului de interese", „securitatea mutuală", „libertatea alegerii", ca şi respingerea „opţiunii zero". Importante progrese s-au înregistrat şi în alte domenii, cum ar fi retragerea trupelor din Afganistan sau abandonarea confruntării ideologice în relaţiile dintre state. S-a renunţat şi la aşa-numita „doctrină Brejnev", respectiv politica de intervenţie militară în ţările unde comunismul părea ameninţat.

Pe fondul „noii gîndiri politice", a proceselor care au avut loc în ultimul an în Europa răsăriteană, a politicii de înţelegere sovieto-americane şi a întregii evoluţii a procesului CSCE, ce a marcat încheierea etapei „războiului rece", întreaga structură a forţelor armate sovietice se transformă treptat în spiritul apărării, al suficienţei defensive, înregistrîndu-se, concomitent, o reducere a efectivelor militare. Tratatul privind forţele armate convenţionale din Europa, semnat toamna trecută

Infanteriştii au intrat în cadrul primei etape a retragerii trupelor sovietice din Ungaria

la Paris de către statele celor două alianţe politico-militare, NATO şi Tratatul de la Varşovia, a creat un nou climat de încredere pe continent, astfel încît forţa să nu mai fie niciodată folosită împotriva vreunei ţări sau a independenţei politice a oricărui stat. Este vorba de un întreg complex de factori, care includ, între rezultantele sale, şi retragerea trupelor sovietice din Cehoslovacia, Ungaria, Polonia şi Germania (efectivele militare din fosta R.D.G.). „Trupele sovietice — a declarat generalul Mihail Moiseev, şeful Statului Major al forţelor armate ale URSS — vor fi, în 1991, evacuate în totalitate din Ungaria şi Cehoslovacia, iar, în perspectivă, se preconizează retragerea completă din Germania şi Polonia. URSS îşi va construi structura de apărare numai în limitele graniţelor naţionale, pe baza necesarului raţional".

Într-un interviu acordat agenţiei TASS, în decembrie trecut, în legătură cu încheierea unei noi etape a retragerii trupelor sovietice din ţările est-europene, generalul colonel Gherman Burutin, locţiitorul şefului Direcţiei Generale a Marelui Stat Major al forţelor armate ale URSS, a declarat că „partea sovietică îşi îndeplineşte cu exactitate şi neabătut angajamentele legate de retragerea trupelor din Europa răsăriteană şi din Mongolia". Potrivit afirmaţiilor generalului, pînă la 1 decembrie 1990, din statele est-europene au fost retraşi peste 94 000 de militari, peste 2 900 tancuri, circa 2 000 piese artilerie, 112 avioane de luptă. (Tot pînă la aceeaşi dată a fost încheiată etapa a doua a retragerii trupelor sovietice din Mongolia, pe teritoriul acestei ţări rămînînd o divizie de infanterie mecanizată în formaţie incompletă, precum şi alte cîteva unităţi şi subunităţi).

Procesul de retragere simultană din Cehoslovacia, Ungaria, Polonia şi Germania, ca, de altfel, şi reducerea armamentelor şi a tehnicii de luptă, în baza tratatelor semnate de Moscova, creează indiscutabile deschideri politice şi permite, pe de altă parte, transferarea spre scopuri paşnice a unei părţi însemnate din resursele financiare şi materiale, atribuite în prezent industriei de apărare. Dar nu e mai puţin adevărat că „dezarmarea costă scump şi va trebui să se ţină seama de această realitate", declara generalul Mihail Moiseev într-un interviu recent, acordat ziarului „Izvestia". Şeful Statului Major al armatei sovietice arătase de pildă, încă din anul trecut, că personalul militar ce va reveni în ţară va avea, virtual vorbind, statutul de refugiat. Vor lipsi mai ales locuinţele, dar şi locurile de muncă pentru membrii familiilor lor şi cele din şcoli pentru copii. „Aceste probleme pot fi rezolvate numai de ţara noastră, iar ca să realizăm acest lucru, avem nevoie de timp şi de mijloace", a declarat, la rîndu-i, însărcinatul cu afaceri sovietic la Varşovia, referindu-se la probabila prelungire, pînă în 1994, a retragerii trupelor sovietice din Polonia. Se ridică, de asemenea, o serie de alte probleme, cum ar fi cea a tranzitării, prin Polonia şi Cehoslovacia, a trupelor staţionate în Germania. Sau dezertările înregistrate printre soldaţii sovietici aflaţi pe punctul de a reveni acasă, la care se adaugă semnalarea vînzării, de către aceştia, a unor arme. Dar, de la o ţară la alta, situaţiile nu sînt, în mod firesc, identice.

■

Constituită în octombrie 1949, în zona de ocupaţie sovietică, R.D.G. a dispărut la 3 octombrie 1990 pentru a deveni parte a Germaniei unificate. Atunci, în 1949, R.D.G. îşi precizase clar obiectivele : o unitate concepută în avantajul Moscovei ; toţi germanii, din est şi din vest, erau invitaţi să urmeze linia sovietică, în intenţia de a se forma un nou stat satelit, cel mai mare şi mai puternic de altfel, care să asigure definitiv dominaţia sovietică în Europa. După 41 de ani, teritoriul R.D.G., cheia de boltă a dispozitivului militar sovietic în Europa, este integrat însă Germaniei unificate, făcînd astfel parte din NATO şi Piaţa comună. În contrapartidă, nici un fel de trupe străine nu se vor putea afla pe teritoriul fostei R.D.G., iar efectivele întregii armate germane nu vor putea depăşi plafonul de 370 000 de oameni. O investiţie pe termen lung pentru sovietici o constituie masivul ajutor economic german şi cooperarea bilaterală în cele mai diverse domenii.

Conform înţelegerilor stabilite în cadrul aşa-numitelor negocieri „2 + 4", trupele sovietice din fosta R.D.G. se vor retrage eşalonat pînă la sfîrşitul anului 1994. Un termen mai scurt, care fusese uneori evocat, pare greu de realizat, datorită unor imense probleme practice, dar şi unor dificultăţi politice. Experţi est-germani în problemele dezarmării afirmau, spre sfîrşitul anului trecut, că trupele sovietice din RDG însumează 380 000 de soldaţi, 160 de mari cazărmi, 50 000 de locuinţe ale ofiţerilor, cîteva mari complexe spitaliceşti, 30 de aeroporturi pentru avioane şi elicoptere, 40 de poligoane mamut. Suprafaţa pe care o ocupă aceste trupe este estimată la 2 300 kmp, la Windsdorf aflîndu-se chiar un mic orăşel sovietic. Surse sovietice, citate de agenţia TASS, arătau că, pînă la 1 decembrie 1990, din Germania fuseseră retraşi peste 9 200 militari, peste 1 260 tancuri, mai mult de 500 piese de artilerie.

tratatul de la varşovia

Mutarea şi deplasarea marelui efectiv de forţe înseamnă evaluarea şi stabilirea soartei tuturor bunurilor mobile şi imobile ale armatei sovietice, fixarea modalităţilor şi traseelor evacuării trupelor,a serviciilor necesare pe care trebuie să le asigure partea germană, a formelor de verificare convenabile ambelor părţi. Costul staţionării trupelor sovietice este estimat la 2,5 miliarde mărci pentru anul în curs, din care sovieticii ar urma să primească peste un miliard şi jumătate din vînzarea bunurilor lor. Se ridică, pe de altă parte, întrebarea ce se va face cu tot ceea ce lasă în urma lor efectivele sovietice după ce vor fi părăsit teritoriul german. Este vorba de cazărmi, locuinţe, spitale, aeroporturi, poligoane, precum şi de întreprinderile locale care au aprovizionat aceste trupe şi au oferit servicii comerciale. În sfîrşit, dar nu la urmă, rămîne de rezolvat problema drumului spre casă al soldaţilor sovietici din Germania, în condiţiile în care atît Polonia, cît şi Cehoslovacia exprimă rezerve faţă de tranzitarea teritoriilor lor şi leagă o asemenea posibilitate de încheierea cît mai rapidă a înseşi evacuării trupelor sovietice staţionate în interiorul propriilor graniţe.

■

Totalitatea contingentelor militare sovietice staţionate în CEHOSLOVACIA, după intervenţia armată din august 1968, va trebui să părăsească teritoriul ţării pînă la 30 iunie a.c. Acordul a fost semnat, la nivelul miniştrilor de externe, cu prilejul vizitei la Moscova, din 26—27 februarie 1990, a preşedintelui Vaclav Havel, vizită care a marcat începerea unui nou anotimp în relaţiile sovieto-cehoslovace, marcate profund de umbra „primăverii de la Praga". Astfel că, în aceeaşi zi cînd Mihail Gorbaciov şi Vaclav Havel semnau declaraţia comună stipulînd că „relaţiile dintre cele două ţări vor fi fondate pe egalitate şi respectul suveranităţii fiecăruia", un convoi de 31 vagoane pleca din mica gară din Frenstat, avîndu-i la bord pe primii din cei 73 500 de soldaţi sovietici ce trebuie repatriaţi.

Liderul de la Moscova se angajase să facă posibilă chiar o încheiere a retragerii înainte de termenul stabilit, în timp ce Havel propusese, pentru accelerarea ritmului, suportarea cheltuielilor călătoriei de întoarcere şi case prefabricate pentru soldaţii sovietici reveniţi acasă. O evoluţie considerabilă s-a înregistrat astfel, într-un timp scurt, în relaţiile sovieto-cehoslovace, permiţîndu-i preşedintelui Havel să vorbească acum la trecut despre această „rană, cea mai profundă în societatea noastră, care a fost ocupaţia sovietică din 1968". Pactul de la Varşovia condamnase deja, în decembrie 1989, intervenţia din Cehoslovacia,în timp ce guvernul sovietic a recunoscut, într-o declaraţie, că intrarea trupelor pactului „nu era fondată", deeizia celor cinci state participante fiind „în lumina faptelor, acum cunoscute de toţi, eronată".

Pînă la 5 februarie a.c., 59 519 militari sovietici şi 31 397 membri ai familiilor de ofiţeri au părăsit teritoriul Cehoslovaciei. Au fost evacuate 30 de lansatoare de rachete, 1 191 tancuri, 2 332 transportoare blindate etc. Cifrele au fost furnizate cu prilejul ultimei runde de negocieri sovieto-cehoslovace de la începutul acestei luni, cînd participanţii au constatat îndeplinirea în totalitate a sarcinilor prevăzute pentru etapa a doua a procesului de evacuare a trupelor sovietice, ce se derulează în continuare conform graficului aprobat.

Ca şi Polonia, Cehoslovacia ar putea fi o ţară pe unde să tranziteze, în drum spre patrie, trupele sovietice dislocate din Germania. O declaraţie a Ministerului de Externe cehoslovac, din 24 ianuarie a.c., preciza că adoptarea unei hotărîri politice de principiu privind posibilitatea tranzitului peste teritoriul cehoslovac ţine de competenţa guvernului cehoslovac şi a Adunării Federale a R.F. Cehă şi Slovacă. În consecinţă, negocierile preliminare desfăşurate la Ministerul cehoslovac al transporturilor, din iniţiativa conducerii Căilor ferate germane, au vizat numai aspectele tehnice şi financiare ale amplei acţiuni de redislocare a subunităţilor militare. „Hotărîrea organelor competente va fi adoptată pe baza analizei detaliate a tuturor aspectelor politice interne şi externe, inclusiv a problemelor referitoare la securitatea statului", subliniază declaraţia. Această chestiune trebuie să fie examinată, ţinindu-se seama de evoluţia situaţiei din URSS, de interesele statelor vecine. Deocamdată, întregul complex de probleme care apar este examinat de experţi cehoslovaci. Însă nu se preconizează — subliniază clar documentul oficial — încheierea unui acord privind tranzitul formaţiunilor militare sovietice peste teritoriul R.F. Cehă şi Slovacă, înainte de data de 30 iunie 1991. Acesta constituie însuşi termenul limită de încheiere a retragerii Grupului central de trupe ale Armatei sovietice de pe teritoriul cehoslovac. Aşadar, pînă nu se termină evacuarea, problema tranzitului nu intră în discuţie.

■

La aproximativ cinci luni de la evenimentele din UNGARIA, din 1956, la Moscova s-a semnat acordul sovieto-ungar cu privire la staţionarea temporară a trupelor sovietice în această ţară. Treizeci şi trei de ani mai tîrziu, la cererea Budapestei, un alt acord prevede retragerea totală a celor 52 000 de soldaţi sovietici aflaţi în Ungaria, ţară cu o importanţă strategică mult mai redusă pentru Moscova decît Cehoslovacia, Polonia sau fosta RDG. Primul ministru ungar, Miklos Nemeth, care la 23 ianuarie 1990 a anunţat această ştire în cadrul unei sesiuni a parlamentului de la Budapesta, a precizat că acordul a fost obţinut cu prilejul unei întrevederi cu premierul sovietic Nikolai Rîjkov. „Situaţia strategică şi geopolitică a Ungariei face posibil, pentru URSS, ca aceasta să-şi retragă trupele sale într-un interval de timp cît mai scurt posibil", declarase atunci M. Nemeth.

Într-adevăr, retragerea urmează a se încheia în iunie viitor. Tratativele ungaro-sovietice la nivel de experţi au fost consacrate — la ultima lor rundă de la 4 februarie a.c. — aspectelor de ordin economic şi financiar ale procesului de evacuare a trupelor. Tot acum a fost elaborat un proiect de acord interguvernamental, în care şi-au găsit reflectarea şi divergenţele încă existente. În ciuda lor, repatrierea soldaţilor sovietici s-a desfăşurat într-o manieră susţinută : pînă la 1 decembrie 1990, din Ungaria se retrăseseră peste 31 000 de militari, mai mult de 630 tancuri, peste 500 piese de artilerie, 64 de avioane de luptă. Continuîndu-se acest ritm, Ungaria, alături de Cehoslovacia, va fi una din primele două foste ţări est-europene care vor fi rezolvat problema prezenţei trupelor sovietice pe teritoriul lor.

După acordul de principiu în acest sens, semnat în ianuarie 1990, parlamentul ungar a adoptat în unanimitate, la 26 iunie, acelaşi an, o rezoluţie prin care guvernul era însărcinat să înceapă negocieri cu statele membre ale Tratatului de la Varşovia, în vederea retragerii ţării din această organizaţie. Se mai preciza atunci că dacă negocierile nu vor conduce la rezultatul aşteptat, Ungaria va părăsi pactul înainte de sfîrşitul lui 1991. Tot atunci, în parlament se subliniase că Budapesta înţelegea să nu aparţină, după respectiva retragere, nici unui bloc militar. În prezent Ungaria a acceptat statutul de membru asociat al NATO. (Sub acest aspect, Cehoslovacia a stabilit o colaborare cu Alianţa atlantică în cadrul unui sistem paneuropean de securitate ; Polonia se declară, în schimb, puţin interesată într-o atare perspectivă).

■

„O neutralitate armată în centrul Europei — iată statutul nostru actual, ca şi pentru următorii ani", declara Piotr Kolodziejczyk, ministrul polonez al apărării, într-un foarte recent interviu acordat cotidianului „Zycie Warszawy", citat de „France Presse". Fără nici o îndoială, a continuat el, alianţa militară cu Moscova aparţine trecutului, dar, „în pofida problemelor interne, Uniunea Sovietică rămîne o mare putere" şi POLONIA nu este interesată a „învenina relaţiile cu această ţară".

Problema retragerii trupelor sovietice din Polonia nu este, însă, capitolul din relaţiile bilaterale care să excludă apariţia unor disensiuni. Varşovia cere evacuarea, pînă la sfîrşitul acestui an, a celor aproximativ 50 000 de militari sovietici (90 000 cu familiile lor şi civilii) care se află în Polonia de la sfîrşitul celui de-al doilea război mondial (îndeosebi în sud-vestul ţării, în apropiere de frontiera cu Germania). La începutul acestei luni, negocierile se aflau, însă, în total impas, autorităţile poloneze insistînd asupra rezolvării complete a problemei încă în 1991, în timp ce Moscova respinge categoric acest termen, propunînd ca acţiunea să se încheie abia la mijlocul anului 1994, respectiv odată cu repatrierea soldaţilor sovietici din fosta RDG. Pusă în faţa intransigenţei Kremlinului, conducerea de la Varşovia a anunţat că refuză, în ce o priveşte, tranzitarea pe teritoriul Poloniei a trupelor sovietice menţionate. Autorităţile poloneze se află, ce e drept, şi sub presiunea unei populaţii care manifestă o nerăbdare din ce în ce mai mare şi care nu înţelege cum ceea ce este posibil pentru Ungaria şi Cehoslovacia nu se realizează şi în Polonia. În plus, imaginile tancurilor sovietice de la Vilnius au redeşteptat amintiri dureroase polonezilor, îngrijoraţi de o „reîntoarcere în forţă".

O a patra rundă de negocieri, desfăşurate la 10—11 februarie a.c., la Varşovia, la nivel de experţi, nu pare să fi deblocat situaţia. Convorbirile au permis „realizarea unor progrese" legate de aspectele tehnice şi financiare ale problemelor în discuţie, s-a anunţat oficial la Varşovia. Nu s-a elaborat, însă, un calendar de retragere a trupelor sovietice aflate aici din 1945, în urma acordurilor de la Potsdam, chestiunea urmînd a fi discutată „la un nivel mult mai înalt".

Primul ministru polonez, Jan Krysztof Bielecki, declarase, în cadrul primei sale conferinţe de presă după preluarea funcţiei, că problema retragerii, anul acesta, a trupelor sovietice „trebuie să constituie obiectul unor acorduri internaţionale şi nu al unor promisiuni". Pe de altă parte, purtătorul de cuvînt al Ministerului de Externe polonez a menţionat, după ultima rundă de negocieri, că termenul-limită fixat de sovietici este prea îndepărtat, insistînd asupra poziţiei potrivit căreia trupele sovietice trebuie să părăsească Polonia mai devreme.

Însărcinatul cu afaceri sovietic de la Varşovia, Leo Klepaţki, a declarat că URSS a prezentat propuneri concrete în timpul ultimelor convorbiri dintre experţi, referitoare la tratatele ce reglementează retragerea trupelor din Polonia, ca şi tranzitarea, prin această ţară, a celor din Germania. Tranzitarea, care trebuie să se încheie pînă la sfîrşitul lui 1994, impune „prezenţa unor unităţi în Polonia", care să se ocupe de anumite probleme tehnice. Această trecere nu va însemna deloc o prezenţă militară, a spus diplomatul sovietic, declarînd, de asemenea, că Uniunea Sovietică are în vedere diferite alte rute, prin alte ţări sau pe mare, „pentru a reduce povara pentru Polonia". În fapt, căutînd şi alte soluţii, sovieticii încearcă să evite atît riscul de a nu se încheia în 1994 retragerea trupelor lor din Germania, cît şi apariţia unor situaţii neplăcute. Autorităţile poloneze au interzis, de pildă, recent, ca un convoi militar sovietic, transportînd un ajutor acordat de armata germană Bisericii ortodoxe ruse, să treacă frontiera ţării.

Conform agenţiei TASS, pînă la 1 decembrie 1990 au fost retraşi din Polonia aproape 2 200 de militari sovietici. O sursă diplomatică citată de „France Presse" arăta că două divizii, dintre care una de blindate, formată din 600 tancuri şi 270 piese de artilerie, precum şi elementele de logistică, au ca bază teritoriul polonez, de unde aviaţia a fost, se pare, parţial repatriată. În general, însă, ritmul retragerii nu are deocamdată deschisă perspectiva accelerării lui.

Anca Voican

Europa de Est și sindromul „black-hole"

Evoluția politică din ultimele săptămîni în țările din Europa de Răsărit se înscrie sub același semn al urgenței și al necesității arderii etapelor, sesizabil încă din 1989, cînd a devenit clar că destinul asumat al acestor popoare se îndreaptă spre alte finalități. În afară de factorii interni care au stimulat această „accelerare a istoriei", o altă serie de factori externi s-au adăugat în ultima vreme. Mai cu seamă după evenimentele din țările baltice, care au fost interpretate ca o manifestare evidentă a faptului că armata și aripa dură a conducerii comuniștilor sovietici sînt hotărîte să se mențină cu orice preț la putere, în capitalele țărilor est-europene a apărut un fel de sindrom „black-hole". Se cunoaște că în astronomie descoperirea acestor „găuri negre" a răsturnat multe premise teoretice. Potrivit savanților, așa-numitele „black-hole" sînt de fapt niște superstele care, din cauza densității extraordinare a nucleelor lor, exercită o uriașă forță gravitațională asupra celorlalte corpuri cerești din jur și nu emit lumină proprie. În condițiile politice din Europa, așadar, tendința de dezmembrare a federației sovietice — recunoscută chiar de oficialități de la Kremlin — ar putea atrage într-o uriașă mișcare gravitațională, ca într-un vîrtej dezintegrator, celelalte țări est-europene. Or, aceste state se află acum în faza de consolidare a noilor structuri politice sociale și economice, cu toate că ele au parcurs primii pași către o apropiere de Europa occidentală. Iată de ce tinerele democrații est-europene ar trebui să grăbească procesul reformator. În 1990, aceste state au reușit, mai mult sau mai puțin, să dezmembreze sistemul economic centralizat, iar pe plan politic să organizeze alegeri libere.

Dar, așa cum constata ziarul „Financial Times", „a fost neglijat procesul dezmembrării totale a sistemului politic, care includea vechiul aparat de stat și nomenclatura comunistă. Ele nu au acordat atenție creării unor instituții civile autonome și înființării unor partide politice puternice de opoziție".

Ca urmare, a fost îngreunat și chiar blocat procesul trecerii spre economia de piață și funcționarea normală a noilor instituții politice. Or, piedicile întîmpinate în înfăptuirea acestor programe au tulburat și mai mult așteptata pace socială și au amînat, aproape fără speranță, rapida bunăstare consumistă, pe care mulți o visau ca pe un miracol.

Adevărul este că prin desprinderea acestor țări de Uniunea Sotică (atît pe plan politic, dar și economic și, în curînd, militar) s-a creat un vid pe care aceste state l-ar fi vrut repede umplut de statele occidentale. Pe plan economic, mulți se așteptau la punerea grabnică în aplicare a unui „plan Marshall", numai că Europa de vest este prudentă, atîta timp cît în Est nu funcționează noile structuri ale unei economii de piață. Ajutoarele primite pînă acum au fost socotite de mulți ca fiind „suficiente pentru a nu muri, dar prea puține pentru a trăi". Oricum, ar fi naiv și total inoperant să se aștepte totul de la acest ajutor, atît timp cît nu se ivesc semnele unei redresări interne.

În mod asemănător, pe plan politic țările „foste comuniste" s-au îndreptat de la început spre Europa occidentală. Construirea „Casei europene", susținută cîndva de Gorbaciov, pare o frumoasă iluzie din moment ce atitudinea Kremlinului în probleme interne a blocat pînă și recent inițiatele negocieri pentru dezarmare de la Viena, iar Washingtonul a lăsat să se înțeleagă că ar putea să-și revizuiască raporturile cu liderii de la Moscova. Chiar și fostele state „aliate" nu au ezitat să condamne intervenția militară în Letonia și Lituania.

În contextul politic actual, agravat de conflictul din Golf, care sînt zonele de interes ale statelor est-europene ?

În primul rînd, desigur, integrarea lor în instituțiile europene. În prezent, practic toate aceste țări au făcut cel puțin un prim pas spre intrarea în Consiliul Europei. Calea aceasta se dovedește însă că nu este pentru toți un bulevard cu „undă verde", ci poate fi o potecă ce trebuie defrișată inclusiv și în primul rînd prin democratizarea internă. În același fel au început consultările pentru tatonarea perspectivelor unor eventuale aderări a acestor țări la Piața comună, ba chiar și față de o posibilă apropiere de NATO (cazul Ungariei și parțial al Poloniei). Deocamdată au fost inițiate dezbateri privind cererea de asociere la CEE a Cehoslovaciei, Poloniei și Ungariei, care va însemna o largă liberalizare a schimburilor comerciale. O oficialitate din Bruxelles nu a exclus ca asemenea negocieri să se poarte și cu România și Bulgaria, dar, în ce privește țara noastră, a adăugat el, deocamdată se ridică unele probleme legate de respectarea drepturilor omului.

Totodată, se încearcă și alte forme de cooperare. Ungaria, Iugoslavia și Cehoslovacia participă alături de Italia și Austria la „Pentagonalia" ca grup regional de colaborare. O recentă reuniune la Visegrad (Ungaria) între șefii de stat din Polonia, Cehoslovacia și țara gazdă a permis adoptarea unei declarații privitoare la integrarea lor europeană, nucleu posibil al unei cooperări mai largi.

Marginalizată oarecum, cu sau fără voie, România încearcă alături de Bulgaria și URSS, să facă un fel de „piață comună" a bazinului Mării Negre, împreună cu Turcia, dar obiectivele nu sînt încă total definite și oricum par îndepărtate. După cum fiecare dintre aceste țări stabilește cadrul unor noi raporturi bilaterale cu diverse state de dincolo de fosta „cortină de fier". Dar și aici bunele intenții se opresc adesea la jumătatea drumului. Un obiectiv comun, de astă dată, al acestor state este susținerea proiectului convocării unei reuniuni a Pactului de la Varșovia care ar urma să consemneze desființarea structurii sale militare. O problemă spinoasă negociată și negociabilă rămîne cea privitoare la retragerea trupelor sovietice din Polonia, fosta RDG, Cehoslovacia, Ungaria, care stîrnește (rănește) sensibilități și alimentează speranțe.

Pe plan intern, procesele politice sînt în evoluție și ele vizează clarificarea sau consolidarea partidelor, a vieții parlamentare, a sindicatelor. Proces frînat de ritmul lent și de dificultățile trecerii la economia de piață (inflație, șomaj, scădere a nivelului de trai, instabilitate socială).

Inițiativele politice externe, împletite cu efortul de consolidare a instituțiilor interne, au ca scop crearea unor noi structuri politice care să asigure perspectivă și stabilitate dezvoltării acestor țări. Iar aceste structuri trebuie consolidate rapid, întrucît, așa cum remarca AFP „noile democrații din Europa de Est se tem de revenirea conservatorilor și instaurarea progresivă a unei dictaturi la Moscova". Pe de altă parte, gîndind evoluția țărilor lor în context european, liderii din aceste state „nu vor să rupă legăturile cu URSS, care rămîne principalul lor partener economic și furnizor de materii prime energetice", după cum remarcă aceeași sursă. Așadar, relațiile nu pot fi privite univoc sau simplificator mai ales că, așa cum declara congresmanul american Thomas Sawyer, „absența politică a URSS din Europa răsăriteană ar avea un rol cu totul destabilizator".

E un moment de cotitură în care nu numai startul contează, ci poate mai degrabă, întrezărirea liniei de sosire.

Ștefan Nicolae

Polonia

„Ordinea inversă"

În Polonia am început cu sfîrșitul, alegînd președintele, fără a avea o Constituție. Altfel spus, am desemnat șeful statului fără a-i cunoaște drepturile și îndatoririle". Despre această ordine „inversă" a evenimentelor politice poloneze vorbea, recent, mareșalul Seimului, Nikolai Kozakevicz.

Într-adevăr, primul scrutin cu adevărat democratic de la cel de-al doilea război mondial s-a desfășurat la sfîrșitul anului trecut, în două tururi, pentru alegerea președintelui, victoria revenindu-i fostului lider al sindicatului Solidaritatea , Lech Walesa. Sub lozinca „un nou început", acesta și-a desfășurat campania electorală promițînd că va fi un intermediar între societate, guvern și parlament. Potrivit prezentei Constituții, președintele nu are drept de a elabora legi și nici de a dizolva parlamentul, cu excepția cazului în care acesta nu reușește să aleagă un guvern sau să aprobe bugetul. Intențiile lui Walesa în privința prerogativelor instituției prezidențiale cuprinse în legea fundamentală se îndreaptă către o întărire a acestora, președintele avînd dreptul —în accepțiunea sa — să elaboreze decrete și legi, în ideea „eliberării" parlamentului de o parte din povara legislației ce urmează a fi adoptată.

În actuala fază de tranziție, Walesa dorește să fie un „președinte activ", care să colaboreze cu primul ministru și parlamentul, dar și cu partidele politice.

Imagine a populismului polonez, „mîna forte" a evoluției post-totalitare a Poloniei, Walesa promite schimbări, epurări, o mare „revoluție" în administrația de stat, impregnată de birocrație, o viață mai bună pentru polonezi.

Primul ministru Jan Bielecki, numit de președinte în urmă cu o lună în fruntea cabinetului de la Varșovia, și-a propus să continue, în principal, linia reformelor economice a fostului premier Tadeusz Mazowiecki, dar într-un ritm accelerat. Realizarea, în primul rînd, a stabilității economice a țării constituie obiectivul major al executivului. În această situație, o poziție privilegiată în guvern o are Leszek Balcerowicz, autorul planului de reforme pentru trecerea la economia de piață. Deocamdată, nu s-a conturat o cooperare între președinte, premier și ministrul finanțelor, absolut necesară în perioada de transformări structurale ale tranziției.

Componența actualului cabinet se va schimba odată cu desfășurarea alegerilor parlamentare de anul acesta, care ar putea să aibă loc fie la toamnă, fie, mai nou, în luna mai. Data urmează să fie stabilită la ședința Seimului (camera inferioară a parlamentului), de la 7 martie, o hotărîre în acest sens putînd fi adoptată cu două treimi de voturi.

În actuala sa configurație, parlamentul polonez are, în proporție de 65 la sută din cele

460 de locuri ale Seimului, membri ai fostului partid comunist pentru un mandat ce ar fi trebuit să dureze patru ani. Seimul va fi dizolvat înainte de termen, punîndu-se astfel capăt acordului politic al „mesei rotunde" încheiat în 1989 între sindicatul Solidaritatea şi Partidul Comunist. Alegeri vor avea loc şi pentru Senat, cu toate că cei 100 de membri ai săi au fost aleşi în mod liber în 1989.

Pînă la organizarea scrutinului, sarcina principală a forului legislativ o reprezintă adoptarea noii Constituţii, ce ar urma să fie ratificată la 3 mai 1991, dată la care se împlinesc 200 de ani de la ratificarea primei Constituţii scrise a Poloniei.

După numărătoarea voturilor primelor alegeri parlamentare complet libere, componenţa parlamentului va reflecta polarizarea politică a societăţii poloneze din actuala etapă a tranziţiei. Este puţin probabil ca „decantarea" să se facă între mulţimea de partide — 40 — înscrise la Tribunal. În realitate funcţionează 150 de formaţiuni politice şi grupări de diferite mărimi. Multe dintre ele nu au un program politic clar şi nu se detaşează distinct unele de altele. Între partidele de stînga, cel mai puternic este uniunea comuniştilor polonezi, **„Proletariatul". Partidul Socialist,** recent unificat, şi fracţiunea **Solidaritatea Muncii** se distanţează de celelalte grupări. De orientare spre centru sînt **Mişcarea cetăţenilor pentru Democraţie**, condusă de Zbigniew Bujak şi Wladislaw Frasyniuk, **Mişcarea Democratică** a lui Tadeusz Mazowiecki şi **Forumul Dreptei Democratice**, condus de Alexander Hall. Orientarea liberală, cuprinde **Congresul Democrat-Liberal**, cu sediul la Gdansk, reprezentat de primul ministru şi alţi trei miniştri ; **Uniunea — Conservatoare Liberală, Mişcarea Naţional-Liberală.** Din spectrul politic al formaţiunilor politice existente în Polonia mai fac parte partidele ţărăneşti creştin-democratice, mişcări de orientare independentă, monarhiste, ecologiste şi pacifiste.

Între structurile cu tradiţie în Polonia, ce se află într-un proces de „reaşezare", se numără şi sindicatul **Solidaritatea,** simbol al luptei muncitorilor împotriva comunismului, înfiinţat în urmă cu un deceniu. Breşa ce s-a creat odată cu „războiul la nivel înalt" între liderul său Lech Walesa şi Tadeusz Mazowiecki — candidaţi la preşedinţia ţării — se adînceşte. Sindicatul se află într-un proces

Preşedintele Lech Walesa la prima sa confruntare cu nemulţumirile sociale generate de dificultăţile economice : un grup de peste 2 000 de mineri din zona Katowice au sosit, săptămîna trecută, la Varşovia, pentru a cere reducerea impozitului împovărător pe salarii. Ei au „luat cu asalt" Palatul Belvedere (sediul preşedintelui) şi au purtat discuţii cu preşedintele (în imagine). Fără nici un rezultat concret

accentuat de erodare şi lipsă de aderenţi datorat, în mare parte, lipsei unui lider. La cel de-al treilea congres extraordinar al Solidarităţii, primul de cînd Lech Walesa nu se mai află la conducerea sa, ce va avea loc la 23 şi 24 februarie, se vor stabili structura şi politica viitoare. Vor fi aleşi eventuali candidaţi pentru viitoarele alegeri parlamentare.

Mihaela Brumă

Cehoslovacia

Lungul drum spre Europa

SITUAŢIA POLITICĂ DUPĂ ALEGERILE DIN IUNIE 1990. După victoria clară în alerile din 8—9 iunie a Forumului Cetăţenesc şi a echivalentului său slovac „Opinia publică împotriva violenţei" (46 la sută din voturi) şi după realegerea lui Vaclav Havel în funcţia de preşedinte al republicii, se putea presupune că Republica Federativă Cehă şi Slovacă avea să urmeze o cale mai clară şi mai lipsită de sinuozităţi spre democraţie decît „surorile" întru suferinţă din fostul lagăr socialist. N-a fost să fie aşa.

Cea mai importantă mişcare politică din ţară, **Forumul Cetăţenesc,** constituit în noiembrie 1989, a început să se clatine practic imediat după alegeri. Acuzat de elitism din afară şi de eclectism din interior, Forumul a primit o primă lovitură în noiembrie 1990, cînd 60 de deputaţi au constituit un „club interparlamentar al dreptei democratice", ca reacţie la divergenţele din ce în ce mai accentuate din sînul acestei mişcări, cu consecinţe asupra gradului de încredere acordat de electorat. După cîteva zile, Forumul alegea primul său preşedinte oficial în persoana ministrului de finanţe, Vaclav Klaus, un adept fervent al reformei rapide şi radicale, indiferent de riscuri. Klaus, care nu îi agreează pe intelectualii de stînga şi pe foştii disidenţi ai „Cartei 77", a urmărit transformarea Forumului Cetăţenesc în partid disciplinat, cu nuanţă conservatoare, întîmpinînd rezistenţa majorităţii membrilor guvernului actual care sînt de centru-stînga şi care au format un „Club liberal", precum şi a social-democraţilor şi foştilor membri ai „primăverii de la Praga". Vaclav Klaus care se declară pentru „un divorţ total de socialism", sub orice formă s-ar manifesta, a obţinut o victorie, în ianuarie anul acesta, cînd Forumul Cetăţenesc s-a transformat în partid politic, iar el a fost reales în fruntea noii formaţiuni politice. Scindarea este însă inevitabilă. Ea va avea loc la congresul din 23 februarie, al doilea în şase săptămîni, cînd se va ratifica divizarea în două partide : liberal de centru, sub conducerea vicepremierului Pavel Rychetsky şi a ministrului de externe Jiri Dienstbier, şi de dreapta, avîndu-l în frunte pe Vaclav Klaus. Cele două partide vor continua totuşi să activeze împreună, sub umbrela Forumului Cetăţenesc, cel puţin pînă la alegerile parlamentare din iunie 1992.

„Opinia publică împotriva violenţei" din Slovacia a pierdut şi ea teren, ocupînd poziţia a doua la alegerile locale din noiembrie, după Mişcarea Creştin Democrată (20,4 la sută şi respectiv 27,4 la sută din voturi).

Fărîmiţarea forţei politice din republică este ilustrată şi de numărul mare de partide existente în ţară (peste 70 la sfîrşitul anului trecut).

PROBLEMA NAŢIONALĂ. După dezbateri îndelungate şi furtunoase soldate cu modificarea numelui ţării din Cehoslovacia în Republica Federativă Cehă şi Slovacă, în aprilie 1990, lucrurile, în loc să se liniştească, s-au complicat şi mai mult. În noiembrie anul trecut s-a discutat împărţirea competenţelor între guvernul federal, guvernul ceh şi cel slovac, ultimul părînd din ce în ce mai înclinat spre autonomie crescută şi, în final, independenţă. O lună mai tîrziu, adunarea federală a adoptat legea cu privire la competenţele celor trei guverne, după ce preşedintele Vaclav Havel atrăsese foarte serios atenţia asupra pericolului intern al scindării ţării. Unii lideri occidentali şi-au exprimat, şi ei, îngrijorarea faţă de instabilitatea internă care constituie unul din cele mai mari obstacole în calea furnizării de ajutoare şi investiţii. În aceste condiţii, apare oarecum surprinzătoare ideea vehiculată de la începutul lui februarie '91, a unei federaţii tripartide (? !) constituită din Cehia (6,3 milioane de locuitori), Slovacia (5,3 milioane) şi Moravia şi Silezia (4 milioane). Reacţia preşedintelui Havel a fost şi ea surprinzătoare, el nerespingînd ideea şi afirmînd chiar că ea trebuie „soluţionată rapid, pentru a se trece la modificarea Constituţiei" în curs de elaborare. Este însă de presupus că Slovacia se va opune acestei variante, republica înclinînd spre sistemul dualist.

POLITICA EXTERNĂ. Relaţiile internaţionale ale Republicii Federative Cehe şi Slovace sînt profund marcate de personalitatea şi prestigiul preşedintelui Vaclav Havel, care, anul trecut, a mai primit două premii internaţionale (premiul italian „Malaparte" — pentru „asumarea rolului indispensabil de intelectual în societate", şi premiul UNESCO — „pentru educaţie în spiritul respectării drepturilor omului") şi a ratat, cu puţin, Nobelul pentru pace. Havel a acţionat mai întîi pentru reaşezarea legăturilor cu vecinii pe baze noi şi este semnificativ în acest sens prima sa vizită oficială, la cîteva zile după alegerea ca preşedinte în decembrie '89, în Germania, pe atunci încă divizată (2 ianuarie 1990). RFCS a devenit membră a grupului cunoscut sub numele de „pentagonală" — care mai include Ungaria, Iugoslavia, Italia şi Austria — şi are frecvente contacte cu Polonia şi Ungaria. La recenta lor întîlnire din 14—16 februarie, Cehoslovacia, Polonia şi Ungaria au semnat un document intitulat „Pe calea spre integrarea europeană". Coordonată de bază a politicii externe este, ca şi pentru celelalte ţări foste comuniste, „revenirea" în Europa. Havel a făcut multe vizite în 1990 (în Germania, Franţa, SUA, Canada, URSS, Italia, Vatican, Israel, Spania etc) şi a primit la Praga numeroşi înalţi demnitari străini, inclusiv preşedintele Mitterrand al Franţei, premierul (pe atunci) britanic Margaret Thatcher, preşedintele George Bush şi Papa Ioan Paul II, în efortul de a redobîndi pentru ţara sa locul ce i se cuvine în agitata viaţă politică internaţională. Un prim şi foarte important pas a fost făcut la 30 ianuarie a.c. cînd RFCS a fost admisă ca membru plin la Consiliul Europei.

În noiembrie '90, Havel cerea lichidarea, în şase luni, a comandamentului unit al Tratatului de la Varşovia, devenit inutil în contextul politic şi militar actual. Tratatul ar urma să rămînă doar sub forma unei organizaţii politice temporare, justificată de necesitatea continuării negocierilor începute cu NATO. Părerea sa este împărtăşită şi de celelalte foste „socialiste" şi se pare că structurile militare ale tratatului vor fi desfiinţate pînă cel tîrziu la 1 aprilie. CAER-ul, şi el pe cale de desfiinţare, va fi înlocuit cu o organizaţie complet nouă, în care schimburile se vor face după legile pieţei, „rubla transferabilă" murind deja de moarte bună.

Republica Federativă Cehă şi Slovacă se îndreaptă hotărît spre integrarea sa politică în Europa. Mai rămîn celelalte domenii şi în principal economicul.

Manuela Ştefănescu

Bulgaria

O cerere primită cu „multă simpatie“

Vizitînd Sofia la începutul acestei luni, doamna Catherine Lalumière, secretar general al Consiliului Europei, a declarat că cererea Bulgariei de aderare la acest forum european, depusă în luna ianuarie, a fost primită cu „multă simpatie“. Delegaţia Consiliului, s-a precizat la o conferinţă de presă, consideră că „Bulgaria a făcut progrese extrem de importante spre democraţie“, înregistrîndu-se, totodată, o „schimbare pozitivă“ în ce priveşte respectarea drepturilor omului.

De unde s-a plecat pentru a se ajunge aici ? Şi ce înseamnă mai concret acest **aici ?** Todor Jivkov — decanul, ca longevitate politică, al liderilor din fostele ţări socialiste — a fost nevoit să părăsească postul de secretar general al Partidului Comunist Bulgar la 10 noiembrie 1989. A demisionat tot atunci şi din funcţia de şef al statului. O reglare a conturilor în biroul politic al P.C.B. — în împrejurări încă neclare, o serie de elemente lăsînd, totuşi, de presupus că operaţiunea a fost teleghidată de Moscova — l-a înlăturat pe ultimul dintre vechii staliniştii, cel ce condusese destinele Bulgariei timp de 35 de ani. Vreme în care, conform unei butade frecvente, „cînd începea să plouă la Moscova, se deschideau deja umbrelele la Sofia...“

Conducerea Partidului Comunist a fost preluată de Petăr Mladenov, cel ce deţinuse portofoliul afacerilor externe începînd din 1971. Cîteva zile mai tîrziu, zeci de mii de oameni, reuniţi în piaţa din faţa catedralei Aleksandr Nevski, din centrul Sofiei, au cerut „democraţie“, „libertate“, „alegeri“ — aşa ceva nu se mai văzuse niciodată în această ţară. Sub presiunea manifestaţiilor exprimînd bucuria căderii „ţarului bulgar“, dar şi revendicări privind continuarea reformelor începute în august 1987 (un fel de perestroika locală), noul lider se declară în favoarea „pluralismului de opinie“. Iar după ce sfîrşitul lui 1989 înregistrează anunţarea organizării de alegeri libere şi acceptarea de către PCB a unei mese rotunde cu opoziţia (Uniunea Forţelor Democratice, regrupînd principalele mişcări independente), începutul lui 1990 va debuta printr-un viraj net : la 15 ianuarie, parlamentul decide abolirea primului articol din Constituţie, care garanta rolul conducător al P.C.B. în societate.

În noile condiţii create, comuniştii, al căror partid se află în criză, vor căuta căile pentru „a cîştiga într-o societate pluralistă“. Al XIV-lea Congres (extraordinar) al P.C.B se prelungeşte în urma confruntărilor dintre reformişti şi conservatori şi se încheie prin păstrarea, de către Petăr Mladenov, numai a funcţiei de şef de stat, cea de lider al partidului revenindu-i unui fost ideolog al acestuia, Alexandăr Lilov. Va fi promovat un „socialism democratic şi uman“, în timp ce seria remanierilor se extinde. Parlamentul îl numeşte ca nou premier pe Andrei Lukanov, numărul doi în partid, care, deşi avusese intenţia iniţială de a crea un cabinet de „înţelegere naţională“, va forma, la 8 februarie, un guvern alcătuit exclusiv din comunişti. Acest lucru se întîmplă pentru prima dată din 1947 ; căci, pînă acum, cîteva portofolii aparţinuseră întotdeauna Partidului agrarian, formaţiune total înfeudată faţă de P.C.B. În faţa, însă, a refuzului opoziţiei (UFD) de a face parte dintr-un guvern în care deciziile principale vor fi luate de P.C.B., agrarienii declară, şi ei, că nu sînt dispuşi să participe.

Se apropie, în acest timp, alegerile, programate pentru luna iunie. În perspectiva lor, partidul comunist îşi schimbă denumirea în **Partidul Socialist Bulgar** („roşii“), avînd drept principal adversar opoziţia reunită în cadrul **UFD** („albaştrii“). La scrutin, comuniştii (sub noua lor înfăţişare) obţin victoria — majoritatea absolută în parlament (211 din 400 deputaţi) — devenind astfel singurii care din fostele ţări socialiste, se vor menţine la putere pe calea urnelor. Rezultatele trebuie privite, însă, nuanţat, căci scorul obţinut de opoziţie este remarcabil în marile oraşe — 54 la sută în Sofia. Ceea ce va perturba, în interiorul P.S.B., fragile echilibre. În plus, strada se reanimă, apar polemici în legătură cu o imprudentă fază a lui Petăr Mladenov („cel mai bine ar fi să intervină tancurile“, a declarat el cu prilejul unei manifestaţii), care va fi nevoit să demisioneze, iar ca nou şef al statului va fi ales un reprezentant al opoziţiei, Jelio Jelev. El deţine în prezent cea mai înaltă cotă de popularitate dintre toţi politicienii bulgari.

Criza politică prelungită va continua, însă, marcată fiind de incendierea, la 26 august, a sediului P.S.B. de către misterioase grupuri de atacanţi, de dezbaterile încinse şi sterile din parlament şi manifestaţiile de stradă. Şi ea în stare de criză, economia ameninţă tot mai mult să intre într-un adevărat colaps. Pe fondul acestor confluenţe, guvernul socialist monocolor al lui Andrei Lukanov este nevoit la sfîrşitul lui noiembrie trecut, să demisioneze. Un nou cabinet, de coaliţie, cu participarea UFD, va fi format de Dimităr Popov, personalitate fără apartenenţă politică.

Bulgaria se pregăteşte acum pentru noi alegeri (vezi articolul din numărul precedent al revistei), pentru care partidele îşi regrupează rîndurile, epurîndu-şi-le, în acelaşi timp, de membrii sau chiar liderii bănuiţi de a fi colaborat cu fosta poliţie secretă sau de a fi comis abuzuri. La 25 februarie, va începe pe de altă parte procesul lui Todor Jivkov. Confruntările între adversarii politici evoluează, în prezent, din nou către cote ridicate, stimulate de apropiata dispută electorală şi împovărate de demarajul foarte anevoios al reformei economice. Schimbările în sfera politică înregistrează, totuşi, un ritm grăbit. Bulgaria şi-a depăşit azi izolarea la care o condămnase fostul regim, defrişîndu-şi simţitor terenul pentru formarea, pe plan intern, a unei societăţi civile şi a statului de drept. Schimbarea sistemului trebuie să se desfăşoare în paralel cu reformele politice şi economice, declara săptămîna trecută Jelio Jelev, care a reafirmat — ca o condiţie a succesului schimbărilor — necesitatea respectării acordului încheiat, în decembrie trecut, între forţele politice ale ţării.

Anca Voican

Ungaria

„Căminul democraţiei“ şi mijloacele sale

În iulie, în ţară a fost organizat un referendum naţional privind modalitatea alegerii preşedintelui Ungariei. Iniţiatorul a fost Partidul Socialist, fost comunist, în vreme ce principalele formaţiuni politice s-au opus. Doar circa 14 la sută din cele 7,85 milioane persoane cu drept de vot s-au prezentat la urne, ceea ce a făcut ca rezultatele consultării să fie considerate „nule şi neavenite“. Luna următoare, parlamentul a fost cel care a ales şeful statului, pe Arpad Göncz, 68 de ani, reprezentantul Uniunii Democraţilor Liberi, care fusese desemnat preşedinte interimar în mai. Mandatul său este de cinci ani, preşedintele se identifică cu unitatea naţională şi este comandantul suprem al forţelor armate. În primăvară, mai exact în două tururi de scrutin (martie-aprilie), au avut loc alegerile parlamentare, care s-au soldat cu înfrîngerea categorică a Partidului Socialist. Principala formaţiune cîştigătoare a fost Forumul Democratic Ungar. La începutul lunii mai, Joszef Antall (MDF), conservator, a fost desemnat de preşedintele interimar să formeze guvernul, primul cabinet necomunist al ţării din ultimii 43 de ani.

Antall a format un guvern de coaliţie, în care au intrat reprezentanţi ai Frontului Democratic Ungar, Partidului Micilor Proprietari Independenţi şi Partidului Popular Creştin-Democrat. Din lectura celor patru principii pe care şi le-a ales ca bază — „guvernul libertăţii, guvernul poporului, guvernul cotiturii economice şi guvern european“, nu doar în sensul geografic al cuvîntului —, se deduc lesne direcţiile programului cabinetului Antall.

La începutul toamnei, electoratul a fost chemat iarăşi la vot, el manifestînd din nou, ca şi în iulie, dezinteres faţă de prezenţa la urne prin care se desemnau conducătorii locali. Au fost necesare două tururi de scrutin în urma cărora configuraţia politică a ţării a căpătat un adevărat mozaic : conservatorii la guvern, liberalii conduc Budapesta şi marile oraşe, iar independenţii (de regulă, foşti comunişti) domină în comune. Insuccesul MDF a fost, deci net, iar principalul partid al opoziţiei a devenit Uniunea Democraţilor Liberi (SZDSZ). Alături de partidul Independent al Micilor Proprietari (FGKP). Partidul Popular Creştin Democrat, Partidul Socialist, SZDSZ se află în rîndul principalelor partide ale ţării.

În ce-l priveşte, parlamentul, îndeosebi după desemnarea preşedintelui şi a alegerilor locale, şi-a concentrat atenţia cu deosebire în direcţia economică — aceasta fiind „prioritatea priorităţilor“ după ce statul s-a dotat cu structurile democratice.

La rîndul lor, la începutul anului, sindicatele au creat Federaţia Sindicatelor Ungare — centrală a sindicatelor independente şi bazată pe egalitatea în drepturi. Aceasta are o activitate independentă de sistemul politic al ţării şi al altor organizaţii. Cu prioritate, acţiunea Federaţiei s-a concentrat în direcţia socială. Reamintim, în context, greva de amploare a sindicatului şoferilor de taxi, din toamnă, declanşată după ridicarea masivă a preţului benzinei. De notat că, în mai, s-a constituit şi Federaţia Sindicală a oamenilor muncii, „Solidaritatea“, la care au participat reprezentanţi a 5 000 membri ai comitetelor de întreprinderi şi locale ale organizaţiei.

În ce priveşte opţiunile externe ale Ungariei, Arpad Göncz releva recent că URSS a fost şi rămîne în viitor unul dintre cei mai importanţi parteneri ai ţării sale, iar retragerea trupelor sovietice din Ungaria se desfăşoară strict după grafic. Se nota că Ungaria acţionează astfel încît Ungaria, Polonia, Cehoslovacia să-şi consolideze poziţia prin colaborare regională. De asemenea, Ungaria a fost admisă în Consiliul Europei şi a condamnat agresiunea irakiană asupra Kuweitului.

În ansamblu, premierul Antall releva că este necesar să fie elaborată o politică externă care să garanteze independenţa ţării, ţinînd seama de realităţile ce decurg din situaţia geopolitică. El s-a pronunţat pentru făurirea unui sistem de relaţii politice echilibrate, îndeosebi între Est şi Vest.

Un capitol amplu şi viu comentat este precizarea sa potrivit căreia „trebuie să acordăm atenţie şi intereselor minorităţii naţionale maghiare care trăieşte peste graniţă“, el dorind să fie „premierul celor 15 milioane de unguri“ (populaţia Ungariei plus minorităţile maghiare din alte ţări).

Pe ansamblu, autorităţile de la Budapesta consideră că în 1990 au „edificat un cămin al democraţiei“, dar „nu dispun de fonduri (economice — n.n.) pentru a-l definitiva“.

În spatele uşilor închise

Dacă pe frontul propriu-zis ostilităţile au ajuns în pragul ofensivei aliate generalizate, contactele diplomatice din ultima vreme semnalează o atenţie sporită faţă de posibila ieşide de sub control a situaţiei. Aceasta ar complica şi mai mult procesul politic „postbelic" în condiţiile în care, prin forţa împrejurărilor, outsiderii ar putea fi marginalizaţi la conferinţa de pace. Competiţia pentru ocuparea unui fotoliu cît mai confortabil la viitoarea masă verde a început.

Dilema cu privire la intenţiile adevărate ale americanilor persistă. Ipoteza că Washingtonul doreşte de fapt distrugerea Irakului în favoarea Israelului cîştigă teren printre aliaţii arabi ai Americii, deoarece ştirile referitoare la distrugerea unor poduri şi locuinţe din Irak, ca şi despre răniţi şi morţi în rîndurile populaţiei se înmulţesc. Lovirea accidentală a unui adăpost a turnat săptămîna trecută gaz peste foc. Practic, e o situaţie fără ieşire. Se urmăreşte înfrîngerea lui Saddam Hussein, dar aceasta pare a fi sinonimă cu transformarea Irakului într-un uriaş cimitir, ceea ce Arabia Saudită nu doreşte. Pe de altă parte, un expert politic din Emiratele Arabe Unite opinează că, cu cît va rezista mai mult, cu atît Saddam va cîştiga din ce în ce mai mulţi aliaţi arabi. Doar moderaţii mai pot calma spiritele încinse de lupte şi perspectiva postbelică incertă. Aceştia, Franţa, Uniunea Sovietică şi Iran sînt în acelaşi timp şi Protagoniştii frontului secret. Cu diferenţierile de circumstanţă, toţi vor cam acelaşi lucru : să nu piardă influenţa tradiţională dobîndită în zonă, în favoarea Statelor Unite.

Potrivit Teheranului, forţele americane nu au venit în regiune doar pentru a impune aplicarea rezoluţiilor ONU şi retragerea Irakului din Kuweit ; ele ar avea ca obiectiv pe termen lung să rămînă aici şi să pună bazele unei hegemonii americane asupra petrolului din regiune. Iranul a primit semnale încurajatoare din toate părţile, chiar şi de la Washington. Moscova a apreciat drept „foarte pozitivă" iniţiativa de pace a preşedintelui Rafsanjani, care i-a propus „o idee şi unele recomandări" lui Saddam Hussein în măsură de a pune capăt conflictului. Potrivit ministrului francez de externe, Roland Dumas, este necesar „să ne obişnuim cu ideea că Iranul va juca un rol în reglementarea finală a crizei din Golf", Teheranul fiind „o piesă esenţială în dispozitivul care va asigura securitatea şi echilibrul în Orientul Mijlociu".

De asemenea, preşedintele Bush a trimis Iranului un mesaj în care asigură Teheranul că forţele americane nu vor rămîne în regiune după încheierea războiului. Liderii iranieni sînt sceptici. Punctul de sprijin al politicii practicate de preşedintele Rafsanjani rămîne menţinerea unui contact permanent cu Moscova şi Parisul.

Imaginea Franţei s-a modificat în lumea arabă şi în Orientul Mijlociu. Ţările Maghrebului redescoperă cu regret virtuţile politicii proarabe inaugurate de generalul de Gaulle, la sfîrşitul anilor '60. Pentru francezi, e o chestiune de prestigiu. Acuzaţiile pleacă de la trădare şi ajung pînă la a învinui Franţa că s-a raliat automat coaliţiei antiirakiene, devenind dependentă de Statele Unite. Marocul Tunisia, Algeria şi OEP (care nu şi-a ascuns admiraţia pentru poziţia tradiţional-independentă a Franţei) sînt decepţionate. Parisul riscă să-şi piardă credibilitatea. În timp ce oamenii politici din Israel îşi exprimă uneori deschis disprețul faţă de Franţa, vechi aliat al Irakului, convorbirea telefonică de săptămîna trecută, apreciată ca istorică, cu omologul său, François Mitterrand, l-a determinat pe preşedintele iranian Rafsanjani să sublinieze că „Franţa promovează o politică mai moderată, fiind un partener de discuţii rezonabil". Episodul Khomeiny a fost depăşit.

Turneul ministrului de externe german Hans-Dietrich Genscher (dreapta) a cuprins şi Egiptul.

Evenimentul central al ultimei săptămîni l-a constituit declaraţia Consiliului Comandantului Revoluţiei din Irak. „Pentru a obţine o soluţie politică demnă şi acceptabilă, Consiliul Comandamentului Revoluţiei a hotărît acceptarea Rezoluţiei 660 a Consiliului de Securitate al ONU — inclusiv a clauzei privind retragerea irakiană din Kuweit", se arată în comunicatul care a provocat o adevărată furtună diplomatică de la Tripoli pînă la Moscova, trezind speranţe în legătură cu încetarea războiului. Condiţiile ce au însoţit însă iniţiativa irakiană au temperat entuziasmul iniţial, transformînd demersul Bagdadului într-o soluţie greu de acceptat.

„Retragerea Israelului din Palestina, instaurarea unor practici democratice reale şi nu privilegiile dobîndite de familia Sabah în Kuweit", ca şi alte asemenea condiţionări cuprinse în comunicat au determinat reacţia negativă a Washingtonului. Americanii nici n-au luat în serios propunerea potrivit căreia retragerea irakiană trebuie să se desfăşoare concomitent cu retragerea trupelor Statelor Unite şi ale tuturor celorlalte ţări care au participat cu trupe la „agresiunea din Golf şi din Orientul Mijlociu". La rîndul său, preşedintele Mubarak a respins fără echivoc oferta lui Saddam Hussein apreciind-o ca „absolut inacceptabilă". Pe aceeaşi poziţie s-au situat şi ţările membre ale Consiliului de Cooperare al Golfului. Doar la Moscova şi Teheran au fost exprimate speranţe şi chiar reproşuri pentru modul în care a fost primită de Occident declaraţia irakiană.

O legătură între mesajul verbal transmis de preşedintele Gorbaciov, prin reprezentantul său personal, lui Saddam Hussein şi hotărîrea acestuia s-ar putea să existe. De altfel, într-un mesaj al liderului de la Kremlin adresat premierului italian după întoarcerea lui Primakov la Moscova, se apreciază că sînt indicii privind „disponibilitatea Irakului de a discuta despre retragerea din Kuweit". În orice caz, capitala sovietică a devenit teatrul unui veritabil pelerinaj diplomatic. Vest europenii, dar şi Iranul au simţit că Gorbaciov deţine arma secretă.

Potrivit celor afirmate de Andrei Gracev, consilier al preşedintelui sovietic, ministrul de externe irakian Tariq Aziz ar fi confirmat la Moscova, în cadrul întîlnirii cu Mihail Gorbaciov, schimbarea de optică a Irakului şi, implicit, acceptul de a se retrage din Kuweit. Planul în patru puncte al preşedintelui Gorbaciov — care, în esenţă, asigură o protecţie diplomatică regimului de la Bagdad şi garantează integritatea Irakului în schimbul retragerii — ar putea fi o soluţie. La închiderea ediţiei noastre, răspunsul oficial al preşedintelui Saddam Hussein nu fusese încă difuzat, fiind de aşteptat, desigur, şi reacţiile occidentalilor.

Ovidiu Dranga

Instalaţii de desalinizare ameninţate

Înşirate pe malul apelor albastre ale Golfului, instalaţiile de desalinizare formează un front modern în lupta străveche pentru apă proaspătă în Orientul Mijlociu. Acum, cea mai mare pată de petrol din lume, presupusă a fi provocată de Irak, ameninţă aceste fîntîni moderne. Golful adăposteşte 35 instalaţii de desalinizare, care produc aproximativ 1 miliard galoane (3,8 miliarde litri) de apă pe an — peste jumătate din producţia mondială de apă desalinizată. Dacă instalaţiile ar fi închise, două treimi din cele 18 milioane de locuitori din deşert, inclusiv 100 000 militari din trupele aliate, ar putea începe să sufere rapid de sete. Restul celor o jumătate de milion de militari beau apă îmbuteliată.

Din momentul anunţării deversării de petrol, apele Golfului au fost împinzite de bariere pentru oprirea mareei, instalaţii de separare şi petroliere „antipoluare", prevăzute să absoarbă petele de petrol şi să împingă mai departe petrolul.

Oficialităţi din regiune afirmă că se poate cîştiga această bătălie a apei. Ele subliniază că în timpul războiului dintre Iran şi Irak, desalinizarea nu a fost afectată de scurgeri mari de petrol, cum a fost cea de 4,2 milioane barili, provocată de un atac irakian cu rachete asupra unei sonde marine iraniene, în anul 1983.

Dar această pînză de petrol, estimată la 11 milioane barili (1,7 miliarde litri), este de două ori mai mare decît cea care a rezultat în urma dezastrului din 1983.

Petrolul poate contamina instalaţiile de desalinizare în mai multe moduri, în funcţie de tipul instalaţiei şi de forma pe care o ia petrolul, la puţin timp după atingerea apei ; petrolul brut se descompune în două părţi principale — hidrocarburi uşoare, toxice şi bule negre, supranumite „cremă de ciocolată".

Hidrocarburile uşoare, care, ulterior, se evaporă, pot afecta toate instalaţiile de desalinizare în acelaşi mod. O cantitate mică dă apei gust de gaz ; o cantitate mare poate ucide oameni. „Crema de ciocolată" atacă în mod diferit cele două tipuri de instalaţii de desanilizare, „boilerele" şi „separatoarele". Un „boiler" este, de obicei, ataşat la o instalaţie ce produce energie pe bază de aburi.

Apa mării intră în conducte şi este fiartă cu ajutorul aburului provenit de la instalaţie, pînă ce se descompune în săruri şi apă distilată. Apa distilată, care are gust neplăcut, este amestecată cu apa terestră din fîntînile arteziene, pentru a da apa potabilă.

Petrolul, care intră într-un „boiler", va astupa conductele, ducînd la oprirea instalaţiei. Generatorul electric se va opri şi el.

Pentru a combate petele de petrol, ca metode nu pot fi utilizate decît barierele şi separatoarele. Substanţele chimice de dispersare nu pot fi folosite, deoarece sînt toxice şi ar polua rezerva de apă. Dar valurile înalte sau curenţii puternici ar putea arunca petrolul peste bariere.

(după **Associated Press**)

Nu te supăra „frate" Saddam!

Nu poate fi contestat faptul că ţările fostului bloc răsăritean aveau relaţii preferenţiale, privilegiate cu o bună parte din ţările lumii arabe. Este vorba de acele ţări arabe, aşa-zis emancipate, laicizate, care au văzut în Uniunea Sovietică şi aliaţii ei modele de dezvoltare şi pentru care aceştia au fost parteneri foarte intimi de colaborare politică, economică şi militară.

Reorientîndu-şi busolele către vest, ţările foste socialiste îşi cam uită „amorurile" orientale, păstrînd cu lumea arabă doar relaţii strict economice, avînd în vedere şi „notele de plată" consistente moştenite.

Producătoare tradiţionale de armament convenţional, relativ perfecţionat, „ţările frăţeşti" asigurau Irakului cantităţi însemnate de arme şi echipamente militare, muniţie şi piese de schimb, bucurîndu-se în acest fel de privilegiul de a cumpăra petrol ieftin (17—18 dolari per baril). Cu numai o zi înainte de invadarea Kuweitului, din portul polonez Gdinya a plecat o navă irakiană în calele căreia se aflau 50 transportoare blindate, 1 000 de lăzi cu armament polonez, precum şi un „colet special din RDG". Nava a fost interceptată de marina americană, dincolo de Suez, de soarta ei nemaiaflîndu-se nimic.

Declanşarea crizei din Golf prinde pe picior greşit o serie întreagă de ţări, printre care şi cele menţionate anterior. Adoptarea rezoluţiei Consiliului de Securitate al ONU privind instituirea embargoului comercial împotriva Irakului şi Kuweitului duce ţări ca Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, România, Bulgaria, Iugoslavia în situaţia de a avea pierderi de ordinul miliardelor de dolari şi de a se confrunta cu dificultăţi energetice. Cu toate că aveau o altă motivaţie, măcar din aceste puncte de vedere, aceste state condamnă fără echivoc agresiunea irakiană. Confruntate pe plan intern cu dificultăţile reformei, ţările est-europene se alătură statelor occidentale, asumîndu-şi, pe cont propriu, toate riscurile de „a-i întoarce spatele" lui Saddam. Deşi apar veşti cum că România sau Ungaria nu ar respecta embargoul şi că ar profita de propunerea de a livra în Irak alimente sau arme în schimbul furnizării de petrol foarte ieftin, acestea se dovedesc a fi false.

Ulterior datei de 2 august 1990, scenariul conţine cam aceleaşi elemente : ralierea fără rezerve la hotărîrile Consiliului de Securitate, declaraţii ale personalităţilor politice şi parlamentelor în favoarea soluţionării paşnice a conflictului şi retragerea, fără condiţii, a trupelor irakiene din Kuweit, întreruperea temporară a activităţii ambasadelor din cele două capitale arabe, încercarea de evacuare a cetăţenilor rezidenţi temporar din diverse motive, restrîngerea sau anularea zborurilor. O situaţie oarecum specială au avut-o şi o au România şi Iugoslavia, prima deţinînd şefia Consiliului de Securitate în august, iar cea de-a doua conducînd Mişcarea de nealiniere.

În iminenţa declanşării operaţiunilor militare terestre şi luînd în considerare dotarea armatei irakiene cu arme neconvenţionale chimice, bacteriologice, nucleare, guvernele statelor est-europene supun parlamentelor decizii de a trimite în Arabia Saudită unităţi voluntare necombatante cu specific medical sau de protecţie chimică. Deciziile sînt aprobate, dar cu specificaţie clară că este vorba de o participare simbolică, cu un caracter umanitar şi nu militar. Statele Unite şi Marea Britanie primesc deosebit de favorabil această poziţie.

Polonia şi Ungaria au trimis echipe de medici militari, la nivel de cîteva zeci de persoane, Bulgaria alăturînd personalului medical şi o subunitate de protecţie chimică. De asemenea, Ungaria a vîndut Arabiei Saudite măşti de gaze şi echipament de protecţie chimică în valoare de 24 milioane dolari. Mai substanţială este prezenţa Cehoslovaciei cu o echipă medicală din 200 de persoane, 11 blindate echipate pentru misiuni de recunoaştere chimică şi 6 vehicule speciale de epurare chimică deservite de o altă echipă formată tot din circa 200 persoane. De asemenea, vor fi trimise ateliere mobile şi piese de schimb în valoare de 2,8 milioane dolari necesare întreţinerii şi reparării camioanelor utilizate de armatele americană şi saudită.

Surse militare iugoslave au confirmat blocarea în ţară a unui număr de avioane militare irakiene aflate în reparaţie în Iugoslavia, pînă la stingerea conflictului.

Dînd curs cererii guvernului Marii Britanii, România a trimis în Arabia Saudită un spital chirurgical de campanie cu o capacitate de 200 de paturi, deservit de 360 cadre medicale necesare acordării de asistenţă medicală victimelor din rîndul prizonierilor de război irakieni, trupelor aliate sau civililor. Totodată, guvernul Arabiei Saudite a solicitat sprijin în eventualitatea utilizării armelor chimice de către Irak, România urmînd să detaşeze o unitate militară de decontaminare formată din 180 militari. Costul operaţiunilor este asigurat cu sprijinul substanţial al ţărilor solicitante.

Este posibil ca, avînd în vedere structura cvasisimilară — medici şi chimişti — a tuturor acestor echipe, fostele regimuri comuniste să fi furnizat Irakului şi arme chimice. Cererile exprese de specialişti proveniţi din aceste ţări conduc la concluzia logică că aceştia ar putea fi în posesia măsurilor de protecţie şi a antidoturilor specifice.

Este de aşteptat ca alăturarea, deşi simbolică şi umanitară, la forţele coaliţiei multinaţionale să fie „sancţionată" de partea irakiană, motiv pentru care în toate aceste state est-europene au fost luate măsuri foarte stricte de securitate.

Cristian Moanţă

Costurile caută direcţia

Războiul din Golf evoluează de la cîteva zile la cîteva săptămîni şi mulţi analişti cred că va fi vorba de „un eveniment prelungit". Că va fi un conflict prelungit este şi părerea strategilor militari din Washington. Disiparea euforiei în legătură cu conflictul, cumulată cu impactul psihologic negativ al atacurilor irakiene asupra zonelor dens populate ale Tel Aviv-ului şi Haifei, ca şi al incendierii unor cîmpuri petrolifere kuweitiene au făcut să crească preţurile la petrol. Revista americană „Business Week" aprecia pe cont propriu că rezervele petroliere mondiale vor intra într-o perioadă de dificultăţi.

Pieţele caută direcţia. La fel şi dolarul, „tras" în sus de perspectiva unui război de durată şi, în jos, de slăbiciunea economiei americane. Un război pe termen scurt ar aprinde combustia economiei nord-americane, dar, acum, FED recunoaşte implicaţiile recesioniste ale războiului : activitatea în construcţii este sub nivelul anului trecut, sectorul manufacturier stagnează, exporturile agricole au scăzut în ultimele luni. În rapoarte elaborate de instituţii specializate se arată că, în caz de război prelungit, economia SUA va cunoaşte efecte negative, caz în care indicele şomajului va creşte la opt la sută în acest an, iar rata PNB va înregistra un spor modest de trei la sută.

Războiul din Golf şi iniţiativele de pace se află pe agenda Conferinţei ministeriale a ţărilor nealiniate ; este prezentă şi o delegaţie a OEP

Un război prelungit va avea efecte nedorite nu numai pentru economia nord-americană, dar va risca să provoace o recesiune în ţările Pieţei comune şi probleme serioase statelor din estul Europei, care se străduie să pună bazele sistemului pieţei libere. La Londra se evocă reducerea creşterii în Marea Britanie şi debilitate economică pe întreg continentul european. Băncile împrumută bani cu tot mai multă greutate. Investitorii „caută colţurile" sau încearcă să se descarce de acţiuni pe timp ce trece. Şi „piaţa" devine tot mai convinsă că războiul va dura săptămîni sau... mai mult timp. Există foarte puţin interes pentru altceva, în afară de acţiunile legate de industria de apărare.

Primele efecte negative s-au făcut simţite în aviaţie, prin suspendarea sau limitarea la minimum necesar a zborurilor spre Orientul Mijlociu, în timp ce, în SUA, se renunţă la rezervările pentru Europa, de teama atacurilor teroriste. Renunţă turiştii, dar şi oamenii de afaceri, întreprinzătorii. Unele companii şi societăţi au anunţat că este vorba de „o politică a deplasărilor" pentru protejarea angajaţilor lor. Sînt afectate Europa, nordul Africii şi Orientul Mijlociu.

Pierderile suferite de Israel între 2 august şi 17 ianuarie (la turism, la export) se ridică la două-trei miliarde dolari. Cifrele nu includ costurile imense pentru menţinerea forţei aeriene israeliene în stare de alertă 24 de ore din 24. În cazul prelungirii războiului cu încă o lună (deci în jurul datei de 20 februarie) pierderile se vor ridica la trei-patru miliarde dolari (costuri militare, distrugeri, pierderi înregistrate la turism şi exporturi, prin reducerea cu 25-60 la sută a producţiei în zilele în care statul este atacat). Aceasta, în situaţia în care creditele bancare necesare traiului şi înfiinţării de slujbe destinate celor un milion de imigranţi sovietici se vor ridica, în următorii ani, la circa 20 miliarde dolari.

Orice ripostă israeliană la atacurile irakiene va face să explodeze preţurile la petrol, consideră unii analişti. Cei mai pesimişti susţin, cu înverşunare, ca şi înainte de începerea ostilităţilor, că pe cei 28 de aliaţi o zi de război îi costă un miliard de dolari ; ei privesc cu condescendenţă cele 15 miliarde nipone, în perspectiva prelungirii pînă în... martie (? !) a războiului.

Atitudinea de expectativă este, încă, dominantă.

Doina Topor

1000+1

Proiecte postbelice

Războiul din Golf încă nu s-a terminat, soarta lui — deşi se poate anticipa — încă nu s-a hotărît. Şi totuşi, unele declaraţii sau contacte diplomatice între reprezentanţii statelor din regiune sînt o elocventă mărturie că se pregăteşte situaţia postbelică. Cel mai credibil proiect este cel expus de secretarul de stat american, James Baker, care, spre surprinderea unor observatori, a inclus toate statele din zonă în viitoarele aranjamente de securitate şi în proiectele de reconstrucţie. Planul său prevede reconcilierea duşmanilor tradiţionali : Iranul cu vecinii săi arabi ; Irakul cu Iranul şi Kuweitul ; Israelul cu statele arabe şi cu palestinienii. SUA vor trebui să joace, în cadrul acestui scenariu, un rol de prim plan atît în plan politic, al securităţii, cît şi economic. Planul lui Baker — apreciat drept idealist — ar tinde către realizarea unui echilibru strategic între statele Golfului, incluzînd Irakul şi Iranul, „actor de primă mînă în zonă". Aceasta s-ar realiza fără prezenţa militară americană în regiune.

Un alt punct al acestui plan — care, venind de la un asemenea autor, poate întruni o mare doză de credibilitate — este limitarea proliferării armelor. Totuşi, statul evreu va rămîne în continuare un solicitant de arme pentru securitatea sa, pe care Washingtonul s-a angajat s-o garanteze.

Pentru redresarea economică a statelor, planul prevede înfiinţarea unei Bănci a Orientului Mijlociu.

Ideea de bază de la care pornesc autorii planului — nota AFP — este că statele Golfului se vor arăta dispuse, după război, să semneze pacea cu Israelul. Rămîne de văzut cum va reuşi planul lui Baker să împace şoarecele şi pisica, multiplicate în mai multe variante.

La Sonthofer doi militari israelieni pătrund într-un vehicul blindat de recunoaştere de tip „Fox" pentru a învăţa metodele de luptă împotriva armelor chimice. La acest curs de pregătire participă 32 voluntari israelieni. Asemenea vehicule au fost donate de Germania Israelului.

Arles

Lumina, formele şi culorile Provenţei au inspirat mari artişti ai penelului, cum ar fi Vincent van Gogh, Paul Cézanne sau Pablo Picasso. Mulţi specialişti consideră chiar că fără experienţa trăită la Arles — unde a fost impresionat şi chiar afectat de soarele puternic şi de formele vii — Van Gogh nu şi-ar fi împlinit personalitatea. Pornind de la această idee a intercondiţionării mediu-artist, la Arles a fost organizată o vastă expoziţie Picasso cuprinzînd lucrări executate într-un interval de 60 de ani. Tematica lor este desigur legată de perioadele petrecute de marele artist în sudul Franţei.

Disc

Discul „Uniţi pentru pace" realizat de 28 solişti sau grupuri muzicale din Spania în folosul Crucii roşii şi al organizaţiei „Amnesty International" a fost prezentat de curînd la Madrid. Autorii acestui disc au dorit să lanseze tot atîtea apeluri în favoarea păcii şi împotriva războaielor de orice fel. Piesa de rezistenţă o constituie melodia intitulată „Adio arme" a grupului „Noviembre" şi inspirată după romanul omonim al lui Hemingway. Iniţiativa imprimării discului a fost luată la două zile după începerea războiului din Golful Persic.

Tanc

Habet sua fata libeli. Au şi cărţile soarta lor, spuneau strămoşii noştri romani. Acelaşi lucru se poate spune şi despre alte lucruri, inclusiv despre monumente. Este cazul, bunăoară, al statuilor, care sînt aproape întotdeauna primele victime în timpul sau în în urma revoluţiilor. Aşa s-a întîmplat şi cu tancul sovietic înălţat la Praga pe un soclu în chip de monument menit să eternizeze eroismul ostaşilor sovietici în eliberarea capitalei cehoslovace. Acum el urmează să fie demontat şi să fie vîndut în cadrul unei licitaţii. Agenţia CTK, apreciază că este „o manifestare a lipsei de respect faţă de istorie, ca şi de maturitate politică". Nu se ştie deocamdată cum au primit sovieticii această ştire.

Broşuri

În 1991 se va reduce sau chiar va înceta editarea de broşuri separate conţinînd reportaje şi date referitoare la vizitele în străinătate sau cuvîntările şi articolele liderului sovietic Mihail Gorbaciov. Potrivit agenţiei „Novosti", care citează secţia de propagandă a Editurii „Politizdat", reducerea tirajului la astfel de lucrări este „absolut justificabilă", în condiţiile creşterii preţului hîrtiei. Un reprezentant al editurii a declarat cu sinceritate că acum „cărţile lui Mihail Gorbaciov nu mai sînt cumpărate de cititori".

Veteranul american Eugen Toni, de 41 de ani, arată locul în care este gravat numele său pe memorialul victimelor căzute în războiul din Vietnam. S-a constatat că 14 asemenea nume au fost gravate în mod eronat în granitul monumentului din Washington

Comunişti

Un grup de cîteva mii foşti membri ai PCI au hotărît să pună bazele unui nou partid „comunist", după transformarea fostului PCI în Partidul Democratic al Stîngii. Este vorba de militanţii adunaţi în jurul lui Armando Cossuta şi Sergio Gravini care formează aripa aşa-zis „conservatoare", hotărîtă să se desprindă din noua formaţiune politică. Participanţii au declarat că ei revendică numele şi simbolul PCI susţinînd că se bucură de sprijinul a cîtorva mii de militanţi.

RĂZBOIUL DIN GOLFUL PERSIC

Ricoşeuri

Preţurile la bunurile alimentare, transporturi şi servicii au crescut în Turcia ca urmare a războiului din Golf, iar autorităţile de la Ankara apreciază că nivelul pierderilor economice datorate conflictului sînt de circa 9 miliarde dolari.

■

Pentru companiile telefonice americane, războiul din Golf e o sursă de cîştiguri suplimentare, întrucît a crescut factura pe care o achită familiile pentru convorbirile cu militarii, din zona de conflict. Nota de plată a acestor familii a crescut cu 500—1 500 de dolari lunar.

■

Rachetele „Tomahawk" şi „Slam", pregătite de industria americană în vederea unui eventual război cu URSS, şi-au dovedit eficacitatea jucînd un rol vital în atacurile împotriva unor obiective strategice irakiene.

■

Guvernul saudit intenţionează să aplice un program de măsuri pentru salvarea păsărilor migratoare ameninţate din cauza petei de petrol din apele Golfului. Întrucît s-a constatat că mii de păsări pier în acest fel s-a hotărît ca, din avioane, să fie dirijate păsările spre sud. Nu se ştie dacă, tehnic, acest lucru va fi posibil.

■

Societatea italiană „Vabella" a vîndut peste nouă milioane de mine antitanc Irakului, în perioada 1981—1985. Acum aceste mine se pare că au fost îngropate pe suprafeţe foarte mari din Kuweit şi Irak, spre spaima militarilor americani.

■

În momentul încetării războiului din Golf s-ar putea produce o supra-ofertă de petrol pe piaţa mondială, ceea ce ar putea provoca o reducere drastică a preţurilor pînă la 5 dolari per baril, potrivit unor experţi americani.

Hannelore Kohl, soția cancelarului german Helmut Kohl, oferind baloane colorate unei fetițe de cinci ani din California, la baza militară Ramstein, unde se află membri ai familiilor de militari americani angajați în luptele din Golf

Indieni

Cifra populației de origine indiană din SUA s-a triplat în ultimele trei decenii, iar aceasta nu atît datorită unui spor natural neobișnuit al populației, ci ca urmare a faptului că multe persoane de origine indiană și-au recunoscut această descendență. Potrivit cifrelor recensămîntului din 1990, populația de origine indiană numără 1,8 milioane persoane, în timp ce în 1960 era de 523 000. Sociologii au explicat că acum cîteva decenii se manifesta o atitudine de respingere a indienilor, în timp ce în prezent se constată un fel de modă și o simpatie față de populația autohtonă americană.

Papa

Din cauză că papa Ioan Paul al II-lea s-a pronunțat ferm împotriva războiului din Golful Persic există „riscuri personale grave" împotriva sa. Aceasta este aprecierea lui Roberto Formigoni, vicepreședinte al Parlamentului european, care a stîrnit o vie controversă politică în Italia. Solicitat să ofere și alte date în legătură cu această chestiune, Formigoni a spus că-și bazează opinia pe faptul că Suveranul Pontif a dobîndit multe simpatii pe plan mondial, dar a iritat unele cercuri politice internaționale. Vaticanul a dezmințit că ar fi primit semne ale unor amenințări personale împotriva Suveranului Pontif.

Secvență din parada de dans, costume și senzualitate prilejuită de Carnavalul din Rio (Brazilia)

Pierre Cardin, celebrul creator de modă parizian și actrița germană Witta Pohl arătînd însemnele de ambasadori onorifici ai programului Cernobîl, inițiat de UNESCO, în prezența directorului general al organizației, Federico Mayor

de MATTY

— Ediție specială, ediție specială ! Azi nici o dezmințire la dezmințiri !!!

Arafat

În opinia liderului palestinian Yasser Arafat, scopul unic al SUA în declanșarea războiului din Golf este să acapareze tot petrolul de care are nevoie în vederea marii confruntări economice cu cei doi mari rivali, Japonia și Europa. Într-un interviu acordat ziarului francez „Le Figaro", Arafat a declarat că e posibil ca în contextul actualului război Israelul să procedeze la o „deportare" a palestinienilor din teritoriile ocupate, pentru a se începe realizarea practică a visului „Marelui Israel". În urma acestui conflict, cel mai mult vor avea de pierdut palestinienii, care sînt complet uitați, a spus liderul OEP, care a apreciat că e vorba de „o discriminare rușinoasă".

Furturi

Pe teritoriul fostei RDG se constată o creștere a cazurilor de furturi sau spargeri de bancă. De la 1 iulie 1989, data la care marca vest-germană a devenit moneda valabilă pentru toți germanii, numărul de spargeri a ajuns la un ritm de una pe zi, în medie. Circa două treimi din atacatori sînt profesioniști, au declarat surse ale poliției, bazîndu-se pe constatările făcute în cazurile în care făptașii au fost depistați.

Centru

Un centru de pregătire militară pentru forțele ONU de menținere a păcii („căștile albastre") funcționează în orașul polonez Kielce, din sudul țării. Televiziunea polonă, care a difuzat știrea, a precizat că timp de trei luni aici soldații sînt instruiți să conducă autovehicule în condiții asemănătoare celor din Siria. De asemenea, se face o pregătire specifică militară și medicală și se predau cursuri intensive de limba engleză. Se reamintește că Polonia are deja două spitale de campanie în zona Golfului.

Milena

La Praga s-a deschis de curînd o expoziție avînd ca titlu „Milena Jesenska și arta din vremea lui Franz Kafka". Organizatorii au vrut ca în felul acesta să refacă mediul spiritual, artistic și sentimental în care și-a scris Kafka opera. Milena Jesenska este numele logodnicei scriitorului cu care el a întreținut o vastă corespondență, de mare valoare artistică, umană și filosofică. Galeria națională din Praga a oferit cea mai mare parte a sculpturilor, picturilor, graficii.

Proces

La Beijing a început procesul lui Chen Ziming, al treilea din cei patru intelectuali acuzați de participare și incitare la revoltă în cursul mișcărilor studențești din mai 1989. După cum relevă agenția EFE, la aceste procese nu au voie să participe ziariști sau observatori străini. Chen Ziming a început o grevă a foamei în închisoare cu o săptămînă înainte de începerea procesului, întrucît el a solicitat mai mult timp pentru a-și pregăti apărarea. Potrivit legilor chineze — notează sursa menționată — inculpații pot să contacteze un avocat doar în momentul în care se formulează acuzațiile împotriva lor.

Rubrică realizată de Ștefan Nicolae

Cazul Jivkov

Începe procesul...

Procesul lui Todor Jivkov, fostul lider comunist al Bulgariei, va începe la 25 februarie și, deși majoritatea cetățenilor bulgari îl așteaptă cu interes, unii se tem să nu fie începutul unui val de represiuni anticomuniste. Întrebarea s-a ridicat în urma afirmațiilor președintelui sindicatului liber independent „Podkrepa", Konstantin Trencev, conform cărora foștii comuniști „trebuie trimiși în Siberia, dacă se dorește pace în Bulgaria".

Cîte ceva despre proces

Așadar, judecata va începe. Todor Jivkov, aflat la domiciliul său forțat, se simte singur și abandonat de toți cei care, cu puțin timp în urmă, îl susțineau și îl aplaudau. Mai mult, aceștia doresc să arunce întreaga vină asupra lui — afirmă el într-un interviu acordat agenției DPA. Totodată, calificînd procesul drept o „înscenare murdară", T. Jivkov a arătat : „Opoziția și guvernul se tem de depozițiile mele" — datorită faptului că deține probe acuzatoare împotriva a numeroși politicieni de frunte, de acum. Se intenționează „reducerea lui la tăcere" printr-un „proces falsificat în totalitate".

Astfel apare judecata ce se va face fostului președinte al Bulgariei, care respinge de la început orice formă a vinovăției sale. „Nu există text de lege și tribunal care să mă condamne. Nimeni nu mă poate condamna" — spune Jivkov într-un interviu acordat ziarului „Trud".

Negînd răspunderea juridică pe care ar putea-o avea, Jivkov ar însemna că își asumă răspunderea politică. Victor Hugo spunea însă, în „Confesiunile unui condamnat la moarte", că nu pot exista crime politice, adică nu poate fi învinuit de crimă politică un om doar pentru că se afla la putere într-o perioadă în care regimul este condamnat. Dacă acesta însă, ca activist politic, cît s-a aflat la putere, a săvîrșit crime care i-au fost trecute cu vederea doar pentru că era conducător, el trebuie să răspundă pentru ele în fața legii.

Or, sistemul comunist, prin însuși modul în care s-a instaurat și s-a manifestat, nu avea cum să nu producă victime. Au murit oameni pentru crezurile lor politice și cineva trebuie să răspundă. Au murit oameni datorită nerespectării drepturilor lor fundamentale — și cineva trebuie să răspundă. Au fost mutilate conștiințe — și cineva trebuie să răspundă. Todor Jivkov nu-și asumă însă aceste greșeli, nu recunoaște aceste victime. Le pune în sarcina istoriei. „În Bulgaria lucrurile s-au denaturat încă de la început, de cînd Ghiorghi Dimitrov a adus din Uniunea Sovietică stalinismul". Legătura strînsă cu Uniunea Sovietică a fost obligatorie pentru o țară mică precum Bulgaria, consideră el, pentru că „era suficient ca rușii să apese doar pe buton și aceasta însemna sfîrșitul Bulgariei". Recunoscînd zădărnicia doctrinei comuniste, Jivkov spune : „Timp de 30 de ani am condus un sistem păcătos. Am idealizat tot ce s-a făcut în URSS. Abia în 1986 am constatat că acest sistem este, în fond, fals". Și, cu toate acestea, el este mîndru de munca în fruntea partidului și a statului. Bulgaria, „una din țările cele mai înapoiate din Europa", a devenit, prin el, numărul patru în Europa răsăriteană.

Constatînd că acestui bătrîn de 79 de ani i se par de neînțeles acuzele că, printr-un altfel de model social, s-ar fi putut realiza progrese mult mai mari, se naște sentimentul, dincolo de un proces judiciar, că, într-adevăr, istoria este cea care a modelat lucrurile. Nevoia de supraviețuire a unui stat mic, ca și România, de altfel, aproape, geografic, de

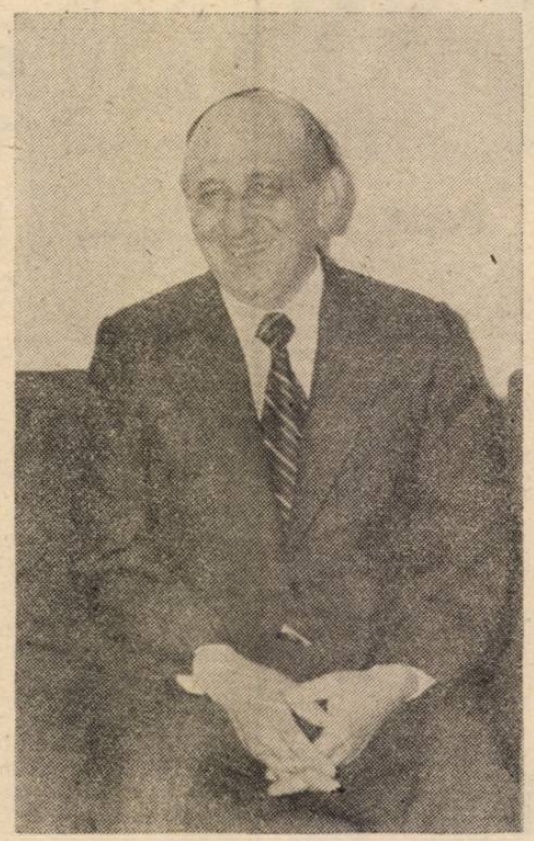

un colos sovietic, a creat astfel de conducători și o astfel de politică. Dar, dacă pentru orice vină pot fi găsite explicații, nu înseamnă că o judecată nu trebuie să existe, nu înseamnă că din punct de vedere al moralității trebuie să se renunțe la criteriile ce țin verticală ființa umană.

Procesul lui Jivkov va avea loc.

Acuzarea

Todor Jivkov și Milko Balev, colaboratorul său cel mai apropiat, vor fi judecați la 25 februarie, în urma rechizitoriului prezentat Tribunalului Suprem la 7 decembrie 1990. Primul este acuzat că, în cei 33 de ani cît s-a aflat în fruntea statului și a partidului comunist, a săvîrșit infracțiunile de deturnare de fonduri (26 milioane leva, ceea ce echivalează cu aproximativ 9 milioane dolari) și abuz de putere (distribuire de locuințe și automobile de lux unor persoane privilegiate, primire ilegală de onorarii) — aceasta reprezentînd inculparea oficială. Înainte de comunicatul dat de șeful Procuraturii generale, Martin Gunev, lui Jivkov i se aduceau și alte acuzații, cum ar fi subminarea economiei naționale, falsificarea de documente, îmbogățirea ilicită.

Cel de-al doilea, Milko Balev, este acuzat de favoritism, de primire ilegală de onorarii și încălcarea legilor valutare (a oferit fiului său 9 000 de dolari fără permisiunea Ministerului de Finanțe și fără a plăti nici o taxă pentru această donație).

Primii acuzatori publici arată că acesta este unul din rarele cazuri întîlnite în practica judiciară, cînd anchetarea a început fără nici un fel de documente, sub presiunea opiniei publice și a forțelor politice. Au avut loc, arată agenția BTA, încercări de imixtiune în activitatea Procuraturii. Un procuror de anchetă și-a întrerupt activitatea în urma unui accident de automobil, iar altul — din motive de sănătate. Culegerea materialului a durat șase luni, cît a ținut ancheta, și însumează 108 volume a cîte 200 pagini fiecare.

„Procesul intentat lui Jivkov nu este «à la Ceaușescu». Acesta angrenează oameni competenți și inteligenți. Ei nu sînt niște diletanți (...) Trebuie să dovedim în fața lumii că sîntem un stat civilizat, în care trăiește un popor inteligent, care nu este dornic de senzații, ci de adevăr" — afirmă Reni Tanova, avocata lui Todor Jivkov, în săptămînalul bulgar „Pogled".

Acuzațiile aduse au la bază realități constatate în urma inventarierii bunurilor apropiaților lui T. Jivkov. Astfel, fiul său Vladimir avea un „Jeep", nepoata lui, Eugenia, un „Mercedes 280 SEL", Pencio Kubadinski — fost membru al Biroului Politic, renumit pentru pasiunea sa pentru vînătoare — deținea un autoturism de teren „Toyota", un „Volkswagen", precum și o „Mazda", Milko Balev și Dobri Djurov (fost ministru al apărării, în prezent deputat) se aflau în posesia a cîte patru automobile occidentale ; listele pe care figurează aceste proprietăți au fost descoperite în arhivele partidului comunist, de către o Comisie specială a Consiliului Suprem al PSB, care anchetează persoanele responsabile de actuala criză din Bulgaria. O altă listă cuprinde numele membrilor nomenclaturii și rudele lor care au beneficiat de 65 de apartamente de lux dintr-un fond personal al lui Todor Jivkov. Fiul lui Milko Balev, fiul lui Stanko Todorov (acum deputat din partea PSB), Blagovest Sendov (președintele Academiei de Științe) și Jivko Jivkov (fost înalt funcționar de partid) se numără printre proprietarii acestor apartamente.

Acestea au fost acuzațiile aduse în mod oficial prin rechizitoriul ce a învestit Tribunalul Suprem spre judecarea procesului. În presă însă, voci ale forțelor opoziției, ale opiniei publice aduc și alte acuze fostului șef al statului. De pildă, Todor Jivkov este învinuit de a fi sugerat invadarea Cehoslovaciei ; această dezvăluire a fost făcută de cunoscutul istoric Dragomir Draganov, care a citat din stenograma, încă secretă, a Plenarei C.C. al PCB, desfășurată la jumătatea lunii iulie 1973. Petăr Mladenov, ministru de externe la acea dată, afirma : „Spre cinstea partidului nostru, în timpul evenimentelor din Cehoslovacia, cînd conducătorii partidelor frățești examinau situația din Cehoslovacia, tovarășul Todor Jivkov a fost primul care, pe baza unei analize marxist-leniniste aprofundate, a definit situația drept contrarevoluție fățișă și a propus măsurile pe care noi toți le considerăm acum ca singurele posibile și juste". Ritmul rapid al evenimentelor din jurul datei de 10 noiembrie 1989, cînd a fost înlăturat Jivkov — arată Draganov —, l-a împiedicat pe fostul dictator să șteargă urmele ; colaboratorul său, Balev, a încercat să distrugă „corespondența unică dintre Jivkov și Hrușciov".

Alte reproșuri aduse fostului lider bulgar au fost indolența față de accidentul de la Cernobîl și provocarea tulburărilor etnice din Bulgaria prin deciderea schimbării numelui populației musulmane.

S-au ridicat voci care l-au acuzat pe Jivkov de implicare în atentatul asupra Papei și a scriitorului Gheorghi Markov — situație pe care președintele actual al Bulgariei, Jelio Jelev, a declarat că va încerca să o clarifice.

Apărarea

„Posed documente ale tuturor hotărîrilor Biroului Politic, pe care le păstrez într-un loc sigur ; astfel voi dovedi în fața Tribunalului nevinovăția mea și-mi voi restabili prestigiul", a arătat Todor Jivkov agenției DPA.

În vederea pregătirii procesului, fostul lider comunist și-a angajat ca avocați pe doamna Reni Tanova și pe doamna Daniela Dakovska. Aceasta din urmă a menționat, în cadrul unui interviu acordat agenției BTA, că s-au manifestat „tentative de influențare a Procura-

turii și tribunalului, în vederea sentinței de vinovăție". În privința atitudinii sale politice și a foștilor săi colaboratori, Jivkov a arătat, într-o scrisoare adresată ziarului PSB, „Duma" : „Ne aflăm în prezența unui teatru politic balcanic, unde fiecare încearcă să sară (...) linia de demarcație între «vinovați» și «nevinovați». Dar vreau să reamintesc conducerii actuale a PSB și opoziției că istoria, din păcate, se repetă".

În același prim interviu acordat ziarului „Trud", Todor Jivkov a arătat că în timpul guvernării sale, în Bulgaria oamenii aveau ce mînca, aveau de lucru și era liniște. Pînă în 1984, cînd controla el puterea în Bulgaria, țara dispunea de un sold activ de 500 milioane dolari în relațiile cu firmele străine. În privința acuzațiilor oficiale ce i se aduc, fostul președinte al Bulgariei a afirmat că el a donat statului toate cadourile primite în calitatea sa de conducător de partid și de stat, iar pe de altă parte a propus, la sfîrșitul anului 1990, vînzarea acestora la licitație cu participare internațională. Suma estimată s-ar ridica la un miliard dolari, suficientă pentru construirea unui spital de copii.

Surprindem în prezentarea apărării inculpatului Todor Jivkov cîteva fragmente din interviul acordat de avocata Reni Tanova săptămînalului bulgar „Pogled". **Întrebare :** „Într-adevăr, Jivkov nu posedă bunuri imobile ?" **Reni Tanova :** „Nu posedă. Eu spun ceea ce există adunat în dosar ca dovezi, deoarece eu, personal, nu mi-am permis să fac cercetări proprii. Evgheni și Vladimir au bunuri. Dar aceasta pe mine nu mă interesează, întrucît nu constituie o acuzație la adresa lui Jivkov. (...) El a călătorit în alte țări și a văzut cum trăiesc oamenii, a fost însă conștient că în condițiile în care el este conducătorul, nu este posibil să trăim ca în alte țări". **Î. :** „Dar întrebarea este de ce atunci nu a schimbat aceste condiții ? În afară de vinovăția pur juridică, poate că este vorba de o răspundere politică ?" **R.T.** : „Jivkov consideră că, dacă el este vinovat, atunci poate că există și alți vinovați. În afară de aceasta, el nu a săvîrșit crime"...

Apărîndu-se de vina politică ce i se aduce, Jivkov arăta în ziarul „New York Times", că Churchill, Roosevelt și Stalin au divizat lumea în două zone, iar Bulgaria a rămas în zona de influență sovietică. Chiar în 1956, dacă s-ar fi produs un salt istoric, el s-ar fi terminat ca în Ungaria sau ca în Cehoslovacia anului 1968.

Pentru invadarea Cehoslovaciei, Jivkov a afirmat că nu există nici o explicație — fapt ce l-a determinat pe istoricul Draganov să facă public acel fragment de stenogramă.

În legătură cu tulburările etnice din Bulgaria, fostul conducător l-a învinuit pe fostul președinte turc, Kenan Evren, care, după opinia sa, ar fi provocat populația bulgară musulmană. Referitor la schimbarea numelui acesteia, el personal s-a opus, dar a trebuit să se supună hotărîrii colective.

Despre Cernobîl, Jivkov arată că n-a știut nimic, întrucît se afla „în munți, la 1 000 metri altitudine."

La întrebarea dacă se simte sau nu vinovat, Jivkov a răspuns : „Am făcut două mari greșeli în viața mea. Prima că nu m-am căsătorit cînd am rămas singur (soția sa a murit în 1971) și a doua greșeală — că acum zece ani nu am ieșit la pensie. În afară de acestea două, nu am mai făcut alte greșeli." Jivkov a mai recunoscut pe parcursul declarațiilor sale greșeala de a fi susținut un sistem politic falimentar, dezicîndu-se astfel de comunism și arătînd că aceasta este o idee născută moartă.

Ce va aduce procesul lui Jivkov nu vom ști, dar o recentă experiență ne șoptește să nu sperăm la dezvăluiri spectaculoase. Ceea ce este important, dincolo de acest proces, care ca orice cadru juridic are și neajunsul rigidității, este faptul că actul de deces al comunismului a fost întărit de încă un important susținător al său. „Dacă ar fi să o iau de la început, nu aș mai fi comunist, iar dacă Lenin ar mai trăi, ar spune același lucru". Semnează Todor Jivkov.

Mirela Iamandi

Albania

Nu numai studenții... destabilizează

Mii de studenți în grevă la Tirana, de la începutul lunii februarie. Ce doresc acești studenți ? Revendicările lor sînt cele „obișnuite" pentru această categorie a societății : accelerarea reformelor economice și remanierea guvernului comunist de la Tirana, înainte de alegeri. Considerînd dorința acestor studenți — potrivit căreia universitatea lor ar trebui să nu se mai numească „Enver Hodja" ci, pur și simplu, „Universitatea din Tirana" — drept „revendicare privind condițiile de trai", radio Tirana uită să mai amintească principalele scopuri ale grevei și bate toba (cît mai discret, totuși) strict pe acest ultim aspect. Studenții din alte două orașe importante, Elbasan și Korce, se solidarizează cu cei din Tirana, însă impactul produs de gestul lor pălește în fața uluitoarei (pentru o țară ca Albania) decizii a aproximativ 16 000 de muncitori care, aprobînd din punct de vedere politic atitudinea studenților... li se alătură ! (A.F.P.) În van apelurile președintelui Ramiz Alia, adresate în special acestor muncitori, de a condamna poziția studențimii, ale cărei greve, demonstrații și lipsă de disciplină nu ar avea nimic de-a face cu adevărata democrație. Se pare că și muncitorii și-au dat seama, în Albania, că zeci de ani de dictatură nu-i pot conferi în nici un caz unui exponent al puterii dreptul de a da lecții despre democrație.

Cert este că Ramiz Alia face eforturi constante de a-și crea o imagine de reformator și știe că, pentru a reuși, trebuie să recupereze din timpul pierdut. Din declarațiile sale se desprinde într-un fel teama de o soluționare „în stil românesc" a problemei conducerii statului albanez și își face cunoscută cu orice prilej opțiunea pentru tactica reformelor, refuzînd să admită că politica reformistă ar putea avea mai mult succes dacă ar fi condusă de altcineva. Sînt evidențiate „meritele istorice" ale Partidului Muncii și se fac referiri la „dreptul legal și moral" al acestuia de a cere voturile populației albaneze. De prisos precizarea că Ramiz Alia este propus candidat la viitoarele alegeri parlamentare, din partea Partidului Muncii.

Pentru obținerea de credibilitate atît în interior, cît și în exterior, regimul de la Tirana a adoptat o serie de măsuri din care transpare dorința de a fi acceptat ca atare de comunitatea internațională : amnistierea deținuților politici, făcută cu multă vîlvă, deschiderea frontierelor, recunoașterea dreptului la grevă (din păcate, asociat inițial cu cererea „fără revendicări sociale", iar, mai apoi, cu interdicția fermă a grevelor cu caracter politic — așa că nu a mai rămas mare lucru), permutări în structura guvernului, crearea de sindicate independente și... zvonuri privind o aprovizionare masivă cu importuri alimentare occidentale cam cu o lună înaintea alegerilor (toate acestea pe plan intern) ; solicitări privind statutul de membru al Fondului Monetar Internațional (FMI) și al Băncii Internaționale pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD), vizite ale ministrului de externe, Reis Malile, în Elveția și în China, perspective apropiate de deschidere a ambasadei SUA la Tirana și declarații ale președintelui Camerei de Comerț, Ligor Dhimo, conform cărora „vrem capitaluri și profituri" și „nu ne interesează dacă odată cu oamenii de afaceri străini care vin la Tirana se reîntoarce și capitalismul" (acestea pe plan extern).

Una din problemele spinoase cu care se confruntă Albania este cea a emigranților. De fapt, adevărata problemă nu este a Albaniei, ci a vecinilor ei : Iugoslavia, dar, mai ales, Grecia. După vizita la Tirana a premierului grec Constantin Mitsotakis, la mijlocul lui ianuarie, declarațiile că refugiații de pînă atunci (circa 5 000 de persoane) se pot întoarce în Albania fără nici un fel de repercusiuni ulterioare ale gestului lor, au avut două consecințe : una certă (exodul albanezilor continuă, înregistrîndu-se repede 10 500 de refugiați) și una inițial interpretabilă, ulterior devenită certitudine — grupurile de albanezi care au început să revină în țară (voluntar, după opinia autorităților grecești, și siliți, după propriile lor declarații). Trebuie menționată opinia „disperată" a prefectului regiunii Ioannina, din nordul Greciei, potrivit căreia exodul reprezintă „un proiect organizat de Tirana" pentru a curăța Albania de elementul său grec. Au urmat atît dezmințiri oficiale de la Tirana (în sprijinul dezmințirilor trebuie spus că, oricum, presa oficială albaneză nu a pomenit nimic despre exod, evitînd deci să-i facă reclamă), cît și afirmații ale Partidului Democrat Albanez despre inexistența unor „dovezi că emigrarea a fost orchestrată de putere". Ce este cu siguranță adevărat : dorința din ce în ce mai multor albanezi de a pleca. Evenimentele de la Durres (unde 10 000 de cetățeni veniți din toate colțurile țării în scopul de a se îmbarca pe un vapor italian au recurs în final la acte de violență) o confirmă.

Poate că amînarea alegerilor pînă la 31 martie ar putea da dreptul partidelor de opoziție să spere la mai mult de 50 din cele 350 de locuri din parlament (așa cum considera, pesimist, Partidul Democrat). Deocamdată, deși Albania își pregătește intrarea în Europa, nici un ziarist occidental nu a fost încă acreditat la Tirana. Iar în urma dreptului acordat recent albanezilor de a poseda mașini particulare, pe „piața neagră" a Tiranei a apărut un autovehicul pe patru roți, de proveniență ciudată, dotat cu o caroserie ale cărei părți anterioare provin de la un automobil sovietic al anilor '40, oferit la un preț discutabil...

Bogdan Torcătoru

STOP CADRU

Convorbiri John Major — Helmuth Kohl la Bonn

Milovan Djilas

Întîlniri cu Stalin*)

9

De data aceasta era acel Stalin adevărat — spiritualitatea lui se transformase într-o brutalitate răutăcioasă, iar exclusivismul lui în intoleranță. Totuși căuta să se abțină — și a și reușit — să nu se înfurie.

Sprijinit de Kardelj, Dimitrov a arătat că, la Bled, Iugoslavia și Bulgaria nu au comunicat că au semnat un acord, ci comunicatul acela se referea la realizarea înțelegerii asupra unui astfel de acord.

Da, dar nu v-ați consultat cu noi ! — exclamă Stalin. Noi luăm cunoștință de pozițiile voastre din ziare ! Sporovăiți ca femeile peste drum tot ce vă trece prin minte, iar apoi asta ajunge în mîinile ziariștilor !

Dimitrov continuă, încercînd să justifice mai pe departe poziția sa privind uniunea vamală cu România : Bulgaria întîmpină asemenea greutăți economice, încît fără o colaborare mai strînsă cu alte țări nu se poate dezvolta. În ceea ce privește declarațiile mele la conferința de presă — este exactă aprecierea că m-am avîntat.

Stalin îl întrerupe : Ați vrut să străluciți folosind cuvinte noi ! Asta e total greșit, pentru că o astfel de federație este de neconceput. Ce fel de legături istorice există între Bulgaria și România ! Nici un fel ! Ca să nu mai vorbesc, să zicem, despre Bulgaria și Ungaria sau Polonia.

Dimitrov se justifică : În esență nu există deosebiri între politica externă a Bulgariei și a Uniunii Sovietice.

Stalin, cu încăpățînare și fermitate : Există deosebiri mari ! La ce bun să fie ascunse ? Practica lui era totdeauna că greșelile trebuie descoperite și înlăturate cît mai repede.

Dimitrov, împăciuitor, aproape ascultător : Este adevărat, am greșit. Însă învățăm și din aceste greșeli făcute în politica externă.

Stalin, cu brutalitate și batjocoritor : Învățați ! Vă ocupați de cincizeci de ani de politică și — îndreptați greșelile ! Nu este vorba de greșeli la voi, ci de o poziție diferită de a noastră.

M-am uitat cu coada ochiului la Dimitrov : Urechile lui erau învăpăiate, iar pe față apăruseră pete mari de roșeață. Părul rărit i se răvășise și șuvițele atîrnau inerte pe ceafa zbîrcită. Mi-a părut rău de el. Lupul de la procesul de la Leipzig, care din boxă îl sfidase pe Göring și nazismul în momentul celei mai mari ascensiuni a lor, arăta acum epuizat și abătut.

Stalin a continuat : Uniunea vamală, federația dintre România și Bulgaria — astea sînt niște prostii ! Altceva este federația dintre Iugoslavia, Bulgaria și Albania. Aici există legături istorice și de altă natură. Această federație trebuie realizată și cu cît mai repede — cu atît mai bine. Da, cu cît mai repede, cu atît mai bine — imediat, dacă se poate, chiar mîine ! Da, chiar mîine, dacă e posibil ! Înțelegeți-vă numaidecît asupra acestui lucru.

Cineva, cred că acesta a fost Kardelj, a spus că deja se acționează în vederea realizării federației iugoslavo-albaneze.

Însă Stalin subliniază : Nu, mai întîi federația dintre Bulgaria și Iugoslavia, apoi cea dintre acestea două și Albania.

Apoi adaugă : Noi credem că ar trebui creată și o federație între România și Ungaria, precum și între Polonia și Cehoslovacia.

Pe moment, discuția se liniștește.

Stalin nu a dezvoltat mai departe problema aceasta a federației — atîta doar că și mai tîrziu, sub forma unei directive, a subliniat că ar trebui creată imediat o federație între Iugoslavia, Bulgaria și Albania. Însă din poziția lui, expusă mai sus, și din unele aluzii ale diplomaților sovietici din acea vreme se părea că vîrfurile conducerii sovietice erau preocupate de ideea reorganizării Uniunii Sovietice și aceasta prin unirea ei — Ucraina cu Ungaria și România, iar Bielorusia cu Polonia și Cehoslovacia, în timp ce statele balcanice ar fi urmat să intre într-o uniune cu Rusia ! Dar oricît de tulburi și ipotetice ar fi fost aceste planuri, un lucru e sigur : Stalin căuta pentru țările din Europa de est soluții și forme care să consolideze și să asigure un timp mai îndelungat hegemonia și dominația Moscovei.

Se părea că problema uniunii vamale, respectiv a acordului bulgaro-român, fusese încheiată, cînd bătrînul Kolarov, amintindu-și de ceva ca foarte important, a început să expună : Eu nu văd cu ce a greșit tovarășul Dimitrov, deoarece proiectul acordului cu România l-am trimis mai întîi guvernului sovietic și acesta nu a făcut nici o observație referitoare la uniunea vamală, ci doar în legătură cu definirea agresorului.

La aceasta, Stalin s-a întors către Molotov : Ne-au trimis proiectul de acord ?

Molotov, fără să se fistîcească, nu însă și fără causticitate : Păi, da !

Stalin, supărat și resemnat : Și noi facem prostii.

Dimitrov se agață de această nouă informație : Aceasta a și fost cauza declarației mele — proiectul fusese trimis la Moscova, nu am presupus că ați putea avea ceva împotrivă.

Însă Stalin rămîne neclintit pe poziție : Fleacuri ! V-ați repezit ca un comsomolist. Ați vrut să uimiți lumea, de parcă tot ați mai fi secretar al Cominternului. Dumneavoastră și iugoslavii nu anunțați nimic din ceea ce faceți, ci noi aflăm totul din tîrg — ne puneți în fața faptului împlinit !

Și Kostov, care la vremea aceea conducea afacerile economice ale Bulgariei, a vrut să spună ceva : E greu să fii o țară mică și nedezvoltată... Eu aș vrea să supun atenției unele probleme de natură economică.

Însă Stalin i-a retezat-o, trimițîndu-l la ministerele competente și subliniind că aceasta este o întîlnire la care se dezbat diferențierile în politica externă a celor trei partide și guverne.

În sfîrșit, vine la cuvînt Kardelj ; el este roșu și, ceea ce la el este un semn de emoție, și-a vîrît capul între umeri și în enunțuri făcea pauze acolo unde nu le era locul. El a subliniat faptul că acordul semnat la Bled între Iugoslavia și Bulgaria fusese, înainte de aceasta, expediat guvernului sovietic, însă acesta nu a formulat nici o observație, în afară de cea referitoare la durata de valabilitate : în loc de „pe vecie" — „20 de ani".

Stalin îl privește în tăcere și nu fără repros pe Molotov, care lasă capul în jos și cu buzele strînse de fapt confirmă spusele lui Kardelj.

În afara acestei observații, pe care ne-am însușit-o — afirmă Kardelj — nu mai existau alte deosebiri de puncte de vedere...

Însă Stalin îl întrerupe, nu cu mai puțină supărare, deși mai puțin jignitor decît pe Dimitrov : Fleacuri ! Există deosebiri ale punctelor de vedere, și încă adînci ! Ce aveți de zis despre Albania ? Nu ne-ați consultat deloc în legătură cu introducerea armatei în Albania.

Kardelj subliniază că pentru aceasta a existat acordul guvernului albanez.

Stalin strigă : Asta ar putea duce la grave complicații internaționale — Albania este un stat independent ! Ce părere aveți ? Fie că vă justificați, fie că nu vă justificați — rămîne faptul că nu v-ați consultat cu noi în legătură cu trimiterea a două divizii în Albania.

Kardelj motivează că toate acestea nu au un caracter definitiv și adaugă că nu-și amintește de nici o problemă externă asupra căreia guvernul iugoslav să nu se fi consultat cu guvernul sovietic.

Nu-i adevărat ! — strigă Stalin. Dumneavoastră nu vă consultați deloc. La voi asta nu este o greșeală — ci o poziție, da, o poziție !

Întrerupt, Kardelj a tăcut fără să-și fi expus punctul de vedere.

Molotov ia o hîrtie și citește paragraful din acordul bulgaro-iugoslav, conform căruia : Bulgaria și Iugoslavia „vor acționa în spiritul Națiunilor Unite și vor susține orice inițiativă îndreptată spre menținerea păcii și împotriva tuturor focarelor de agresiune". Ce înseamnă asta ? — întreabă Molotov, iar Dimitrov explică că sensul acestor cuvinte este legarea luptei împotriva focarelor de agresiune de Națiunile Unite.

Stalin intervine : Nu, acesta este un război preventiv — cea mai obișnuită greșeală de comsomolist ! O frază sforăitoare menită doar să dea material dușmanului.

Molotov revine la uniunea vamală bulgaro-română subliniind că aceasta constituie începutul cotopirii a două state.

Stalin intervine cu observația că uniunile vamale sînt în genere niște ficțiuni. După ce discuția se mai liniștește iarăși puțin, Kardelj observă că unele uniuni vamale s-au arătat în practică a nu fi rele.

De exemplu ? — întreabă Stalin.

Păi, de exemplu, Benelux — spune cu prudență Kardelj — e vorba de asocierea Belgiei, Olandei și a Luxemburgului.

Stalin : Nu, Olanda nu, aici sînt numai Belgia și Luxemburg — asta nu înseamnă nimic, este lipsită de importanță.

Kardelj : Nu, aici este și Olanda.

Stalin cu îndărătnicie : Nu, Olanda nu este.

Stalin aruncă priviri lui Molotov, lui Zorin, celorlalți — mă simt cuprins de dorința de a-i explica faptul că silaba „ne" din denumirea Benelux vine de la Nederland, adică de la numele original al Olandei, însă cum toți tac, tac și eu, așa că a rămas că Olanda nu face parte din Benelux.

Stalin a revenit la armonizarea planurilor economice ale Bulgariei și României : Este o absurditate, deoarece în loc de colaborare s-ar ajunge în curînd la ceartă. Altceva este unirea Bulgariei și Iugoslaviei — aici există asemănări, tendințe foarte vechi.

Kardelj arată că la Bled s-a ajuns și la concluzia de a se acționa treptat pentru realizarea unei federații între Bulgaria și Iugoslavia, însă Stalin îl întrerupe, precizînd : Nu, ci imediat, dacă ar fi posibil — chiar mîine ! Mai întîi trebuie să se unească Bulgaria și Iugoslavia, iar după aceea să li se alăture și Albania.

Apoi Stalin a trecut la răscoala din Grecia : Trebuie potolită răscoala din Grecia. Credeți oare dumneavoastră — s-a adresat lui Kardelj — în succesul răscoalei din Grecia ?

Kardelj a răspuns : În măsura în care intervenția străină nu sporește și în măsura în care nu vor fi făcute mari greșeli politice și militare.

Stalin continuă, fără să ia în seamă opinia exprimată de Kardelj : În măsura în care, în măsura în care ! Nu ei, nu-au nici o șansă de reușită. Ce credeți, că Britania și Statele Unite — Statele Unite, cel mai puternic stat

*) Fragmente din volumul cu același titlu în curs de apariție la Editura Europa din Craiova.

din lume — ar permite să le fie întrerupte arterele de circulație în Marea Mediterană ! Fleacuri. Iar noi flotă nu avem. Răscoala din Grecia trebuie potolită și asta cît mai repede.

Cineva a amintit de succesele recente ale comuniștilor chinezi. Însă Stalin a rămas la ale sale : Da, tovarășii chinezi au reușit, dar în Grecia situația este cu totul alta. Grecia se află pe o arteră de comunicații vitală pentru țările occidentale. Acolo s-au angajat direct Statele Unite — cel mai puternic stat din lume. În China este o altă situație, relațiile din Orientul îndepărtat sînt altfel. Ce-i drept, și noi putem greși ! Iată, după terminarea războiului, noi i-am invitat pe tovarășii chinezi să ne sfătuim cu ei cum să găsim un modus vivendi cu Cian Kai Și. În vorbe, ei au căzut de acord cu noi, însă cînd au ajuns acasă au făcut ca ei : au adunat forțe și au lovit. S-a dovedit că ei au dreptate, iar nu noi. Însă în Grecia e altă situație — nu trebuie să se șovăie, ci trebuie potolită răscoala din Grecia.

Mie nu-mi sînt nici astăzi clare toate motivele pentru care Stalin era împotriva răscoalei din Grecia. Crearea în Balcani a încă unui stat comunist — Grecia, în condițiile în care nici celelalte nu fuseseră stăpînite și subordonate, nu-i putea conveni și cu atît mai puțin complicațiile internaționale care luau forme amenințătoare și puteau, dacă nu să-l tîrască în război, atunci măcar să-i pună în pericol regiunile cucerite.

Discuția a început să-și piardă ritmul și Dimitrov a amintit de evoluția viitoare a raporturilor economice cu U.R.S.S., însă Stalin l-a întrerupt și de data aceasta : Despre aceasta vom discuta cu viitorul guvern bulgaro-iugoslav.

Iar lui Kostov, la plîngerile acestuia privind inechitatea acordului de ajutor tehnic, Stalin i-a răspuns să-i predea o notă lui Molotov, autor al procesului verbal.

Kardelj a întrebat ce poziție trebuie adoptată față de cererea guvernului italian de a-i fi repartizată Somalia sub tutelă. Iugoslavia nu era favorabilă susținerii acestei cereri, în timp ce Stalin avea un punct de vedere opus și l-a întrebat pe Molotov dacă a fost expediat răspunsul în acest sens. Poziția și-a motivat-o astfel : Odinioară, cînd împărații nu se puteau înțelege asupra prăzii, acordau teritoriul în litigiu celui mai slab dintre feudali, pentru ca mai tîrziu, la momentul potrivit, să i-l poată răpi.

În aceeași zi, după înțelegerea din antecamera lui Stalin, ne-am dus la Dimitrov la dejun — ca să ne înțelegem asupra federației. Am făcut aceasta mecanic — rămășiță a disciplinii și autorității guvernului sovietic. Însă discuția despre aceasta a fost scurtă și silită de ambele părți — am căzut de acord să intrăm în contact de îndată ce vom ajunge la Sofia și la Belgrad.

Din asta, bineînțeles, nu s-a realizat nimic deoarece o lună mai tîrziu Stalin și Molotov și-au început atacurile prin intermediul scrisorilor la adresa conducerii iugoslave, găsind sprijin la Comitetul Central bulgar. Federația cu Bulgaria s-a manifestat ca o cursă în care nici un idealist nu mai vroia să-și vîre gîtul, fiind menită să spargă unitatea comuniștilor iugoslavi.

Am plecat (din Moscova) după trei, patru zile — în zori ne-au condus la aeroportul Vnukovo și ne-au vîrît în avion fără nici un fel de onoruri. În timp ce zburam, mă bucuram tot mai mult cu o bucurie copilărească dar, în același timp, și serioasă, gravă, amintindu-mi tot mai rar de relatarea lui Stalin despre accidentul generalului Sikorski.

Eram oare eu acela care cu nici patru ani mai înainte se grăbea spre Uniunea Sovietică devotat și deschis cu toată ființa sa ?

Încă un vis se stinsese în contactul cu realitatea.

Oare, pentru a putea răsări unul nou ?

(Sfîrșit)

În românește de
Dorin Gămulescu

Nimic despre săraci

Henri Zalis

Iureșul evenimentelor cu răsunet internațional fiind cel care este, precipitat, concomitent, halucinant, nimeni, cred, nu mai are răgazul să examineze calm procese și fenomene, de egală gravitate, puse în umbră de războiul din Golf sau de criza din țările baltice.

Și totuși, agravarea cuantumului datoriei externe, a balanței de plăți, dezechilibrelor economice în cercul de foc al țărilor celor mai sărace de pe glob va avea urmări pe care sîntem datori să le prevedem, și-de ce nu ? să le corectăm. Altminteri, degringolada a peste 35 de națiuni va antrena, la nivelul planetei, consecințe incalculabile.

Destinderea între Est și Vest nu a dus, cum era de dorit, la un dialog fertil între Nord și Sud. Nordul a rămas bogat, Sudul devine tot mai sărac. Tensiunile au cauze multiple. Cu precădere economice. U.N.C.T.A.D. a propus de cîteva ori să fie definitivat catalogul de materii prime și asigurat printr-un acord între „cei șapte" și exportatorii din țările pe cale de dezvoltare. Dar acest acord generalizat rămîne încă de domeniul visului. Cuprul, cacaoa, cauciucul, cositorul, trestia de zahăr, cafeaua s-au ieftinit între 32 și 80%, stocurile s-au extins alarmant, pe cînd produsele manufacturate, petrolul și tehnologiile de vîrf s-au scumpit considerabil.

Convenția de la Lomé din 1975, completată în 1979, a stabilit un sistem de garanții pentru prețuri și pentru transferul de produse. Idem pentru suprimarea impozitului vamal și inițierea unei piețe lărgite între Franța și Belgia și fostele lor colonii africane. Apoi între 57 de țări (inclusiv din Caraibe și Pacific) și Comunitatea Europeană. Este însă un acord limitat și asortat cu cîteva proiecte de mare risc.

Din punct de vedere politic (în cazul în speță politicul dictează economicului), instituțiile europene nu au găsit în cultura politică africană teren prielnic de implantare. Etnii rebele nu recunosc rațiunea statului unitar în Ruanda și Liberia. Legitimitatea unor avertismente ecologice în Niger, din dorința de a prezerva teritorii atacate de secetă, este contestată oficial, iar populația refractară supusă represaliilor. Personalizarea puterii în Zair, Somalia, Libia se soldează de un bun număr de ani cu execuții financiare controversate. Datoria țărilor în curs de dezvoltare a crescut de la 600 miliarde dolari în 1980 la 1200 miliarde în 1990 și va atinge la sfîrșitul acestui an 1925 miliarde. După unele estimări și mai pesimiste, plafonul datoriei va depăși fantastica sumă de 1352 de miliarde.

Bettino Craxi a observat că țărilor celor mai sărace le lipsesc, pe lîngă dividendele păcii interne, integrarea în zone regionale ale liberului schimb care să asigure acestora investiții superioare cheltuielilor. Banca Mondială relevă că neachitarea dobînzilor sau rambursarea lor duce la întîrzieri penalizate, ceea ce obligă azi numeroase state din Africa, Asia și America de Sud să pună la dispoziția creditorilor anual circa 140 miliarde de dolari.

Datoria externă în creștere lovește țări sărace sau foarte sărace precum Bangladesh, Filipine, Ciad și atîtea altele. Cu deosebire atunci cînd cutremure de pămînt, inundații catastrofale sau întoarcerea a sute de mii de muncitori din Kuweit și Irak, după declanșarea războiului din Golf, se soldează cu pagube de peste 1 miliard de dolari.

În ce-i privește pe „semi-săraci", veniturile latino-americanilor au scăzut cu mai mult de 30 la sută. În Venezuela, Peru, Bolivia, Nicaragua și Salvador venitul pe cap de locuitor a fost în anul 1980 de 2 380 de dolari, iar un deceniu mai tîrziu de 2090 dolari. În același interval situația s-a agravat și în Guatemala, Haiti, Honduras și Ecuador, între 20—30 la sută, iar în Costa Rica, Mexico și Panama între 20—22 la sută. Se menționează că Insulele Capului Verde, Sudan, Togo, Birmania, Burkina Fasso sînt incapabile să se autoadministreze și apelează periodic la USAID, FAO cît și la fundațiile Ford și Rockefeller ca să găsească soluții salvatoare, fără să rezolve totuși cauzele de fond.

Lecția anilor '80 a fost cît se poate de clară. Numai controlînd demografia galopantă, stăvilind degradarea mediului natural, stabilizînd pe cît posibil situația monedelor naționale se va ieși din impas. Față de trecut, în deceniul amintit au acționat doar doi donatori. Aceștia sînt Japonia și Franța. Factorii negativi sînt atît de numeroși, de proliferanți, că însuși Fondul Monetar dă înapoi de teamă că tarifele supuse negocierii în cazul lui Uruguay Round ar elimina alte dispoziții, aruncînd povara financiară pe organisme solicitate tot mai intensiv. În acest context s-a făcut observația critică privind Egiptul care asaltat de favoruri nici nu a mai inițiat reformele stabilite anterior, Egiptul mizînd pe recurența gesturilor de bunăvoință din partea SUA și Germaniei.

Șocul petrolier cauzat de invazia Irakului în Kuweit de după 2 august 1990 a stopat la propriu activitatea industrială în țări care și așa aveau mari probleme și se confruntau cu recesiunea, inflația, șomajul. Dintre cele mai lovite să le amintim : Cuba, Sudan, Etiopia, Somalia, încît azi se ridică pentru ele deopotrivă chestiunea unei reconvertiri economice de amploare, cît și adaptarea, fie și parțială, la reformarea sistemului lor economic perimat.

Nu cred că soluțiile sînt de căutat în afară (pe seama rivalității dintre supraputeri) ca în timpul războiului rece. Democratizarea luptei împotriva corupției, moralizarea vieții economice la scară mondială (fără să acordăm vreun credit sloganului ceaușist al noii ordini internaționale) — iată căile pe care se poate păși spre noua strategie. Una de integrarea într-o societate a echilibrului și întrajutorării.

Niciodată așa ceva!*) 7

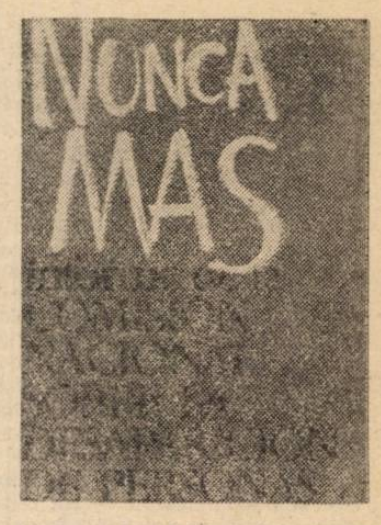

este greu de crezut că au existat deținuți aruncați în mare. Și totuși, există numeroase declarații care vorbesc despre așa ceva. În plus, există trupurile pe care curenții marini le-au aruncat pe țărm.

Într-o declarație a trei deținuți eliberați de la Școala Superioară de Mecanică a Marinei argentiniene, făcută în fața Adunării Naționale Franceze, s-au arătat următoarele :

În ziua „transferului" nostru domnea o atmosferă foarte încărcată. Nu știam dacă, în acea zi, vom fi și noi incluși sau nu. A început apelul deținuților după numerele pe care le purtau. Erau duși la infirmeria de la parter, unde li se făcea o injecție care să-i adoarmă. Astfel, încă vii, erau scoși printr-o ușă laterală și urcați într-un camion. Destul de adormiți, erau duși la aeroport și îmbarcați într-un avion care zbura către sud, deasupra mării, unde erau aruncați vii peste bord. Căpitanul Acosta a interzis la început orice referire la problema „transferurilor". În momente de isterie, a făcut afirmații de genul : „Aici, cine supără primește o injecție și este dus sus".

Practica arderii trupurilor celor decedați : ce poate fi mai diabolic și mai simplu de realizat ? Nu rămîn nici oasele. Apoi, în fiecare loc va crește iarba și nimeni nu va putea spune că aici au existat „coșuri" sau „grătare". Povestește agentul de poliție Juan Carlos Urquiza (dosar nr. 719) :

Acolo, la San Justo — mă refer la fosta Divizie care a funcționat în calitate de centru clandestin de detenție denumit „El Banco" — se săpau ceea ce ei numeau „coșuri", care erau gropi rectangulare, de 50—60 cm adîncime și 2 metri lungime. Am văzut aceste puțuri, care aveau dimensiunea staturii unui om. Asemenea „coșuri" existau și la jandarmeria aflată în drum spre Ezeiza, pe Avenida Ricchieri. Știu asta pentru că într-o noapte am fost acolo și-am văzut focurile. În interiorul gropilor puneau trupurile, le stropeau cu benzină luată din cisterne și le ardeau.

Luis Vera (dosar nr. 1028) povestește :

De multe ori, veneau deținuți — fie răniți, fie morți în înfruntări anterioare, fie torturați care decedaseră în timpul aplicării torturilor. Trupurile celor morți erau puse în groapă și li se dădea foc, concomitent arzîndu-se alături cauciucuri pentru a se camufla incinerarea. Erau mascate astfel mirosul și fumul caracteristice incinerării.

Alte trupuri erau aruncate în Rio de la Plata... Tatăl Elenei Arce Sahorres (dosar nr. 4272) a făcut o relatare dureroasă a modului cum a dispărut fiica sa. Datele furnizate confirmă că a fost sechestrată de „grupul operativ" nr. 113 și ținută, timp de zece zile, la Comisariatul nr. 8 din La Plata. Toate demersurile părintelui pentru a-și recupera fiica au fost în zadar. În cele din urmă, printr-o familie prietenă, a reușit să se întîlnească cu un colonel, care i-a promis că se va interesa de cazul său :

Așa s-a și întîmplat ; mi-a confirmat că a fost ridicată în cadrul unei operațiuni antisubversive. Nu mi-a dat alte detalii și a încheiat cu o frază care mi-a rămas întipărită în memorie cu fierul roșu : „N-o mai căuta pe Elena, a încetat să mai sufere, bine că este în ceruri". Mi-a explicat aspectele tehnice ale unei asemenea operațiuni, pe care le-a numit „în alb" sau „în negru", după cum personalul care intervenea purta sau nu uniformă. Cîteva zile după aceea, revenindu-mi din șoc, m-am dus la el acasă și i-am cerut să-mi dea măcar trupul fiicei mele. La care mi-a răspuns : „Cadavrele nu se predau..."

Era exact. Țara a fost semănată cu trupuri de persoane neidentificate, îngropate individual sau în gropi comune, în mod ilegal și clandestin. Ele se află în cimitire, în locuri izolate, în rîuri și, cum am văzut, chiar în apele mării... Totul în numele unei politici planificate de a face să dispară chiar și cadavrele. Dar de ce distrugerea corpurilor ? Se încearcă astfel ștergerea urmelor crimei ? O asemenea explicație nu ni se pare suficientă. Este vorba de ceva mai mult, care ține de metodologia „dispariției" : întîi era acel „nu există", prin care se alimenta speranța familiei că deținutul va fi pus în libertate și se va întoarce ; apoi ascunderea și distrugerea documentelor — care sigur au existat în legătură cu fiecare caz — ceea ce prelungea incertitudinea în legătură cu ceea ce s-a întîmplat ; și, în sfîrșit, cadavrele fără nume, fără identitate, dînd naștere unei psihoze, datorită imposibilității de a ști ceva despre soarta concretă a ființei dragi. Ca și cum trebuia să te temi în fiecare clipă de abisul unei orori nelimitate...

Obiectivul principal al politicii „dispariției totale" a fost acesta : să se împiedice prin toate mijloacele manifestarea solidarității populației și, odată cu aceasta, protestele și cererile pe care le-ar fi generat în țară și în exterior realitatea faptului că în spatele dorinței de combatere a unei minorități teroriste s-a desfășurat, de fapt, un adevărat genocid.

Sechestrarea lui Hipolito Solari Irigoyen și Mario A. Amaya :

Între „arestații puși la dispoziția puterii executive naționale" putem cita două cazuri extreme... Parlamentarii Hipolito Solari Irigoyen și Mario Abel Amaya și-au încetat activitatea odată cu lovitura de stat de la 24 martie 1976, dar și-au păstrat înalta lor reprezentativitate politică ; ei întruchipau calitatea de cunoscuți avocați ai apărării în procese privind deținuții politici. Dr. Solari Irigoyen fusese profesor universitar și preluase în sarcina sa frecventele denunțuri făcute în parlament referitor la cazuri de atitudine arbitrară din partea poliției sau de torturare a deținuților. Același lucru este valabil și pentru dr. Amaya. Ambii au fost sechestrați la 17 august 1976 și duși la Regimentul 181 de comunicații din Bahía Blanca, unde li s-au aplicat tratamente groaznice. La 30 august 1976, ca urmare a unei cereri adresate guvernului argentinian de Comisia Interamericană a Drepturilor Omului, au fost transportați spre orașul Viedma, în drum fiind însă aruncați pe marginea șoselei. De aici le-au fost culese imediat trupurile de o patrulă a poliției.

Din acel moment, ei au devenit „deținuți legali" și, pentru a se justifica toată această sinistră afacere, au fost acuzați de „legături cu diverse acțiuni subversive". Au fost duși la închisoarea din Rawson, unde, odată intrați, au fost în așa hal bătuți încît dr. Amaya nu și-a mai revenit. Sănătatea sa deteriorîndu-se drastic, a fost dus, peste cîteva zile, la Spitalul penitenciar central — închisoarea din Devoto, Buenos Aires — unde viața sa s-a curmat la 19 octombrie 1976. Dr. Solari Irigoyen a rămas închis la Rawson, pînă cînd, după nouă luni, a fost autorizat să părăsească teritoriul argentinian — o virtuală expulzare — conform decretului prezidențial nr. 1098/1977.

Ziaristul Jacobo Timmerman :

Director și fondator al ziarului „La Opinion", a fost sechestrat la 15 aprilie 1977 de oameni înarmați. Dus la centrele clandestine „Puesto Vasco" și COT-I Martinez, i s-au aplicat frecvente șocuri electrice și a fost interogat timp de o lună. A fost apoi „legalizat" și, după o vreme, condamnat la arest la domiciliu. Ulterior, a fost expulzat din țară și privat de cetățenia argentiniană.

Tînăra Adriana Landaburu :

Era fiica unică a unui fost ministru al aeronauticii într-un guvern de facto, generalul de brigadă Jorge Landaburu. Din prima clipă a arestării, au intervenit pentru a obține eliberarea sa reprezentanți ai celor mai înalte pături ale societății și armatei, la care familia avea acces. A fost răpită la 7 iunie 1976, pe o șosea dintre localitățile Vicente Lopez și San Isidro, provincia Buenos Aires. Familia a reușit să afle că era deținută la Comisariatul din San Isidro și apoi la Școala Superioară de Mecanică a Marinei (SSMM). Tatăl său s-a dus imediat la președintele țării, generalul Jorge Rafael Videla, care, în prezența sa, a luat legătura cu comandanții șefi ai celor trei armate, cerîndu-le să-i comunice imediat lui Landaburu rezultatul celor ce le vor afla. A doua zi a telefonat la domiciliul tatălui amiralul Emilio Massera, care i-a comunicat că marina nu este implicată în acest caz. Amiralul a fost întrebat, în acea clipă, dacă Adriana nu ar putea fi la SSMM, la care acesta a răspuns ferm : „La Școală nu au existat și nu există deținuți". În cele din urmă, familia a fost informată că tînăra, după ce a stat la SSMM, a fost aruncată în mare.

Elena Holmberg și Marcelo Dupont :

Provenită dintr-o respectabilă familie de argentinieni, Elena Holmberg era înalt funcționar la ambasada argentiniană din Paris. Apărînd diferențe de opinie între înaltul diplomat și personalul „Centrului pilot de informații", instalat la Paris și condus de ofițeri de informații ai forței noastre navale, Elena a fost chemată la Buenos Aires pentru a-și informa superiorii. A fost sechestrată în capitală la 20 decembrie 1978, în prezența unor martori, în momentul cînd ieșea de la ministerul de externe pentru a se întîlni cu un grup de ziariști francezi. Persoane care au fost eliberate de la SSMM au declarat că anumiți ofițeri ai școlii au afirmat că au contribuit la dispariția Elenei. La 11 ianuarie 1979, cadavrul său descompus a fost găsit în riul Lujan, localitatea Tigre, provincia Buenos Aires. Se pare că ea cunoștea anumite lucruri, despre aceste probleme ale ei știind și ziaristul Marcelo Dupont, care, în consecință, a plătit cu viața. El era fratele diplomatului Gregorio Dupont, prieten al Elenei.

Politicienii uruguayeni Zelmar Michelini și Hector Gutierrez Ruiz :

Hector Gutierrez Ruiz era președintele Camerei Reprezentanților din Uruguay ; datorită loviturii de stat militare din această țară, el se refugiase în Argentina. La 18 mai 1976, a fost privat de libertate de către un numeros grup înarmat, membrii săi prezentîndu-și chiar legitimațiile la un agent de poliție ce asigura paza într-o clădire învecinată. La cîteva ore după aceea a fost sechestrat fostul ministru uruguayan al educației, Zelmar Michelini, ridicat din hotelul „Liberty", în plin centrul orașului Buenos Aires. Ambii practicau gazetăria în țară noastră. La aceeași dată au fost sechestrați alți doi compatrioți ai lor. La 21 mai 1976, cadavrele celor patru au fost descoperite într-un automobil ; erau legați la mîini și străpunși de gloanțe. (Va urma.)

Versiune românească de Anca Voican

* Extrase din raportul Comisiei argentiniene privind dispariția de persoane (Raportul Sabato)

STALIN și stalinismul*) 17

Roy Medvedev

Se poate, deci, presupune că Stalin a fost realmente înșelat, că a căzut în capcana Gestapoului. Dar nu e așa. Istoria asasinării lui Tuhacevski e mult mai complicată și n-a fost elucidată pînă la capăt. Dintr-o informație publicată în presa occidentală s-a aflat că despre „complotul" lui Tuhacevski, R. Heindrich, șeful Gestapoului, a aflat de la generalul Nik. Skoblin, emigrant rus alb. Atît Skoblin, cît și soția lui, Nadejda Plevițkaia, erau figuri proeminente ale emigranților albi. Skoblin a fost acela care a organizat răpirea generalului A.P. Kutepov, care, după moartea lui Vranghel, a condus Uniunea Militară Rusă (R.D.V.S.), organizație albgardistă.

Mult așteptatele „mărturii autentice" despre „trădarea" lui Tuhacevski i-au parvenit lui Stalin în ianuarie 1937 ; el însă nu l-a demis imediat pe adjunctul comisarului poporului pentru apărare. Chiar și după arestarea lui Tuhacevski, „dosarul" transmis din Cehoslovacia n-a fost prezentat Consiliului militar, care, la ședința din 1—4 iunie 1937, încă înainte de a începe dezbaterea judiciară, a examinat problema privind „trădarea" lui Tuhacevski și a altor demnitari militari. Membrii Consiliului Militar au primit de la Ejov „declarațiile" — fabricate la N.K.V.D. — ale unor militari arestați anterior, din care reieșea că Tuhacevski, Iakir, Uborevici și alții și-au trădat patria și intenționau să efectueze o lovitură de stat. În ce privește „dosarul" lui Tuhacevski, el a fost folosit în principal pentru inducerea în eroare a oamenilor politici din Occident. Prin Benes au aflat de dosar cîțiva oameni politici francezi, inclusiv Leon Blum, liderul socialiștilor. În U.R.S.S. acest fals, inspirat de N.K.V.D., a fost adăugat la dosarul lui Tuhacevski după ce acesta a fost executat.

Nici prieteni, nici complici

Stalin era un om extrem de ascuns, nu-și împărtășea nimănui intențiile. În acest sens — și numai în acesta — n-a avut niciodată nici prieteni de încredere, nici complici. Pînă în ultima zi a vieții sale a continuat să susțină și oral, și scris, că toți oamenii pe care i-a suprimat au fost dușmani ai poporului deși, incontestabil, știa că nici Blüher, nici Postîșev, nici Ciubar, nici Svanidze, nici Iakir, nici Buharin, nici Rîkov, nici miile de alți activiști de partid din eșaloanele superioare, arestați din dispoziția lui, n-au fost cîtuși de puțin spioni sau trădători.

După ce aproba arestarea celor ce pînă de curînd îi fuseseră colaboratori și prieteni, Stalin urmărea cu atenție desfășurarea anchetei, dar niciodată nu și-a exprimat dorința de a-l vedea, sau de a discuta cu vreunul din ei. Cu toate că știa că unii din arestați au respins acuzațiile ori s-au dezis ulterior de declarațiile date, el aproba executarea lor. Acum se cunoaște că lui Stalin i se transmiteau scrisorile în care, în ultimele ceasuri ale vieții, tovarășii lui îl rugau să-i primească și să-i asculte. El nu a răspuns la aceste scrisori ; cîteva le-a păstrat în seiful său. Una dintre ele — adresată lui Stalin de A. Eihe, membru supleant al Biroului Politic — a fost citită de N.S. Hrușciov la Congresul al XX-lea al P.C.U.S. Scrisoarea a fost ignorată, iar la 4 februarie 1940 Eihe a fost executat.

La proces a retractat în întregime depozițiile smulse prin forță și I. Rudzutak, un alt membru supleant al Biroului Politic. În procesul verbal al ședinței Colegiului Militar al Tribunalului Suprem s-a consemnat : „...Singura lui rugăminte față de tribunal este să se aducă la cunoștința C.C. al P.C. (b) al Uniunii Sovietice faptul că în organele N.K.V.D.-ului există o tumoare încă neextirpată, un grup care creează artificial cazuri, constrînge oameni nevinovați să se declare vinovați... Se aplică metode de anchetă care îl determină pe arestat să inventeze și să defăimeze oameni complet nevinovați, ca să nu mai vorbim despre arestat însuși..."

După ce a citit acest proces verbal, Stalin l-a pus deoparte. Rudzutak a fost executat.

Dar și Eihe, și Rudzutak, ca și mulți alții credeau că N.K.V.D.-ul îl înșeală pe Stalin.

Lion Feuchtwanger scria în cartea sa că Stalin i-a vorbit despre o scrisoare lungă, primită de la Radek, în care acesta îl asigura de nevinovăția sa. Se poate imagina reacția lui Stalin : a doua zi după expedierea scrisorii, i-a spus el lui Feuchtwanger. Radek și-a recunoscut toate crimele.

Dacă am presupune că Stalin era convins de vinovăția celor arestați din ordinul lui, atunci e de neînțeles de ce era atît de grijuliu ca secretul anchetei să fie bine păstrat, ca nici o privire din afară, nici măcar privirea procurorului, să nu pătrundă în N.K.V.D. ? De ce în cazul deținuților politici au fost anulate orice dezbateri judiciare legale ? De ce aceștia au fost lipsiți de dreptul la apărare ? De ce majoritatea inculpaților au fost condamnați la termene lungi de închisoare fără nici un fel de dezbateri judiciare ? De ce toți comuniștii arestați erau excluși din partid cu mult timp înainte de încheierea anchetei ? De ce s-a stabilit regula potrivit căreia organele N.K.V.D.-ului arestau, tot ele anchetau, tot ele dădeau sentința și tot ele o duceau la îndeplinire ?

„Interogatorii" ce n-au avut loc

Neputînd face față enormelor „planuri" de reprimare, în unele regiuni, organele respective au simplificat ancheta la maximum. Potrivit lui M.M. Ișov, la Novosibirsk, anchetatorii întocmeau și semnau ei înșiși procesele verbale ale unor „interogatorii" care nu avuseseră loc. Sentința se dădea în lipsă și aceasta era frecvent o condamnare la pedeapsa capitală. Oamenii nu erau interogați, nu erau torturați, erau pur și simplu executați fără nici un fel de explicații.

La Moscova și în alte orașe mari se făcea uz de orice metode pentru a-i determina pe deținuți să semneze declarațiile mistificate. Se proceda astfel nu numai pentru a frînge voința celui anchetat, pentru a-l distruge moral, ci și pentru a ascunde crima, pentru a conferi uciderii unor oameni complet nevinovați aparența legalității. Dorința de a acoperi crimele poate explica și regimul inuman care a fost instaurat în lagăre la cererea lui Stalin și care ucidea majoritatea deținuților. Trimițînd milioane de oameni în lagărele de exterminare, hitleriștii scriau pe documentele de însoțire : „Nu e de dorit să revină". Stalin și acoliții săi erau mai ipocriți. Pe multe din dosarele „dușmanilor poporului" se menționa : „A se folosi numai la munci fizice grele". În 99 la sută din cazuri aceasta însemna moarte.

Organele N.K.V.D.-ului s-au transformat într-o adunătură de aventurieri și carieriști, adesea cu un trecut politic și penal dubios. Stalin știa cu cine are de-a face, dar el tocmai de aventurieri și de sadici ignoranți avea nevoie. După ce îi învestise cu o putere aproape nelimitată, aceștia depindeau în întregime de el și, fără să gîndească sau să aibă mustrări de conștiință, îndeplineau orice ordin. Stalin controla riguros organele represive ; în plus, el schimba mereu oamenii, lichidîndu-i pe unii și promovîndu-i pe alții. Așa încît versiunea primitivă a unui Stalin „înșelat" e nefondată.

Nefondată e și versiunea despre omul cu nervi slabi, suspicios și zbuciumat, care, aflîndu-se în fruntea singurului stat socialist din lume, începe să vadă pretutindeni dușmani și complotiști și în cele din urmă își ucide cei mai buni prieteni și dă țara pe mîna unor aventurieri ambițioși, care au izbutit să-i cîștige încrederea. Stalin nu era un astfel de om. Avea nervi tari, o voință de neclintit și o mare stăpînire de sine. Acționa într-un anume fel nu pentru că s-ar fi temut sau pentru că ar fi fost înșelat, ci în mod absolut conștient și premeditat. „Nu-i chiar așa de ușor să-l induci în eroare pe tovarășul Stalin" — observa el într-o scrisoare.

Stalin — bolnav psihic ?

Există și versiunea, conform căreia Stalin suferea de o gravă maladie psihică. Erau profund convinși de aceasta, bunăoară, Dm. Șostakovici și N.A. Alekseev, membru de partid din 1897, de profesie medic. Aceeași versiune a fost emisă în noiembrie 1961, la o ședință a activului de partid din raionul Kranopresnenski din Moscova și de I.P. Aleksahin, care s-a întors acasă după 17 ani de detenție. Au susținut acest punct de vedere și unii comuniști de peste hotare. „...A provocat oroare participarea lui Stalin la condamnarea la moarte a mii de oameni nevinovați, faptul că a înăbușit fără milă divergențele și critica în rîndurile partidului, că a aprobat tortura ca mijloc de a obține recunoașterea vinovăției, suspiciunea lui patologică și atmosfera generală de teroare pe care a instaurat-o. Aceste încălcări brutale ale legalității nu puteau fi generate și n-au fost generate de o necesitate istorică... Aceste crime au fost determinate de un element fortuit al istoriei — de paranoia lui Stalin, de un factor ce se situează în afara sferei politicii și a economiei, adică în afară de ceea ce numim curent condiții istorice obiective" — scria comunistul american H. Meyer.

Trebuie spus că această versiune nu e complet nefondată. În comportamentul și în actele lui Stalin erau evidente elemente patologice ca : suspiciunea maladivă, care s-a accentuat cu trecerea anilor ; intoleranța față de critică ; ranchiuna și spiritul vindicativ ; supraaprecierea personalității proprii, vecină cu mania grandorii ; cruzimea împinsă pînă la sadism. Cu toate acestea, Stalin era un om perfect responsabil, își dădea seama bine de tot ceea ce face. Și nici o instanță, inclusiv instanța istoriei nu-l poate disculpa pe Stalin, invocînd iresponsabilitatea lui.

E semnificativ că, în ciuda firii sale suspicioase, Stalin nu și-a lovit niciodată victima, fără o pregătire prealabilă bine chibzuită — organiza cu prudență hăituirea ei, o prindea treptat într-o plasă de calomnii.

Două metode

În acțiunea de distrugere a aparatului de stat și de partid, organele N.K.V.D.-ului aplicau, cu predilecție, două metode.

Prima metodă poate fi numită convențional „de sus în jos". Pe baza unor declarații fabricate la Moscova, într-o regiune, republică sau comisariat al poporului era suprimat dintr-o singură lovitură colectivul de conducere. Erau apoi arestați lucrătorii din organizațiile regionale și raionale, iar în instituțiile centrale din Moscova — șefii de secții și de direcții, mulți simpli salariați. Se considera un fapt de la sine înțeles că „dușmanii poporului"

---

* Din volumul cu același titlu în pregătire pentru Editura Humanitas

și „spionii", care se aflau în fruntea unei regiuni sau a unui comisariat, au reușit să-și implanteze „agenții" pretutindeni.

A doua metodă poate fi numită tot convențional „de jos în sus". Mai întîi, fără a-l preveni pe secretarul comitetului regional de partid sau pe comisarul poporului, organele N.K.V.D.-ului arestau cîțiva lucrători de rînd și-i declarau „spioni" sau „dușmani ai poporului". Apoi, ziarele centrale publicau articole în care se exprima indignarea față de conducătorii regiunii sau ai comisariatului poporului respectiv, care nu au combătut activitatea dușmănoasă. Arestările continuau și tot mai mulți oameni îngroșau numărul „dușmanilor". Erau arestați cîțiva lucrători din aparatul comitetului regional sau al comisariatului poporului și unii dintre cei din preajma conducerii, bunăoară, șoferul personal, un referent, un redactor, un secretar tehnic, rude. Dorința firească a conducătorului instituției de a-și apăra oamenii apropiați sau pe cei pe care îi cunoștea foarte bine era socotită de acum nu pur și simplu lipsă a vigilenței, ci o încercare de a-i proteja pe „dușmanii poporului". Tonul ziarelor devenea tot mai puțin oficial, tot mai amenințător. Se publicau materiale în care se exprima în mod deschis neîncrederea față de secretarul comitetului regional sau de comisarul poporului. Din acest punct de vedere e tipic îndemnul cuprins în articolul „E timpul ca bolșevicii din Omsk să vorbească cu voce tare" („Pravda", 28 septembrie 1937) : „Dacă conducătorii comitetului regional de partid Omsk stau cu mîinile în sîn și-i protejează pe spionii troțkisto-buharinișți, e timpul ca bolșevicii Omskului să vorbească cu voce tare".

Toată această campanie scurtă sau de durată îi demoraliza, îi dezorienta și-i contraria pe conducători, iar, pe de altă parte, le dădea apă la moară dușmanilor personali ai acestora, calomniatorilor și carieriștilor de toate soiurile. Campania se încheia cu arestarea și pieirea victimei vizate de Stalin.

Un compozitor în dizgrație

În procesul cu caracter provocator al „centrului diversionist" al oamenilor de cultură, în care au fost judecați Babel și Meierhold, figurau drept complici Pasternak și Oleșa. Stalin le-a șters numele din listele „centrului". N-a fost arestat nici reputatul scriitor Bulgakov, despre ale cărui „convingeri antisovietice" N.K.V.D.-ul primise destule denunțuri. Stalin a plecat furios de la premiera operei lui Șostakovici „Lady Macbeth din provincie". Compozitorul s-a aflat mult timp în dizgrație, iar prietenia lui cu Meierhold și faptul că-l cunoștea pe Tuhacevski erau cunoscute. În fiecare noapte, Șostakovici aștepta să fie arestat, nu putea să doarmă, își pregătise „valiza pentru închisoare". Dar Stalin n-a îngăduit ca Șostakovici să fie arestat, i-a lăsat în libertate pe Zoșcenko și Ahmatova, pe Pasternak și Platonov. În anii 1937—1939 el n-a permis să fie arestat nici unul din marii regizori de film, puțini la număr, deși N.K.V.D.-ul le pregătise „dosarele". Poate pentru că îi plăcea cinematograful. Cîteva filme — „Marele vals", „Luminile marelui oraș", „Lenin în Octombrie", „Volga-Volga", „Cazacii din Kuban" le-a văzut de peste 50 de ori, obligîndu-i și pe cei din anturajul său să le vadă.

Despre caracterul premeditat al crimelor lui Stalin și nicidecum despre iresponsabilitate vorbește și faptul că, într-o serie de cazuri, ordona arestarea soției sau a unei rude apropiate a unui lider de partid sau de stat pentru a-l șantaja. Omul continua să lucreze, iar Stalin îl întîlnea atît în cadru oficial, cît și neoficial. Astfel, în diferite perioade de timp, au fost arestate soția lui Kalinin, a lui Molotov, a lui A. V. Hrulev, a lui Poskreabîșev, soția și fiul lui Kuusinen, doi fii ai lui Mikoian, fratele lui Ordjonikidze, nora lui Hrușciov. Acuzat de apartenență la un „centru fascist", M.M. Kaganovici, fratele mai mare al lui L.M. Kaganovici, s-a sinucis.

Uneori, ca o dovadă de „bunăvoință", Stalin permitea eliberarea vreunei rude a celor din anturajul său. La rugămintea lui Kalinin, făcută de acesta cu cîteva săptămîni înainte de a muri, Stalin i-a eliberat soția. Într-o discuție cu Kuusinen, Stalin l-a întrebat de ce nu întreprinde nimic pentru eliberarea fiului lui. „Au existat, probabil, motive grave pentru arestarea lui" — a răspuns Kuusinen. Stalin a zîmbit. Curînd după aceea, fiul lui Kuusinen a fost eliberat.

Soția lui Poskrebîșev era soră cu soția lui Sedov, fiul lui Troțki ; cu toate acestea, Poskrebîșev a devenit unul dintre oamenii cei mai de încredere ai lui Stalin. Și chiar atunci cînd Stalin a ordonat arestarea soției acestuia, Poskrebîșev a rămas principalul său secretar personal. A fost destituit abia cu cîteva luni înainte de moartea lui Stalin, dar nu a fost arestat.

Toate acestea ilustrează disprețul lui Stalin față de colaboratorii săi cei mai apropiați, faptul că nu s-a temut de ei, și oricum nu se împacă deloc cu versiunea despre iresponsabilitatea lui.

Deportat, apoi chemat la masă

Era imposibil să prevezi ce soartă le pregătește Stalin unor oameni pe care-i cunoștea foarte bine. Serghei Ivanovici Kavtaradze i-a făcut lui Stalin multe servicii în anii clandestinității. O dată, riscînd propria securitate, l-a ajutat pe Stalin să se ascundă de poliția secretă țaristă. În anii '20, Kavtaradze s-a alăturat troțkiștilor, iar după asasinarea lui Kirov, ca fost troțkist, a fost deportat la Kazan. De acolo, i-a scris lui Stalin că nu mai desfășoară de mult activitate antipartinică. Stalin l-a rechemat din deportare. Curînd după aceasta, în ziarele centrale a apărut, sub semnătura lui Kavtaradze, evocarea unui episod din activitatea clandestină comună. Evocarea i-a plăcut lui Stalin, dar Kavtaradze n-a mai scris nimic pe această temă ; n-a mai fost reprimit în partid și a intrat în anonimat. **(Va urma)**

Traducere și adaptare
Margareta Șipoș

Ce știm despre francmasonerie? 12

Este uriaș numărul marilor personalități ale culturii, istoriei sau vieții politice de pe toate continentele care au fost membri ai francmasoneriei. Ne vom opri doar asupra cîtorva, deocamdată.

Mari francmasoni

Wolfgang Amadeus Mozart (1756—1791) a fost inițiat la 14 decembrie 1784, în loja Binefacerii din Viena. Unele din compozițiile sale sînt direct inspirate de apartenența sa masonică — între care, se înțelege, opera „Flautul fermecat", în 1791, era poate un răspuns la interdicția masoneriei, în chiar acel an, de împăratul Leopold II. **Aleksandr Pușkin** (1799—1837), poet și romancier strălucit, a fost inițiat la 4 mai 1821, în loja Ovidiu, din Chișinău. Masoneria rusă era pe atunci divizată între multiple sisteme. Țarului Alexandru i-a apărut destul de periculoasă, încît a decretat interdicția ei, la 13 august 1822, din teama de comploturi politice. Unii masoni au rezistat totuși, clandestin, în tot secolul al XIX-lea. **Abd El-Kader** (1808—1883), emir algerian adversar al Franței în timpul cuceririi Algeriei (1832—1835), se afla în exil la Damasc, cînd a acordat azil și o protecție eficace creștinilor, în timpul masacrelor din 1860. Atitudinea sa curajoasă a determinat loja franceză Henri IV să-i trimită o scrisoare. Inițiat la 18 iunie 1864 la Alexandria, emirul a devenit un mason de înaltă elevație. **Joseph Hugo** (1773—1828), tatăl scriitorului Victor Hugo, ofițer a cărui carieră s-a desfășurat în timpul imperiului napoleonian. Autor al unor „Memorii" și a unui roman uitat, a făcut parte dintr-o lojă din Aix-en-Provence. **Maria Deraismes** (1828—1894), născută într-o familie burgheză, a ținut un salon literar și artistic, după care a cutezat să apară în public rostind un ciclu de conferințe, în 1866. După 1870, a militat pentru ameliorarea soartei femeilor care, potrivit ei, trecea prin educația acordată de școlile laice. În 1881 este admisă în loja gînditorilor liberi din Pecq, în care a fost inițiată la 14 ianuarie 1882, după ce loja își modificase în prealabil regulamentul (anterior nu se admiteau femei). La 4 aprilie 1893, a fondat o nouă obedință, oficial mixtă, Dreptul uman. **Jean Théophile Désaguliers** (1683—1739), preot anglican, de origine franceză, prieten cu Newton, filozof, cu un rol esențial în nașterea francmasoneriei. Aderînd în 1717 la mișcarea atunci creată, a devenit doi ani mai tîrziu Mare Maestru al Marii Loji a Angliei și a participat activ (cu toate că numele său nu apare) la redactarea „Constituției" din 1723. **Frédéric Auguste Bartholdi** (1834—1904), sculptor de origine alsaciană, inițiat la Paris, la 14 octombrie 1875. După ce s-a angajat în viața politică în momentul asediului Parisului, în 1870, s-a alăturat lui Garibaldi, a fost autor al unor lucrări grandioase : statuia lui Lafayette (1876), Leul din Belfort (1880), Statuia Libertății (1886). **Felix Eboué** (1884—1944), originar din Guyana, nepot de sclav, a ajuns administrator colonial în Martinica, Guadelupa, Sudan, Ciad. S-a alăturat Franței libere în 1940 și a jucat un rol esențial în conferința de la Brazzaville (30 ianuarie 1944), care pregătea reorganizarea Africii după al doilea război mondial. Cenușa sa a fost depusă în Panteon, în 1949. A fost inițiat la 13 iulie 1922, în Guyana. **Sir Alexandre Fleming** (1881—1955), medic și bacteriolog englez, descoperitorul penicilinei, laureat al Premiului Nobel pentru medicină. A obținut cele mai înalte grade ale Marii Loji Unite a Angliei. **Emile Combes** (1835—1921), doctor în medicină, ministru al instrucției publice și președinte al Consiliului în Franța, inspirator al legii din 7 iulie 1904 care interzicea congregațiilor să mai aibă școli (lege care dus la ruperea relațiilor diplomatice dintre Franța și Vatican). A fost inițiat la 1 iunie 1896. **Pierre Brossolette** (1903—1944), profesor, ziarist, luptător în rezistența franceză, consilier al generalului De Gaulle la Londra, speaker al postului de radio „Franța liberă", arestat de Gestapo, s-a sinucis la 22 martie 1944, pentru a nu mărturisi nimic sub tortură. A fost inițiat la 23 aprilie 1927, în Marea Lojă a Franței. **Paul Doumer** (1857—1932), om politic francez, ministru al finanțelor, guvernator general în Indochina, președinte al Senatului, președinte al Republicii în 1931—1932, a fost asasinat de rusul Gorgulov. Inițiat, la 1 decembrie 1879. **Salvador Allende** (1908—1973), fiu și nepot de mason, președinte al Republicii Chile, răsturnat de la putere de generalul Pinochet. O lojă a Marelui Orient a luat numele său, ca omagiu pentru președintele asasinat. **(Va urma). (Adaptare de Stelian Țurlea).**

poşta redacţiei

Scrisori primite cu prilejul concursului

Profitînd de scrisoarea cu răspunsurile la concursul organizat şi publicat de revista „Lumea azi", vă rog să-mi permiteţi să vă aduc la cunoştinţă că procurarea revistei d-voastră constituie uneori o adevărată aventură, ca să nu mai vorbesc de întîrzierile foarte mari cu care ajunge la noi la Galaţi. În ciuda acestor greutăţi, rămîn un fidel cititor şi profit de această ocazie pentru a vă felicita pentru profesionalismul de care daţi dovadă.

Alexandru Minar, Galaţi

Doresc să-mi exprim bucuria de a participa la concursul organizat de dumneavoastră şi admiraţia pentru ţinuta deosebită la care a fost şi rămîne în continuare revista „Lumea azi".

Ca agronom, aş dori să vă rog, dacă este posibil, să publicaţi o serie de articole legate de problema agrară în Europa şi în lume, mai ales despre modul cum ţări aflate în situaţii apropiate României acţionează în acest sens.

ing. A. Proorocu
Bucureşti

Citesc revista „Lumea" de aproximativ 20 de ani, deşi nu sînt în vîrstă, şi am apreciat în mod deosebit această publicaţie încă din anii studenţiei.

Odată cu trecerea timpului, am constatat că, practic, era singura publicaţie în care mai găseai ceva interesant şi util de citit, mai ales în anii din urmă.

Pentru tot ceea ce aţi făcut pînă acum şi, sînt convins, veţi face în viitor vă mulţumesc şi vă felicit în acelaşi timp.

Este bine să ştiţi că aveţi alături de dumneavoastră cititori fideli ai revistei „Lumea", în rîndul cărora mă număr şi eu, care vă apreciază, vă respectă şi vă aşteaptă în continuare, în condiţii sperăm cu toţii din ce în ce mai bune.

Felicitări şi pentru ideea cu concursul, care se poate perpetua şi organiza în forme, şi mai atractive şi interesante.

Gabriel Ioniţă, Bucureşti

De foarte mult timp, mai ales după revoluţie, am vrut să vă scriu dar nu m-am încumetat. Am profitat de acest concurs pentru a trimite cîteva rînduri, pe care le meritaţi din plin.

Faceţi o revistă foarte bună şi nu trebuie să aveţi complexe şi regrete din cauza scumpirii preţului revistei deoarece conţinutul ei în peisagistica presei actuale o situează, calitativ, în ochii mei şi a multor altora, în fruntea clasamentului.

Piaţa a fost inundată de atîtea ziare şi reviste care în conţinut şi etică profesională nu se pot compara cu publicaţia dvs., în schimb la stabilirea preţului nu au avut nici nu scrupul, vînzîndu-se cu 15—25 de lei bucata.

După revoluţie aţi demonstrat valoarea reală a echipei, profesionalismul dvs, prin modul obiectiv şi principial de prezentare a evenimentului politic sau social şi, mai ales, prin lipsa de obedienţă faţă de putere, păcat de care se face vinovată o bună parte din cei din breasla dvs.

Din motivele expuse mai sus, puteţi fi siguri de toată stima şi consideraţiunea mea şi a multor altora.

Închei urîndu-vă să vă dea Dumnezeu multă sănătate tuturor.

P.S. Am 47 de ani şi lucrez la întreprinderea de scule şi Elemente Hidraulice din Focşani. Vă comunic acestea pentru ca dvs. să vă daţi seama că am „gustat" din plin toată „epoca".

Mihail Gotcă, Focşani

Mă numesc Berariu Dumitru şi sînt profesor de geografie la Liceul „Ana Ipătescu" din oraşul Gherla şi, în calitate de vechi şi fidel cititor al revistei dvs., doresc să vă adresez felicitări pentru modul în care este concepută revista, fapt ce-i conferă în actualul peisaj publicistic al ţării o notă de remarcabilă distincţie. Salut cu această ocazie şi iniţierea de către redacţia dvs. a primului concurs pentru cititori din tematica atît de seducătoare a politicii externe.

Prof. Dumitru Berariu, Gherla

Aflu în ultimul moment de concursul pe care îl organizaţi şi mă grăbesc şi eu să-mi încerc cunoştinţele şi capacitatea de a foileta rapid numerele revistei al cărei cititor fidel sînt. Deşi admir foarte mult revista „Lumea azi" şi pe redactorii ei, nu am scris niciodată redacţiei întrucît consider că puteţi fi deranjaţi cu o scrisoare în plus numai atunci cînd meritaţi să fiţi criticaţi. Vă spun foarte sincer — deşi s-ar putea să nu vi se pară prea politicos, vă rog să nu o luaţi astfel — că nu v-aş scrie ca să vă laud.

Nu numai numerele din 1990 mi s-au părut foarte bine realizate, dar şi unele dintre cele apărute în anii precedenţi. Mă pasiona, îndeosebi, studiul despre viitorologie, publicat la un moment dat sub titlul „Lumea cărţilor şi revistelor" (un generic pe care ar merita să-l reintroduceţi în paginile „Lumea azi"). Oricum eu vă doresc multă sănătate şi o revistă la fel de bună — ba chiar mai bună — ca pînă acum şi vă rog să-mi daţi un semn că aţi primit scrisoarea mea, prin „Poşta redacţiei".

Tudor Muşat, Bucureşti

Deşi citesc revista dumneavoastră de foarte multă vreme, iată că de abia astăzi m-am hotărît să mă adresez publicaţiei dumneavoastră, cu ocazia concursului pe care l-aţi iniţiat.

Înainte de decembrie 1989 revista „Lumea" era pentru mine singura publicaţie care asigura o informare corectă şi obiectivă a evenimentelor ce se derulau pe mapamond.

După Revoluţia din decembrie, odată scăpată de rigorile cenzurii, revista „Lumea azi" oferă cititorului o imagine clară a situaţiei politice mondiale. Aş remarca, deşi îmi este foarte greu să fac o selecţie, rubricile de economie, foarte bine argumentate şi prezentate, serialele revistei, alese cu grijă, articolele privind situaţia politică din diferite regiuni ale globului. Într-un cuvînt, cred că la ora actuală „Lumea azi" este cea mai serioasă publicaţie de pe eşichierul publicistic românesc.

Odată făcînd pasul acesta de a vă scrie, am să mă adresez şi pe viitor dumneavoastră.

Mihai Dragne, Bucureşti

ERATĂ. **În articolul** „Africa încotro ?" **din numărul 7, coloana a doua, trebuie citit „Julius Nyerere,** primul **preşedinte al Tanzaniei". De asemenea, numele corect al statului Coasta de Fildeş este Côte d'Ivoire. Erorile aparţin autorului.**

profil

Roelof Frederik Botha

ministrul afacerilor externe al Republicii Africa de Sud

Ca ministru de externe, Roelof Botha a parcurs toate etapele unui drum sinuos ce a condus Africa de Sud de la apartheid, bantustane şi izolare internaţională, pînă la actuala „eră post-sancţiuni" care urmează deciziei de abolire a ultimelor legi de segregare rasială.

R.F. Botha (numit adesea, în presa internaţională, mai familiar, „Pik" Botha) s-a născut la 27 aprilie 1932, la Rustenburg, în provincia Transvaal. A studiat la şcoala populară din Potchefstroom, apoi la Universitatea din Pretoria. În 1953, la terminarea studiilor, a intrat în Ministerul de Externe, inaugurînd o carieră diplomatică îndelungată. Între 1956 şi 1966 a îndeplinit diferite misiuni oficiale în Europa.

Dintre acestea, cea mai importantă a fost participarea ca membru al echipei de avocaţi a RSA, la dezbaterile asupra statutului Africii de Sud-Vest — azi Namibia — la Curtea Internaţională de Justiţie de la Haga. În 1965—66, Botha a deţinut şi funcţia de agent guvernamental al Africii de Sud la Haga. În 1966 a revenit în centrala ministerului, mai întîi ca avocat al acestuia, iar din 1968 ca subsecretar de stat şi şef al secţiei Africii de Sud-Vest şi ONU. În 1970 a revenit la Curtea de la Haga, unde dezbaterile s-au încheiat nefavorabil pentru RSA ; în 1971 Curtea a declarat ilegală prezenţa sud-africană în Namibia.

R.F. Botha este membru al parlamentului din partea Partidului Naţional, de guvernămînt, reprezentînd între 1970—74 circumscripţia Wonderboo, iar din 1977 — Westdene. Între 1974—1977 a fost ambasador la ONU, din 1975 fiind acreditat şi în SUA. În 1977 a fost numit ministru al afacerilor externe, post pe care-l ocupă şi în prezent. Între 1980 şi 1986 a deţinut şi portofoliul informaţiilor.

Debutul mandatului ministerial al lui Botha avea loc în condiţii dificile : ca urmare a politicii de apartheid, a ocupării Namibiei şi actelor ostile împotriva statelor vecine, Adunarea Generală a ONU decretase o serie de sancţiuni împotriva Pretoriei. După ce a încercat, o vreme, să joace cartea forţei, RSA a trecut treptat, pe poziţii mai conciliante : tratative cu statele vecine şi, în cele din urmă, cu SWAPO, reprezentant al populaţiei namibiene. În toate aceste negocieri, Botha a jucat un rol important. În martie anul trecut a fost proclamată independenţa Namibiei. În paralel, pe plan intern, începuse destrămarea sistemului legislativ al apartheidului. Aceşti factori au permis o prezenţă mai activă a RSA în lume, inclusiv în Europa răsăriteană, pe care Botha a vizitat-o în 1990.

Ca orice afrikaaner respectabil, R.F. Botha este amator de vînătoare şi pescuit. Este căsătorit din 1953 cu Helena Bosman şi are două fiice şi doi fii.

A. A.

poşta redacţiei

FREE BIBLE CORRESPONDENCE COURSE

For your free course, please print your complete name and address and send to:

WORLD BIBLE SCHOOL
Dept. V-1
P.O. Box 9346
Austin, TX 78766 USA

When you have completed the full course, you will receive a certificate.

Ion Lotreanu, Bucureşti. Cuirasatul american „Wisconsin" a fost lansat la apă în decembrie 1943 participînd alături de „rudele" sale „Iowa", „New Jersey" şi „Missouri" la ultimele lupte împotriva japonezilor în cel de-al doilea război mondial. Intrarea lui în lupta din Golful Persic reprezintă prima intervenţie a acestuia de la războiul din Coreea (1950—1953). Colosul — 58 000 de tone la încărcătură maximă, 270 metri lungime şi cu un echipaj de 1 500 de membri — a fost retras din serviciul activ ca sute de alte nave de război americane, părînd destinat în cel mai bun caz unui muzeu de specialitate. Punerea la punct a unor rachete antinavă (Styx-ul sovietic şi mai ales Exocet-ul francez a căror eficacitate a fost demonstrată în războiul Malvinelor) nu pleda în favoarea cuirasatelor mari care reprezentau ţinte enorme şi foarte costisitoare. Venind la conducerea Administraţiei americane în ianuarie 1981, Ronald Reagan s-a arătat dornic să refacă puterea militară americană fixîndu-şi ca obiectiv şi alcătuirea unei marine de război din 600 de nave. Unul după altul „Iowa", „New Jersey", „Missouri" şi „Wisconsin" au reintrat în serviciul activ, nu înainte însă de a fi modernizate. În prezent, „Wisconsin" este dotat cu tehnică electronică de ultimă oră şi mai ales cu sisteme de arme ultramoderne : rachete de croazieră „Tomahawk", rachete antinavă „Harpoon" şi tunuri antiaeriene cu mare cadenţă de tir. Cu toate acestea, după dezgheţul intervenit în relaţiile dintre Moscova şi Washington, cuirasatele au fost din nou „trecute în rezervă" — „Iowa" şi „New Jersey" în 1990 ; vor urma, pînă în 1992, „Missouri" şi „Wisconsin". După intervenţia apreciată ca „extrem de reuşită" a cuirasatelor în Golf, specialiştii se întreabă dacă decizia retragerii lor a fost cea mai bună. Divergenţe încă mai există — o serie de experţi susţin că o fregată echipată cu rachete „Tomahawk" poate fi la fel de redutabilă ca un cuirasat dar cu o întreţinere mai puţin costisitoare. Toţi specialiştii sînt însă de acord asupra unui punct — americanii consideră astfel că cea mai bună soluţie ar fi să păstreze cuirasatele în Golf pînă la sfîrşitul războiului pentru ca la bordul unuia să fie semnată capitularea irakiană, aşa cum s-a întîmplat cu japonezii în 1946 pe „Missouri".

Mariana Bădescu, Cluj. Tancul cu numărul 23 aparţinînd Armatei Roşii, un vechi „T-34" simbol al eliberării Pragăi de către trupele sovietice, primul blindat sovietic ce şi-a făcut, în zorii zilei de 9 mai 1945, intrarea în oraşul ocupat de nazişti, va fi coborît de pe soclul său situat în cartierul Smichov din capitala cehoslovacă. Monumentul — conform deciziei Consiliului municipal al arondismentului 5 din Praga — va fi înlocuit de o placă simplă comemorativă, ce va fixa sfîrşitul celui de-al doilea război mondial. Astfel, după demontarea statuilor lui Stalin, Lenin şi Gottwala, Praga se va debarasa de ultimul simbol al prezenţei sovietice în capitala Cehoslovaciei. Tancul eliberării din 1945 va fi vîndut la licitaţie.

NOUVELLES PRÉCISIONS IMPORTANTES

A partir du 1er janvier 1991, les lecteurs de l'étranger peuvent s'abonner à notre revue directement à la rédaction de „LUMEA — Azi", Bucarest, 1 Piaţa Presei Libere, code 71341.

Les lecteurs sont priés de communiquer, par courier, à la rédaction, l'adresse à laquelle ils veulent recevoir l'abonnement.

Le coût de l'abonnement sera déposé, par l'intermédiaire des filiales de la Banque Roumaine de Commerce Extérieur qui existent dans les grandes capitales du monde entier, au compte no. 53.51.04.43.007-7, titulaire „Revue Lumea Azi" auprès de la Banque Roumaine de Développement S.A., Bucarest, téléx no. 11238 ; 11289 ; 10138.

Les coûts des abonnements (en dollars EUA) sont les suivants :

— 6 mois — 40 $
— 12 mois — 75$

Nous prions nos lecteurs de l'étranger de ne plus s'adresser pour abonnements à l'entreprise „Rompresfilatelia" car nous avons renoncé à ses services.

„LUMEA — Azi"

NEW IMPORTANT DETAILS

From 1st January 1991, our readers from abroad may subscribe to our magazine directly to „LUMEA — Azi" office, Bucharest, 1, Piaţa Presei Libere, code 71341.

Our readers are requested to inform the office by mail of the address where they want to have their issues sent.
The subscription cost will be deposited through the branches of the Romanian Bank for Foreign Trade which exist in all important capitals of the world, to account no. 53.51.04.43.007-7, holder „Lumea Azi Magazine", with the Romanian Development Bank S.A., Bucharest, telex no. 11238 ; 11289 ; 10138.

The subscription costs (in US dollars) are as follows :

— 6 months — 40 $

— 12 months — 75 $

We request our readers from abroad not to resort anymore to „Rompresfilatelia" enterprise for subscriptions because we renounced their services. **„LUMEA — Azi"**

ABONAMENTE

Anunţăm pe cititorii noştri că, pînă la data de 15 a fiecărei luni, pot face în continuare abonamente la revista „Lumea azi" pentru oricare din lunile următoare. Abonamentele se fac pe o perioadă de minimum trei luni.

Revista „Lumea azi" figurează la poziţia 18 pe lista publicaţiilor interne — 1991, înaintată oficiilor poştale din ţară.

Revista „LUMEA AZI"

primeşte la redacţie comenzi de mică şi mare publicitate din partea firmelor de stat sau particulare. Relaţii suplimentare la telefon : 18.50.81.

Revista „Lumea azi", Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poştal 33, cod 71 341, căsuţa poştală 33-29, telefon : 17 60 10, internaţional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii. Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacţia „Lumea azi", costul abonamentelor urmînd a fi virat în contul nostru nr. 53.51.04.43.007-7 deschis la Banca Română de dezvoltare S.A., Bucureşti, telex nr. 11 238 ; 11 289 ; 10 138.

C.P.B.

Asigurați-vă autoturismele la Societatea „Asigurarea românească S. A." (ASIROM)

Societatea „Asigurarea românească S.A." (ASIROM) vă stă la dispoziție cu o gamă variată de asigurări auto.

Astăzi vă prezentăm asigurări auto utile mai ales în situații nedorite, necuprinse în asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto :

— asigurarea pentru avarii auto-casco (care include și riscul de furt) ;

— asigurarea autoturismelor numai pentru pagubele produse ca urmare a accidentelor de circulație ;

— asigurarea suplimentară pentru pagubele produse autoturismului condus de altă persoană decît asiguratul sau rude ale acestuia (care se încheie numai dacă aveți deja contractată o asigurare auto-casco) ;

— asigurarea de accidente a conducătorilor de autoturisme și a altor persoane aflate în autoturisme.

UNITĂȚILE „ASIROM" VĂ AȘTEAPTĂ !

Lei 10

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D.555

LUMEA azi

Nr. 9 28 februarie 1991

Albii din Africa de Sud

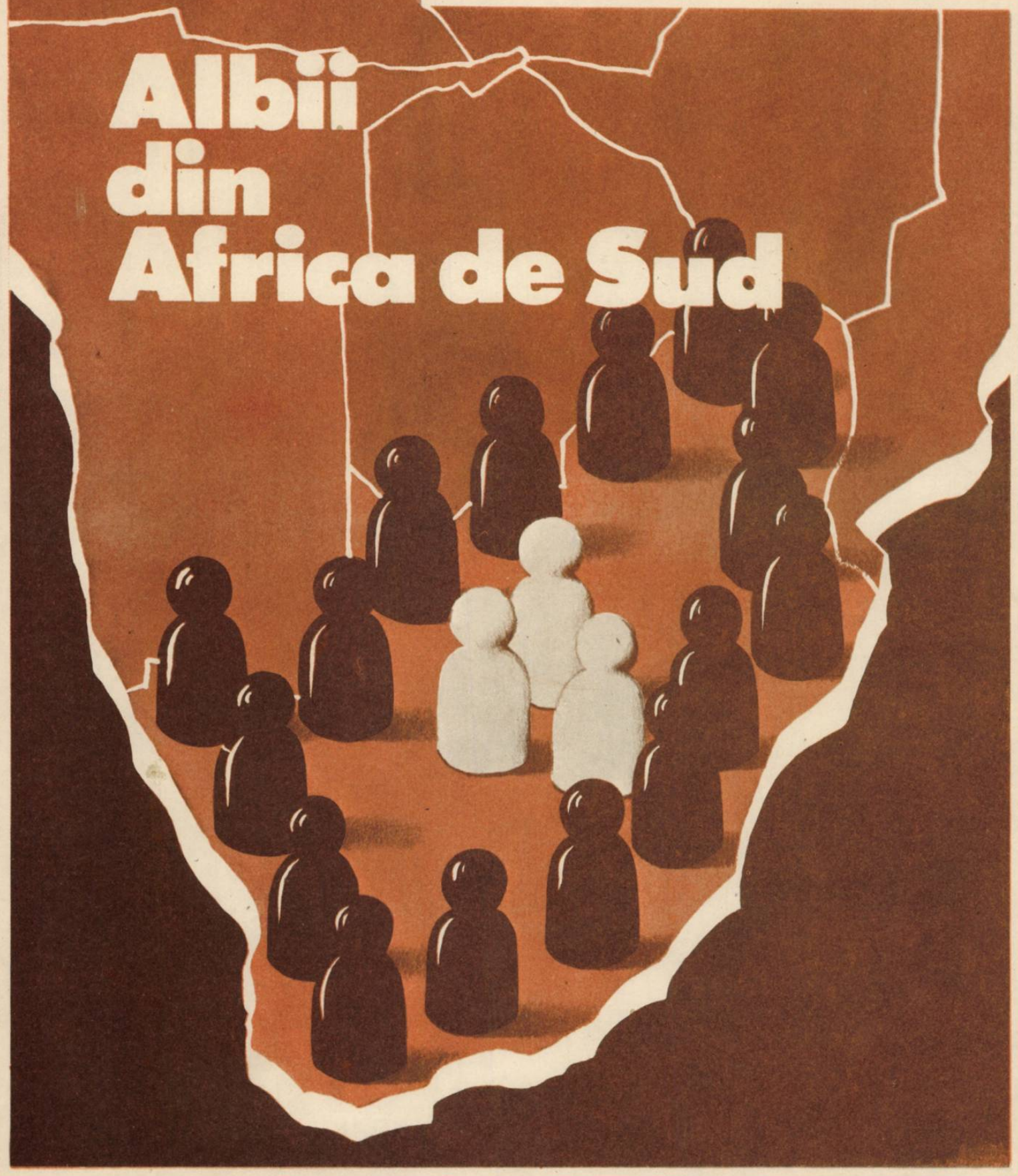

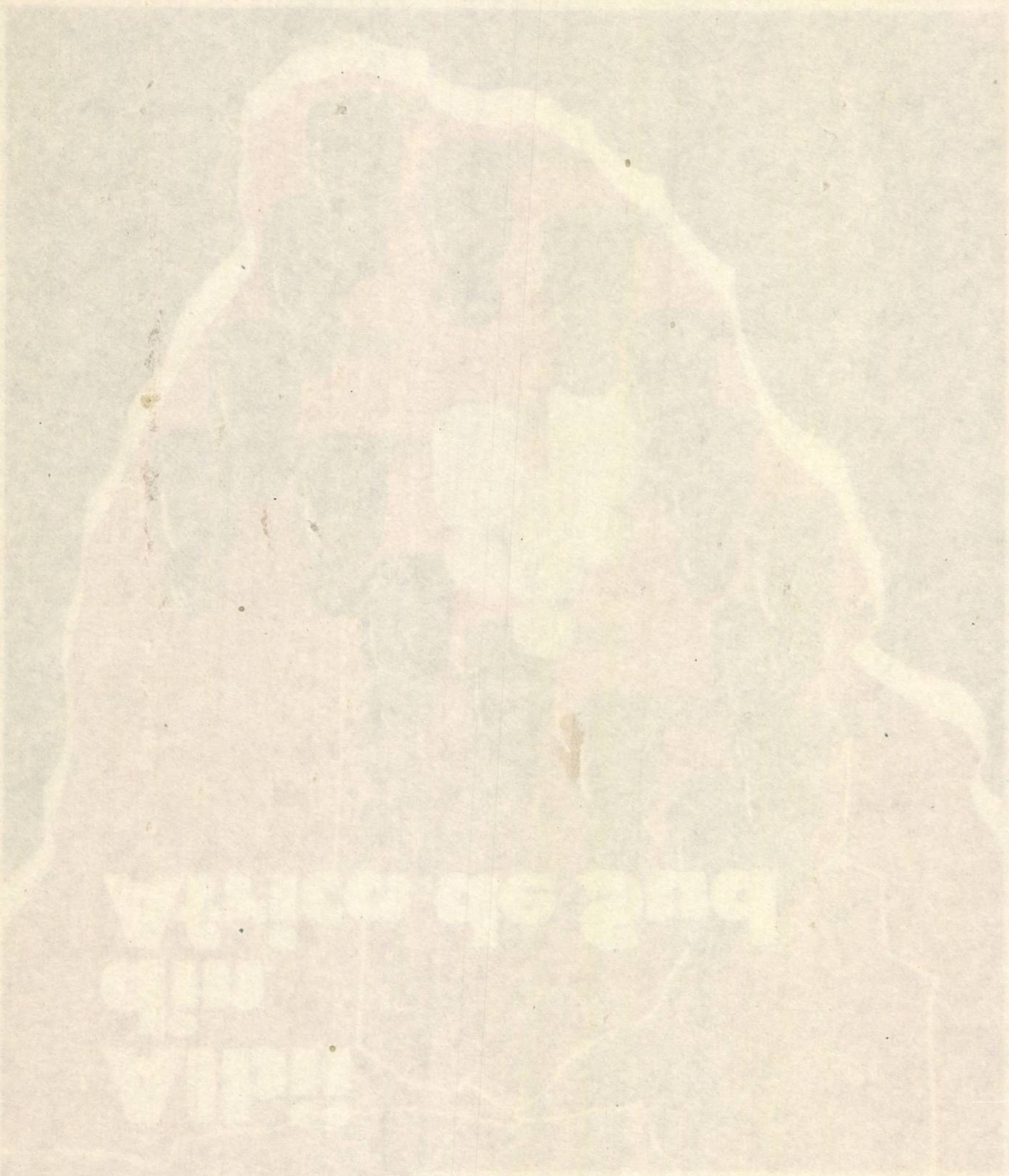

LUMEA azi

Nr. 9 28 februarie 1991

Albii din Africa de Sud

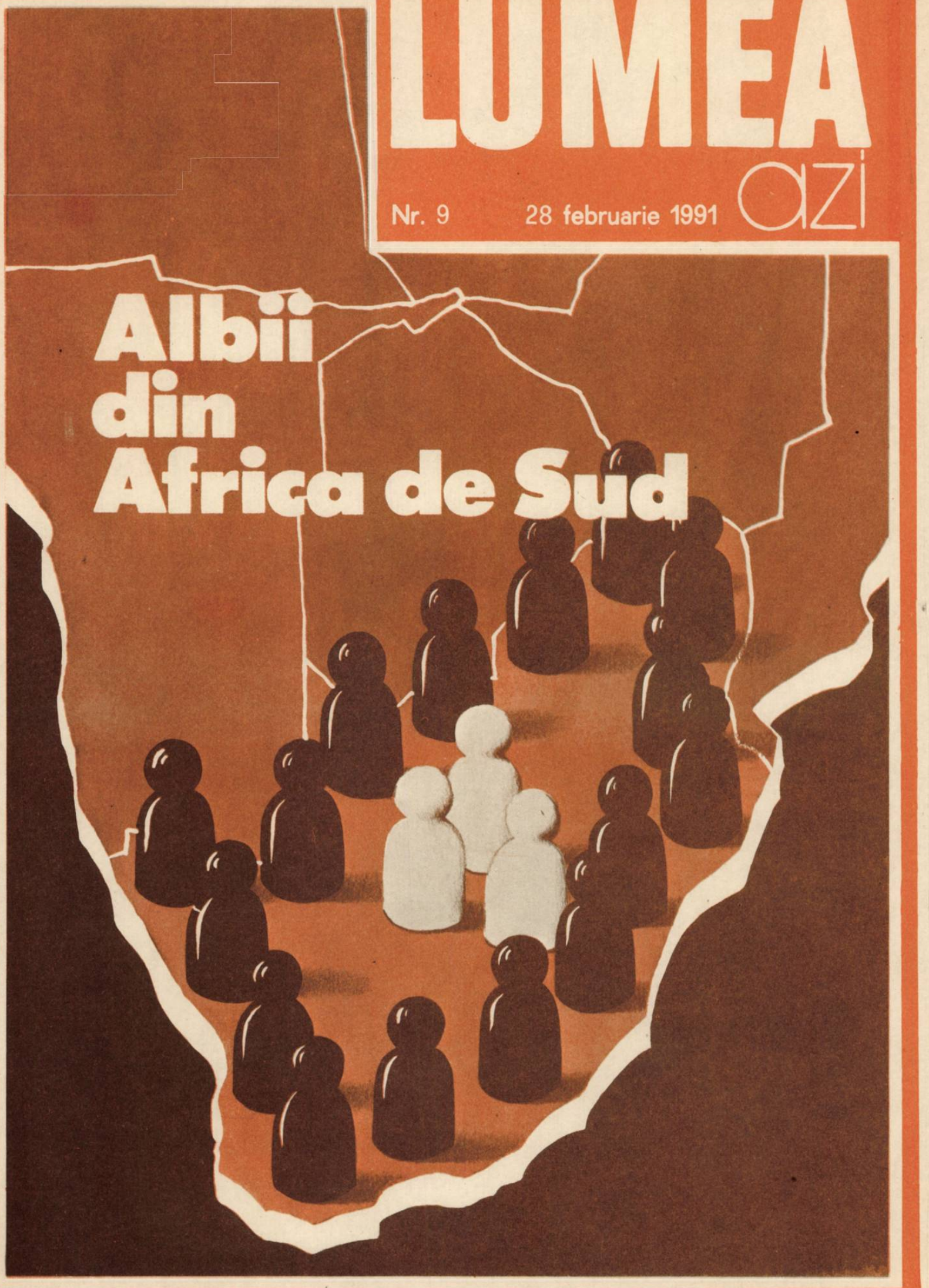

LUMEA săptămînal independent de politică externă azi

Anul III, serie nouă, nr. 9 (1424), 28 februarie 1991

Sumar

EDITORIAL. **Final de partidă ?** Ștefan Nicolae 1

PROBLEME ROMÂNEȘTI. **Creditele ? De unde vin ? Ce facem cu ele ?** Cristian Moanță 2
— **Acord de cooperare sau de asociere cu CEE ?** Doina Topor 3

GOLFUL PERSIC. **Ofensiva terestră — ultima fază ?** Ovidiu Dranga 4
— **Schimbarea mizei ?** Manuela Ștefănescu 5

ACTUALITATEA INTERNAȚIONALĂ. **Republica Moldova. O demisie neacceptată.** Bogdan Torcătoru 6
— **Albania. Pe urmele României ?** Bogdan Torcătoru 6
— **Uniunea Sovietică. Provocarea lui Eltîn.** Alexandru Antonescu 7

EUROPA DE EST — REFORMA ECONOMICĂ. **Cînd CAER-ul se destramă.** Ștefan Nicolae 8
— **Bulgaria. „Un program de supraviețuire și speranțe".** Anca Voican 9
— **Cehoslovacia. Ingredientele reformei.** Manuela Ștefănescu 10
— **Polonia. Dileme economice și sociale.** Mihaela Brumă 10
— **Ungaria. Reforma înaintează... dar încet.** Dumitru Constantin 11

1 000 + 1 12

Albii din Africa de Sud. dr. Gheorghe Dragoș 14

DOSARE ÎN ACTUALITATE. **START — între start și finiș.** În exclusivitate de la agenția „Novosti". 16
— **Europa : în căutarea unor noi structuri de securitate.** Doina Topor 17
— **Reglementarea politică a diferendelor.** Ion Popescu 19

OPINII. **Tabloul unei lumi la răspîntie.** Henri Zalis 18

Noaptea generalilor... argentinieni. Niciodată așa ceva ! (8) 20

SERIAL. **Roy Medvedev. Stalin și stalinismul (18)** 21

Ce știm despre francmasonerie ? (13) 22

PROFIL. **Ali Akbar Velayati, ministrul afacerilor externe al Iranului.** 23

POȘTA REDACȚIEI 23

Închiderea ediției : 26 februarie 1991

Coperta I
Sorin Turculeț

Final de partidă?

Greva feroviarilor de la regionalele Iași și Timișoara s-a încheiat în cele din urmă (la televiziune știrea a fost anunțată ca un eveniment fericit) după negocierea celor 20 de puncte și subpuncte ale programului de revendicări.

Surprinzător, oarecum, a fost epilogul celei mai puternice mișcări revendicative cu care s-a confruntat cabinetul actual : demisia ministrului Ion Aurel Stoica, conducătorul delegației guvernamentale la aceste negocieri. La conferința de presă de la Palatul Victoria dl. ministru a declarat — și a insistat asupra acestei poziții — că demisionează deoarece a fost „pus în situația de a nu respecta prevederile unei legi în vigoare, atunci cînd am negociat cu greviștii". Precizînd că a fost „o problemă de conștiință și de suflet", dl. Stoica a explicat împrejurarea în care a fost trimis la Iași, după ce fusese adoptată hotărîrea Curții Supreme de Justiție, de încetare a grevei pentru 60 de zile și continuarea, în aceste condiții, a negocierilor guvern-sindicate. Evaluînd însă la fața locului atît stadiul negocierilor (avansat la ora amintită), dar și dimensiunea conflictului, reprezentantul guvernului „a dispus" continuarea negocierilor. A fost — se pare — o decizie rezonabilă luată în pofida unor convingeri personale și ignorînd hotărîrea amintită a Curții Supreme de Justiție.

Acceptînd această explicație nu putem să nu constatăm dificultatea în care s-a aflat guvernul, nevoit să găsească o soluție acestui conflict, dar nedispus să cedeze prea mult din poziții. Că a fost un tur de forță și o piatră de încercare această grevă, o dovedește și faptul că, pentru a acoperi sumele necesare acordării sporurilor anuale la salarii, guvernul a fost nevoit să recurgă la fonduri de rezervă.

În ce le privește, sindicatele (avînd o susținere „de jos") au jucat și ele o carte tranșantă întrucît au apreciat că alternativa ar fi fost ca o mare parte din revendicările lor să rămînă pentru un lung timp nesoluționate. Și să nu uităm că — așa cum au făcut precizarea liderii timișoreni — revendicările lor se refereau nu numai la chestiuni de ordin financiar (așa cum s-a încercat să se acrediteze ideea) ci și pe chestiuni de conținut ale muncii lor, cum ar fi : modernizarea sectorului feroviar, eliminarea cadrelor nomenclaturiste și a liderilor compromiși după decembrie 1989 ; acceptarea altor drepturi sindicale — la odihnă, asigurarea uniformelor, securitatea traficului feroviar etc.

Faptul că s-a ajuns în cele din urmă la o soluție de compromis dovedește că adoptarea unei poziții mai flexibile de ambele părți ar fi evitat însăși declanșarea grevei, dar și consecințele acesteia.

Mai interesantă rămîne interpretarea pe care a dat-o ministrul însărcinat cu aplicarea reformei, dl. Adrian Severin, acestui episod, apreciind că după adoptarea hotărîrii Curții Supreme de Justiție nu a mai fost vorba de o grevă, ci de o revoltă împotriva legilor și a ordinii de drept. Urmarea va fi că împotriva faptelor (și oamenilor) care constituie infracțiuni penale se vor deschide (ori deja s-au deschis) acțiuni de urmărire judiciară. Domnia sa a respins ideea că greva ar fi avut un conținut politic, dar a acceptat că în faza actuală a evoluției țării noastre este greu de despărțit politicul de factorul strict sindical. Să se înțeleagă, prin urmare, că în județele Iași și Timișoara vor urma în continuare un lung șir de procese și condamnări ? Așa s-ar părea, deși soluția (ce pare legală) poate fi, din punct de vedere social, o sabie cu două tăișuri. În cazul acesta cum vor fi penalizate unele inabilități ale oficialităților, dincolo de demisia (care poate, în cele din urmă, nu va fi acceptată) a d-lui Stoica ? Pentru că asemenea indecizii sau pripeli au existat. Dacă ar fi să ne referim numai la graba (să recunoaștem suspectă) cu care a fost adoptată Legea 15/1991. Acest lucru a fost negat în conferința de presă, la întrebarea noastră, afirmîndu-se că legea fusese de mult discutată și era practic pregătită înainte de declanșarea acestui conflict.

În toată această țesătură de cauze și efecte este cert că greva ceferiștilor a fost un test dificil pentru guvern, în sensul că a trebuit să adopte un stil de lucru concret (departe de schema teoretică asimilată de echipa de tehnocrați) într-o situație tensionată. Pe de altă parte, pentru sindicatele feroviare (și pentru sindicate în general) a fost o probă de anduranță (ca să folosim un termen sportiv) în care ele au trebuit adesea să joace cu garda deschisă.

Dacă gestul d-lui ministru Ion Aurel Stoica este salutar în sine, ca reacție cinstită a unui om obligat principial să încalce Regula, rămîne să vedem dacă această „regulă" nu va îmbrăca acum aspectul unei „vînători de vrăjitoare" în zona Iașilor și Timișoarei.

A nu escalada spiritul de intoleranță ar fi, în aceste condiții, nu dovadă de slăbiciune, ci de înțelepciune politică. Oricum, acest sfîrșit de partidă poate să marcheze și începutul altui stil de abordare a problemelor sociale cu care se va confrunta în continuare guvernul.

Ștefan Nicolae

Creditele! De unde vin? Ce facem cu ele?

economia românească se află într-o situație catastrofală. Producția industrială a înregistrat un recul de 20 la sută, prețurile au explodat, exporturile în valută convertibilă s-au redus la jumătate, rezervele valutare s-au diminuat prin importuri urgente de alimente, furaje, medicamente, bunuri de consum. Pe deasupra, există semnale că anul 1990 s-a încheiat cu un deficit al balanței de plăți între 1,2 și 1,5 miliarde dolari și 1 miliard de ruble. Se vehiculează multe cifre, cu multe zerouri, foarte controversate, manifestîndu-se în rîndurile analiștilor temerea că în continuare guvernul nu dă publicității toate datele, făcînd dificilă o evaluare a economiei românești. Dezechilibrată între resurse și capacități, între oferta industrială și cererea pieței (internă și externă), economia românească are nevoie de un program de restructurare și asistență în trecerea la economia de piață, precum și de sprijin urgent materializat în credite masive. Demnitarii țării iau poziție în acest sens. Anton Vătășescu : „Economia țării s-ar putea prăbuși fără un asemenea sprijin. Avem nevoie de ajutor. Peste cîteva luni va fi prea tîrziu". Teodor Stolojan : „Dacă nu vom obține credite, vom fi obligați să aplicăm controale stricte asupra subvenționării resurselor, inclusiv asupra cursurilor valutare", ceea ce ar dăuna procesului de reformă, putînd provoca chiar întreruperea.

Moștenirea

Erorile de politică economică în fostul regim au fost uriașe, ambițiile de a produce „totul" în țară s-au dovedit păgubitoare, lipsa competitivității produselor românești fiind cvasi-generală, toate la un loc avînd un singur rezultat : scăderea nivelului de trai la limita suportabilului. Politica de achitare forțată a datoriei externe a lăsat țara fără nici o obligație financiară față de străinătate — fapt confirmat și de noul guvernator al Băncii Naționale, Mugur Isărescu, ba mai mult, s-a moștenit ceva în visterie și există de încasat creanțe de la unele state în curs de dezvoltare. Dar economia este sleită. Datorită unor tendințe populiste ale guvernului din perioada preelectorală, rezervele s-au dus. Creditele din țările în curs de dezvoltare nu pot fi încasate. Ar rămîne, ca alternativă, apelul la credite externe.

După o „idilă" existentă înainte de anii '80 între FMI și BIRD, pe de o parte, și România, pe de altă parte, (România fiind singura țară socialistă cooperantă cu aceste organisme financiare), s-au manifestat divergențe și disensiuni evidente. Folosirea creditelor masive obținute în industrializarea forțată, investițiile nerealiste și nerentabile, politica monetară aberantă, prin menținerea unor rate de schimb artificial scăzute, vînzarea mărfurilor mult sub prețul pieței, perturbînd complet cursul de revenire leu-dolar, au dus la crearea unei economii ineficiente, angajate în proiecte industriale fără acoperire în materii prime și energie.

O problemă de Fond

Programul de reformă și stabilizare economică propus de cabinetul Roman a fost primit favorabil de către delegația FMI aflată nu demult la București. Considerat corect, realist și curajos, programul guvernamental de trecere la economia de piață va beneficia de acordul Fondului Monetar Internațional, acesta punînd la dispoziția României o serie de linii de credite, dirijate spre anumite domenii ce vor fi restructurate. În principal, va fi susținută balanța de plăți a țării și demararea organizării unei piețe valutare libere. În condițiile liberalizării prețurilor și al tentativei de a penetra piața internațională, cursul leu-dolar, actualmente subevaluat, va trebui să fie stabilit de o bursă de schimb. Se vor crea astfel premisele trecerii la o convertibilitate a leului în raport cu valutele forte.

Cuantumul de deschidere a primei linii de credit oferită de FMI va fi de 800 milioane de dolari, existînd și o clauză pentru încă 200 milioane de dolari în cazul manifestării unei crize majore determinate de scumpirea excesivă a petrolului. Reluarea colaborării între România și FMI va influența, cu siguranță, atitudinea băncilor occidentale. Se va crea posibilitatea obținerii de credite comerciale pe termen lung sau mediu și atragerea de investiții străine.

Nota de plată irakiană

Criza din Golf a scos la lumină un debitor serios, Irakul, care datorează 1,7 miliarde dolari României. Dar dimensiunea reală a pagubelor este de 3,2 miliarde dolari, diferența estimată provenind din scumpirea țițeiului din cauza conflictului, imposibilitatea vînzării de bunuri și servicii în Irak, sistarea investițiilor. Reamintim că Irakul livra României, în contul datoriei, petrol, precum și alte produse.

Guvernul român a făcut eforturi pentru obținerea de compensații. Ministrul de externe, Adrian Năstase, a trimis scrisori personale omologilor din diferite state occidentale, agențiilor ONU, organismelor financiare internaționale, prin care s-a solicitat renunțarea la rezervele față de România, punînd în balanță și perioada de dificultăți generate de trecerea la economia de piață, și includerea României în programul de ajutorare al Comitetului 661 al ONU. Acest comitet a fost creat cu scopul de a determina un sistem de compensare pentru statele cele mai afectate de criza din Golf, în urma adoptării Rezoluției 661 care a impus embargoul financiar și comercial asupra Irakului și Kuweitului.

Similar, secretarul general al ONU, Javier Perez de Cuellar, a trimis același gen de scrisori și la aceleași destinații, cerînd acțiuni urgente pentru diminuarea pagubelor celor 18 state aflate în discuție, printre care și România.

Decizia în acest sens a fost adoptată de comitetul menționat, țările Pieței comune, precum și SUA, Canada și Japonia avînd o atitudine pozitivă și receptivă, promițînd o acțiune concertată față de toate statele care suferă, în cadrul Grupului celor 24. Totodată, Arabia Saudită și Kuweitul (adevărat stat „exilat") au început trimiterea de tancuri petroliere.

Un PHARE verde

Toamna anului '90 a adus la București mai multe delegații și personalități, misionari din vestul Europei, reprezentînd organisme desăvîrșit democratice, create acolo în anii războiului rece. Demersul a fost unul de bune intenții, misiunea lor nefiind alta decît aceea de a cunoaște și a înțelege realitatea românească, nivelul exercițiului democratic dobîndit, în condițiile în care contraponderea o constituia imaginea „bruiată" în luna iunie. Rezultatele au fost pozitive, dar trebuie să recunoaștem că, pe lîngă „șlefuirea" politicii Bucureștiului, și conjunctura internațională a fost favorabilă.

La 30 ianuarie, la Bruxelles, în cadrul reuniunii Grupului celor 24 s-a adoptat decizia de includere a României în programul PHARE, după două amînări succesive, în iulie, în mod categoric, datorită evenimentelor interne considerate incompatibile cu procesul de democratizare și a unor temeri față de aplicarea cu consecvență a măsurilor reformatoare, și apoi în septembrie, cînd s-a acordat României o „perioadă de încredere".

Inițiat în 1989, inițial în favoarea Poloniei și Ungariei, PHARE a fost extins ulterior și celorlalte țări din Europa Centrală și de Est, exclusiv România, și constă în sprijinirea prin credite și asistență tehnico-economică a procesului de trecere la economia de piață.

Schimbarea de atitudine s-a făcut după ce România a recunoscut că se angajează fără echivoc pe calea economiei de piață, a transformărilor democratice în viața politică și socială. Includerea României va însemna facilitatea drumului produselor românești spre piețele occidentale, eliminarea unor clauze restrictive ce afectează exporturile, lărgirea gamei de produse și servicii scutite de taxe vamale, obținerea de credite în condiții avantajoase și chiar nerambursabile, ajutoare umanitare, restructurarea și modernizarea unor sectoare importante ale economiei (agricultură, investiții sociale, comerț, mediu înconjurător, sector particular), formarea de cadre pentru economia de piață.

Anterior, la 28 ianuarie, miniștrii de finanțe ai „celor 12", în cadrul programului de sprijinire a țărilor foste socialiste, hotărîseră extinderea acestuia la România și Bulgaria. Inițial, se va deschide o linie de credit de 1 miliard de dolari.

După consultări între Grupul celor 24 și Comisia Pieței Comune privind identificarea căilor și metodelor de ajutoare, cea din urmă va administra întregul program PHARE. Vor fi solicitate rapoarte guvernamentale din fiecare țară care vor conține descrierea proiectelor ce se doresc a fi finanțate, sumele necesare și estimarea beneficiilor. În urma analizei ce o vor efectua experții CEE, se vor lua decizii și acorda credite. Trebuie remarcat și faptul că Spania a condiționat împrumuturile pentru Cehoslovacia, România și Bulgaria (țările pentru care s-a extins programul PHARE) de acordarea de ajutor pentru „surorile ei latino-americane".

Picătură cu picătură

Vizitele demnitarilor români de nivel înalt, președintele, primul ministru, ministrul de externe, în unele țări au o utilitate incontestabilă. Relansarea relațiilor bi- și multilaterale, abordarea lor într-un „sistem de referință" nou vor deschide canalele de colaborare ale României.

Vizita premierului român în Germania s-a soldat cu o serie de acorduri și înțelegeri referitoare la cooperarea pe termen lung, amplificarea relațiilor comerciale, modernizarea sectorului energetic, o linie de credit de 50

milioane mărci pentru importul de energie. Cu un an în urmă, Germania achitase o „notă de plată" energetică, valorînd aceeași sumă, sub formă de ajutor umanitar.

Ulterior, în Turcia, țară dornică să dezvolte legături cu țările din fostul bloc răsăritean, s-a stabilit continuarea unei cooperări determinate de poziția privilegiată, concretizată în extinderea unui credit inițial de 50 milioane dolari pentru cumpărarea de bunuri de consum și produse brute, precum și continuarea importurilor de energie electrică, compensate prin participarea României la construirea de hidrocentrale în Turcia.

Din China, președintele Ion Iliescu a obținut un împrumut de 20 milioane de dolari pentru achiziționarea de alimente și bunuri de consum din această țară, iar cu Italia dorește „relații privilegiate", considerînd că „este țara cea mai apropiată de România pentru a o ajuta să ajungă la democratizare și o economie de piață". Cu ocazia vizitei s-a evidențiat interesul manifestat de marile firme italiene într-o colaborare optimă cu România, sprijinind retehnologizarea industriei, un loc specific ocupîndu-l construcția de mașini agricole, chimia, energia, mass media. Cooperarea se va face, bineînțeles, prin acordarea de credite din băncile italiene.

Guvernul canadian a decis extinderea raporturilor cu România făcînd o ofertă de 30 milioane dolari, necesari pentru achiziționarea de furaje concentrate.

Între concurență și conlucrare

Între fostele „țări frățești" există o competiție acerbă pentru a obține credite și a beneficia de programe de asistență, competiție ce uneori se manifestă în mod neloial. Capitalul străin în economiile monopol de stat este precum sîngele într-un trup vlăguit, dar el nu poate fi atras decît printr-o legislație întîi preferențială și apoi conținînd conceptele economiei de piață.

Mai rămîne o variantă, de tranziție, subliniată din nou de primul ministru Petre Roman, colegilor săi, la reuniunea Forumului Economic Mondial de la Davos. Aceasta este menținerea pieței fostului CAER ca pe o instanță economică viabilă, pătrunderea pe piața occidentală fiind dificilă pentru toți.

Materialul de față nu se dorește a fi exhaustiv. Modalitățile de acordare a creditelor, precum și căile de ajutorare îmbracă forme multiple. De ultimă oră aflăm despre ratificarea Acordului de comerț și cooperare cu CEE și de un credit iranian de 100 milioane dolari. Esențial este acum, cînd colaborarea cu Occidentul a fost deblocată, ca creditele obținute să fie folosite „cu cap". O eventuală alocare de fonduri pentru consum ar putea ameliora temporar nivelul de trai, dar suficientă tot nu ar fi și ar compromite șansele de redresare pe ansamblul economiei. Subvenționarea, fie și vremelnică, a unor structuri economice dovedite falimentare nu va avea ca efect decît tot compromiterea șanselor. Chibzuința și profesionalismul vor trebui să fie atributele celor ce vor hotărî soarta acestor bani.

Cristian Moanță

Acord de cooperare sau de asociere cu C.E.E.?

Domnul Adrian Năstase, ministrul de externe, spunea, după recenta sa vizită la Bruxelles, că se simte cu inima, cu sufletul în Europa. Și altora le bate inima cînd au revelația atîtor obstacole care mai trebuie înlăturate. Dar acestea sînt regulile jocului, mai aspre pentru România care nu are un lobby internațional puternic, bogat și influent, precum polonezii, ungurii, grecii. Elocvente sînt nu numai relațiile stagnante cu SUA, dar și cele cu Piața comună. De pildă, ritmul spre finalizarea acordului de cooperare și comerț între România și „cei 12" a fost încetinit după evenimentele dezastruoase de la 13—15 iunie. Guvernul a înțeles, după aceea, că trebuie să înainteze pas cu pas, că trebuie să continue în mod foarte clar procesul de transformare a structurilor economice, precum și procesul general de democratizare. După multe dificultăți s-a ajuns, la 30 ianuarie a.c., la ratificarea de către Comisia Executivă a CEE de la Bruxelles a acestui acord : un important și pozitiv pas înainte. Dar transpunerea lui în practică va mai necesita timp. În mod particular, deoarece această ratificare trebuia întărită de cea a Parlamentului european de la Strasbourg. Comitetul său pentru relații economice externe era împărțit, însuși Parlamentul era împărțit. De menționat însă că acest organism consultativ nu are încă puterile sporite care îi vor fi conferite după 1992. În sesiunea din 18—22 februarie acordul nostru controversat a primit votul decisiv al Parlamentului european, care prevede ridicarea majorității limitărilor impuse comerțului cu România, precum și acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate.

Între timp s-au întreprins cîteva lucruri demne de semnalat. România are un ambasador pe lîngă Comisia Executivă a CEE în persoana lui Constantin Pârvuțoiu (de la 14 aprilie 1990). În cadrul guvernului s-a creat o comisie pentru relațiile cu CEE, organism codus de Eugen Dijmărescu și din care vor face parte reprezentanți ai diferitelor departamente, urmînd ca secretariatul acestui organism să funcționeze la MAE. Partea română urmărește crearea, la București, a unui birou de legătură cu CEE și așteaptă ca, în curînd, să aibă loc o sesiune a Comisiei mixte, așa cum este prevăzută în acord.

Acordul de cooperare și comerț cu CEE este un instrument mult mai puțin cuprinzător decît un acord de asociere. La Bruxelles și Luxemburg, Adrian Năstase le-a cerut reprezentanților Pieței comune un astfel de acord. Alte bătăi de inimă. Pentru că în Parlamentul european se semnalează și o mai mare împotrivire în legătură cu un astfel de amplu acord de asociere a României după modelul negociat, în prezent, de CEE cu Ungaria, Polonia și Cehoslovacia. De ce dorim un acord de asociere ? Deoarece acesta creează legături economice și politice strînse cu o comunitate înfloritoare. Deși Comisia Executivă a CEE crede că acordurile de asociere nu dau în mod automat dreptul de a fi, ulterior, membre cu drepturi depline ale CEE, totuși, pe această bază, au aderat Grecia în 1981, Spania și Portugalia în 1987 ; și Austria a cerut, din nou, zilele acestea, aderarea. După încheierea, în 1990, a acordului de la Schengen de asociere între Franța, Italia, Benelux și țările AELS, este evident că Austria, ca membră a AELS, a aderat parțial — dacă se poate spune așa — la CEE. În acest context, trezesc interes „pentagonala" (Italia, Austria, Ungaria, Cehoslovacia, Iugoslavia), „trilaterala" (Ungaria, Cehoslovacia, Polonia), ca forme de asociere mai avansată (cel puțin pentru Ungaria și Cehoslovacia) pe calea urmată de Austria. Deci România cere negocierea unui acord de asociere. Împotrivire, deocamdată. Poate fi vorba, aici, de unele demarcații artificiale dintre estul și centrul Europei ? Deși este vorba doar de state cu o moștenire comună, cu probleme similare, cu obiective comune precum democratizarea societății, respectarea drepturilor omului, trecerea la economia de piață. Credibilitatea oferită de fiecare stat în parte este scrupulos măsurată și permanent raportată la indicii „celor 12". În această chestiune, statutul de invitat special obținut de România pe lîngă Consiliul Europei este de real sprijin. (Ungaria este membru plin din 1990 și Cehoslovacia devenit la 21 februarie a.c.). Începem să avem relații normele cu acest Consiliu : Adrian Năstase a participat, în calitate de invitat, la reuniunea extraordinară de la Madrid a Comitetului ministerial al C.E. (21 februarie) ; Anders Björck, președintele Adunării Parlamentare a C.E., s-a adresat Parlamentului României la 27 februarie.

Funcționarea relațiilor cu Consiliul Europei a convins CEE să extindă programul de asistență și la România, ceea ce presupune că țara noastră se va afla în regiunea îndreptățită la asistență din partea „celor 12". României i s-a promis deblocarea unei sume necesare acordării unui ajutor de urgență, cît și a unui ajutor în domeniile alimentar și medical. Mai mult, avem șansa ca, pe relația cu „grupul 24", Comisia CEE să asigure coordonarea în legătură cu România și dorește să trimită la București o comisie pentru a găsi proiecte de interes, mai ales în cadrul programelor de asistență „Phare". Dar Strasbourgul ne-a mai rezervat o serie de împotriviri : controversată a fost acordarea unui ajutor comunitar în alimente și medicamente în valoare de 50 milioane de ECU (primit în cele din urmă) ; păreri contradictorii s-au exprimat și în dezbaterile referitoare la înscrierea României în programul „Phare" ; împotrivă ne este grupul creștin-democrat și creștin-social în problemele comerțului exterior din Parlamentul european.

Luxemburghezii, oameni de finanțe prin excelență, care nu se joacă cu vorbele, au promis că pînă la 30 iunie vor începe negocierile în vederea unui acord de asociere între România și CEE. Merită să-i credem, semestrul comunitar este în mîinile lor.

Doina Topor

Ofensiva terestră – ultima fază?

Deși dramatică prin consecințe și desfășurare, ofensiva terestră nu pare să fie la fel de spectaculoasă ca atacul aerian din zorii zilei de 17 ianuarie. La început, tăcere totală. Fără focurile de artificii ale antiaeriene și exploziile nocturne devastatoare din orașele irakiene, filmate în infraroșu, faza finală a „Furtunii deșertului" a pierdut atributele unui episod reușit dintr-un serial TV de senzație. Totul sau aproape totul se desfășoară parcă pe furiș sub paravanul cenzurii și al fumului dens ce acoperă zona. Acum distanța dintre viață și moarte se măsoară în metri. Între adversari nu mai există un spațiu comparabil cu altitudinea de la care piloții aliați bombardau Bagdadul la început. În deșertul saudit a curs pentru prima dată sînge american. No comment.

Planul de pace sovietic s-a dovedit a fi un simplu fir de nisip, strecurat în imensa mașinărie de război americană, prea tîrziu pentru a mai fi eficace. A fost suficient un pretext fabricat sub forma unui ultimatum greu de acceptat pentru ca inevitabilul să se producă. Opțiunile strategice de atac, deși aproape imposibil de observat în amănunțime, cel puțin imediat după fatidicul 3,00 GMT din dimineața zilei de 24 februarie, au confirmat ulterior unele supoziții privind modul de desfășurare a operațiunilor. Astfel, după o temeinică pregătire de artilerie, inclusiv rachete, a fost dezlănțuită ofensiva pe trei direcții principale : două pe uscat, spre nord și, respectiv, nord-est, și una pe mare, spre vest. Obiectivele au fost, în ordine, distrugerea pozițiilor irakiene din sudul Kuweitului ; tăierea liniilor de comunicație cu spatele frontului printr-o manevră de învăluire la granița irakiano-kuweitiană combinată cu desantul aero-maritim în zona capitalei.

Declarația generalului Norman Schwartzkopf a lăsat să se înțeleagă că luptele se desfășoară conform programului, „fiind atinse toate țintele din prima zi". Deși nu e clar care au fost acestea, e certă, în schimb, pătrunderea forțelor aliate în Irak în direcția granței irakiano-saudite. Incursiunea temerară într-o zonă controlată de Garda Republicană a fost efectuată de cel de-al 8-lea corp de blindate al Infanteriei marine americane cot la cot cu trupe franceze. În schimb, vîrful de lance al atacului aliat din sudul Kuweitului l-au constituit unitățile armatei emiratului care, sprijinite de aviația britanică, au înaintat pe o distanță cuprinsă între 40 și 100 km eliberînd orașele As Amali și Ab Djahar. Egiptenii au atacat și ei ocupînd deja poziții fortificate în jurul capitalei kuweitiene, totul petrecîndu-se, evident, sub acoperirea blindatelor americane.

Unele inadvertențe din comunicatele militare dezvăluie incertitudinea care plutește încă asupra îndeplinirii unor misiuni de luptă ale aliaților. După ce, inițial, se anunțase ocuparea insulei Fei Laka și chiar a capitalei, Kuweit City, e drept, din surse saudite și kuweitiene, oficialități militare americane au dezmințit aceste informații, confirmînd doar că înaintarea aliaților se face în devans față de programul stabilit. Totuși, locotenent colonel Jan Huly, comandantul diviziei a II-a de infanterie marină americană, a declarat, potrivit agenției Associated Press, că unitățile sale au întîmpinat rezistență din partea irakiană, care a folosit artileria. Faptul că irakienii n-au utilizat încărcături chimice iar francezii au înaintat implacabil în sudul Irakului, fără a lua contact cu unitățile speciale irakiene, inclusiv Garda Republicană, nu înseamnă că un contraatac nu este posibil oricînd. Dimpotrivă. Pericolul va pluti asupra aliaților pînă cînd joncțiunea preconizată între trupele desantate și grosul forțelor terestre care atacă frontal se va realiza. Încercuirile s-au operat la început doar pe spații mici, ceea ce a permis, totuși, capturarea a peste 10 000 de soldați irakieni. Se pare că Saddam Hussein amînă, din nou, confruntarea decisivă.

Forțele americane sînt acum pe punctul de a desăvîrși încercuirea trupelor care apără Kuweit City. Unități avansate ale aliaților sînt, deja, în suburbiile orașului. Asediul final al acestuia poate începe oricînd. Bombardamentele aliaților au drept obiectiv prioritar instalațiile de rachete sol-sol. Aparatele de vînătoare și bombardament italiene le-au atacat din prima zi fără să le anihileze total. Deși sub presiune pe toate fronturile, irakienii au lansat 2 rachete asupra bazei militare de la Dahran, dintre care una a distrus o clădire provocînd 21 de victime din rîndul forței multinaționale.

Sentimentul că americanii se grăbesc nu poate fi risipit de declarațiile lui Dick Cheney, care a subliniat că aliații sînt în continuare prudenți. Tăcerea asupra operațiunii de desant persistă. Irakienii susțin că au lichidat parașutiștii în timp ce blindatele aliaților, inclusiv divizia a IV-a egipteană aflată în drum spre terenurile petroliere de la Wafra, au angajat una dintre cele mai mari bătălii de tancuri cu unitățile de elită irakiene care apără capitala kuweitiană.

Chiar dacă unități întregi se predau aproape cu bucurie aliaților, irakienii pregătesc o surpriză ce poate fi o acțiune sinucigașă a Gărzii Republicane. Anunțul cu privire la retragere, difuzat marți dimineață la 48 de ore după declanșarea ofensivei terestre, lasă impresia unei cochetării prost regizate cu un adversar nemilos. Americanii sînt aproape peste tot. Stăpînind situația după două zile de ofensivă spectaculoasă, liderii de la Casa Albă și Pentagon i-au cerut lui Saddam Hussein să recunoască public și personal că acceptă toate rezoluțiile ONU. Ceea ce acum o lună putea fi un semn de înțelepciune devine în prezent un act de umilință în accepțiunea Bagdadului. Președintele irakian se teme să nu apară ca un laș în ochii propriului popor. Pus la zid de perspectiva unei înfrîngeri iminente, va utiliza el arma chimică împotriva aliaților ? Unde, cînd și cum se va opri tăvălugul de foc al forței multinaționale ? Și, mai ales, care va fi prețul victoriei ce va deschide calea unei eventuale „pax americana" ?

La închiderea ediției noastre, președintele Saddam Hussein a confirmat, într-un discurs transmis de radio Bagdad, că „începînd cu 26 februarie, Kuweitul nu mai face parte din Irak și trupele irakiene au primit ordin să se retragă". Purtătorul de cuvînt al guvernului american a declarat în replică : „Mesajul Bagdadului va fi studiat cu atenție, dar se așteaptă fapte. Pînă la clarificarea situației, războiul nu va fi oprit".

Ovidiu Drangа

Ministrul de externe irakian, Tariq Aziz, i-a prezentat președintelui Gorbaciov răspunsul lui Saddam Hussein la planul de pace sovietic

Chipul lui Saddam Hussein a fost imprimat pe mingii de golf în orașul american Watertown după ce apăruse pe alte obiecte vîndute pe întreg cuprinsul țării